METODIKA
KE ZPRACOVÁNÍ ARCHIVNÍCH MATERIÁLŮ O HISTORICKÉM VYUŽÍVÁNÍ LESNÍCH MAJETKŮ

Schválená metodika MZe

Silvie Suchánková
Ondřej Vild
Péter Szabó
Markéta Chudomelová
Radim Hédl

METODIKA
KE ZPRACOVÁNÍ ARCHIVNÍCH MATERIÁLŮ O HISTORICKÉM VYUŽÍVÁNÍ LESNÍCH MAJETKŮ

Schválená metodika MZe
Osvědčení 12451/2021-MZE-16222/M222

BOTANICKÝ ÚSTAV AV ČR v.v.i.

Silvie Suchánková

Ondřej Vild

Péter Szabó

Markéta Chudomelová

Radim Hédl

Vydavatel:

© Botanický ústav AV ČR, v.v.i.
Zámek 1
252 43 Průhonice

Kontakt: Silvie Suchánková
silvie.suchankova@ibot.cas.cz

ISBN 978-80-86188-70-6

Počet stran: 78
Vydání: první - elektronické
Rok vydání: 2021
Grafická úprava a sazba: Legraf s.r.o., Brno

Osvědčení 12451/2021-MZE-16222/M222
Ministerstvo zemědělství České republiky

Fotografie na přední straně: SOA v Praze, fond Velkostatek Hořovice (dodatek), inv. č. 4203, sign. F 53b, Urbář panství Hořovice z r. 1648.

Fotografie na zadní straně: SOA v Praze, fond Velkostatek Zbiroh, inv. č. 4107, Přehledná mapa – panství Zbiroh, Točník, Králův Dvůr, Mirošov z r. 1761.

PODĚKOVÁNÍ

Tato metodika byla vytvořena v rámci projektu Aplikace znalostí o dlouhodobém vývoji lesa v lesnické praxi. Projekt byl řešen za finanční spoluúčasti Technologické agentury ČR.

Vznikla také s pomocí prostředků podporujících dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace – RVO 67985939.

Identifikační kód projektu: TJ02000286
Doba řešení: 03/2019 – 02/2021

T A
Č R

Technologická
agentura
České republiky

OPONENTI

Ing. Karel Taubr
Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem (ÚHÚL),
Nábřeží 1326, 250 01 Brandýs nad Labem-Stará Boleslav

Mgr. Bc. Martin Kotačka
Archiv Vysokého učení technického v Brně,
Klatovská 18a, 602 00 Brno

Obsah

1. Úvod a cíle metodiky **7**

2. Základní archivní pojmy **8**

3. Archivní síť **9**
3.1 Veřejné archivy 10
3.1.1 Národní archiv v Praze 10
3.1.2 Archiv bezpečnostních složek 11
3.1.3 Státní oblastní archivy 11
3.1.3.1 Státní oblastní archiv v Praze 12
3.1.3.2 Státní oblastní archiv v Třeboni 12
3.1.3.3 Státní oblastní archiv v Plzni 13
3.1.3.4 Státní oblastní archiv v Litoměřicích 13
3.1.3.5 Státní oblastní archiv v Zámrsku 14
3.1.3.6 Moravský zemský archiv v Brně 14
3.1.3.7 Zemský archiv v Opavě 15
3.1.3.8 Státní okresní archivy 15
3.1.4 Specializované archivy 16
3.1.5 Bezpečnostní archivy 16
3.1.6 Archivy územních samosprávných celků 16
3.2 Soukromé archivy 17

4. Archivní pomůcky **18**

5. Online databáze **20**
5.1 Digitalizace archivních pomůcek 20
5.2 Digitalizované mapy 21
5.3 Digitalizace písemných historických pramenů 24

6. Jaké jsou nejdůležitější archivní zdroje pro historii lesů? **26**
6.1 Listiny 27
6.2 Urbáře 29
6.3 Katastry 32
6.3.1 Vznik prvních katastrů 32
6.3.2 Stabilní katastr 33
6.4 Lesní hospodářské plány a porostní mapy 39
6.5 Využitelnost map na ukázce map Stabilního katastru a vojenského mapování 42

7. Jak na studium v archivu? **45**
7.1 První návštěva archivu aneb „Jak se stát badatelem?“ 45
7.2 Studium v badatelně 46
7.2.1 Vyhledávání a objednání archiválií ke studiu 47

7.2.2 Studium archiválií 48
7.3 Jak efektivně postupovat při studiu? 50
7.4 Několik rad na závěr 51
7.4.1 Psaný text a jeho čtení aneb „Dyť to nepřečtu!“ 51
7.4.2 Přístupnost a možnost nahlížení do archivního materiálu 52
7.4.3 Citace archiválií 52
7.4.4 Úřední hodiny archivu (badatelny, knihovny) 53
7.4.5 Omezený počet evidenčních jednotek na jeden návštěvní den 53
7.4.6 Příprava materiálu – foliování 53
7.4.8 Zpoplatněné služby 54
7.4.9 Rukavice 54

8. Zpracování archivních materiálů 55

9. Popis uplatnění certifikované metodiky 57

10. Dedikace 57

11. Srovnání novosti postupů 57

12. Ekonomické aspekty 57

13. Seznam zkratek 58

14. Seznam výstupů, které předcházely metodice 59

15. Seznam použité literatury a internetových zdrojů 59

16. Archivní zdroje 68

17. Přílohy 69

1. Úvod a cíle metodiky

Pro terénní práci většinou není třeba nahlížet do archiválií, avšak pokud lesníka zajímá historie dané lokality a bude v rámci ní chtít provádět dlouhodobější výzkum, pak může nalézt potřebné informace právě v archivech. Hlavními úskalími, které jej mohou při archivní práci provázet, je problém s orientací v archivní síti, v archivní terminologii, ve fondech příslušných archivů a jejich následném studiu.[1]

Cílem metodiky je proto seznámit s touto problematikou zájemce o studium archiválií v českých archivech a pomoct jim se v této oblasti lépe zorientovat, aby byli posléze schopni samostatného studia. Metodika umožní nahlédnout do archivní sítě v České republice a do archivní terminologie, představí některé druhy online databází jednotlivých archivů či jiných institucí (muzea, knihovny apod.) a archivní pomůcky, poskytne informace a rady o postupu při archivní práci a práci s historickými prameny. Dále představí některé druhy historických pramenů, ve kterých se mohou objevit informace o lesích a lesním hospodářství. Nakonec metodika na příkladu databáze LONGWOOD, která shromažďuje archivní data o moravských a slezských lesích, ukáže některé ze způsobů využití těchto dat. Souhrnné informace o současném archivnictví jsou k dispozici na stránkách Ministerstva vnitra České republiky v rámci oddělení Archivnictví a spisová služba.[2]

1 Stručným uvedením do problematiky archivnictví se zřetelem k praktickému využití může posloužit tato publikace: ŠIMEK, Jan. Základy archivního výzkumu. Přehledové studie 02/09. Plzeň: Centrum aplikované antropologie a terénního výzkumu (CAAT), Katedra antropologických a historických věd FF ZČU, 2009. Dostupné z: http://www.antropologie.org/sites/default/files/publikace/downloads/315_simek_zaklady_archivniho_vyzkumu.pdf

2 Dostupné z: https://www.mvcr.cz/archivnictvi-a-spisova-sluzba.aspx

2. Základní archivní pojmy

Vymezení pojmů níže vychází ze zákona č. 499/2004 Sb. a internetových stránek Ministerstva vnitra České republiky.[3]

ARCHIV je instituce, která všestranně pečuje o archiválie a dbá na jejich bezpečné uložení, odborné zpracování a zpřístupnění.

ARCHIVÁLIE je „takový dokument, který byl vzhledem k době vzniku, obsahu, původu, vnějším znakům a trvalé hodnotě dané politickým, hospodářským, právním, historickým, kulturním, vědeckým nebo informačním významem vybrán ve veřejném zájmu k trvalému uchování a byl vzat do evidence archiválií".[4] Archiválie mohou být písemné (např. listiny, spisy), obrazové (např. fotografie, mapy, plány), zvukové a jiné záznamy (viz pojem dokument níže), ale také hmotné předměty (např. pečetidla, razítka apod.). Spisy jsou ukládány do kartonů na základě jejich provenience, tedy podle původců a jejich kompetenčních oblastí.

ARCHIVNÍ POMŮCKA slouží pro evidenci daného archivního souboru a orientaci v jeho obsahu a časovém rozsahu. Vytváří se při archivním zpracování jako informační pomůcka pořizovaná k archivnímu fondu, sbírce nebo jejich částem. Zpřístupňuje se badatelům v listinné i digitální podobě.

ARCHIVNÍ SOUBORY jsou základní evidenční jednotkou v archivnictví a dělí se na:

- **ARCHIVNÍ FOND** – vznikl výběrem z dokumentů vytvořených činností určitého původce, tedy fyzické nebo právnické osoby. Jedná se např. o fondy jednotlivých úřadů, orgánů veřejné správy, soudů, podniků, organizací a spolků, různých institucí, významných osobností apod. Systém uspořádání archiválií do archivních fondů je dnes nejobvyklejší a při vyhledávání jednotlivých archiválií budou badatelé hledat právě v archivních fondech.
- **ARCHIVNÍ SBÍRKA** – vznikla záměrnou sbírkotvornou činností na základě jednoho či více společných znaků, bez ohledu na původce dokumentů. Jedná se např. o sbírky matrik, map a plánů, pečetí, fotografií apod.
- **DOKUMENT** je každý písemný, obrazový, zvukový či jiný záznam v analogové nebo digitální podobě, který byl původcem vytvořen nebo byl původci doručen.
- **PŮVODCE** je každý, z jehož činnosti dokument vznikl či mu byl doručen nebo jinak předán.

3 Doslovné znění vybraných pojmů v zákoně č. 499/2004 Sb. ze dne 30. června 2004, o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (znění účinné od 24. 4. 2019), § 2, případně na internetových stránkách MV ČR, dostupné z: https://www.mvcr.cz/clanek/vysvetleni-zakladnich-archivnich-terminu.aspx

4 Zákon č. 499/2004 Sb. ze dne 30. června 2004, o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (znění účinné od 24. 4. 2019), § 2.

3. Archivní síť

V českých zemích až do 19. století neexistovala jednotná pravidla ohledně péče o zachování písemných památek, ani jiná pravidla, která by stanovila, jakým způsobem a podle jaké příslušnosti by měly být písemnosti do archivů ukládány. Proto se koncem 19. století začaly objevovat snahy archivy jednotně organizovat a metodicky řídit.[5]

K legislativní úpravě v oblasti archivnictví u nás došlo až vládním nařízením z roku 1954.[6] Tímto nařízením bylo potvrzeno včlenění archivů do rezortu Ministerstva vnitra[7] a byla vytvořena jednotná archivní organizace, tzv. Jednotný státní archivní fond, dnes označovaný jako Národní archivní dědictví[8], který je v současnosti tvořen veškerými archiváliemi evidovanými na území České republiky. Vznikla tak povinnost jednotlivých úřadů a podniků odevzdávat písemnosti vzešlých z jejich působnosti do státních (i jiných veřejných) archivů.

Současné institucionální uspořádání archivů v České republice má svůj základ ve výše zmíněném vládním nařízení z roku 1954, které bylo posléze novelizováno v roce 1974[9], 1992[10] a 2004[11]. Zákonem z roku 1974 se také ustálila organizace archivů na Státní ústřední archiv (dnes Národní archiv (NA) v Praze), který stál v čele archivů, státní archivy (dnes státní oblastní archivy, Moravský zemský archiv (MZA) v Brně a Zemský archiv (ZA) v Opavě) a okresní archivy. Přijetím současného zákona o archivnictví a spisové službě ze dne 30. června 2004[12] se archivy vyčlenily na veřejné a soukromé (viz níže) a dříve samostatné státní okresní archivy se tímto staly vnitřními organizačními jednotkami státních oblastních archivů v Čechách, MZA v Brně a ZA v Opavě.[13] Archiválie díky tomuto zákonu tvoří nedílnou součást národního kulturního dědictví.

5 Stěžejní publikací přinášející ucelený pohled na archivnictví a spisovou službu od minulosti do současnosti je publikace SULITKOVÁ, Ludmila. Archivnictví a spisová služba. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem ve spolupráci s nakladatelstvím Scientia, spol. s r.o., 2017. V ní autorka poskytuje ke každé oblasti a každému tématu velmi bohatý seznam publikací (případně odkazy na internetové stránky), které byly k dané tematice vydány nejen u nás, ale i v zahraničí. – Ke studiu historického vývoje archivnictví poté slouží didaktická pomůcka ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. Archivnictví. Brno: Masarykova univerzita, 2013.

6 Vládní nařízení ze dne 7. května 1954, o archivnictví č. 29/1954 Sb.
Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1954-29.

7 Ministerstvo vnitra ČR je zastřešující institucí, která vykonává dohled nad archivnictvím a spisovou službou v ČR při odboru archivní správy a spisové služby. Více na internetových stránkách Ministerstva vnitra ČR, dostupné z: https://www.mvcr.cz/archivnictvi-a-spisova-sluzba.aspx.

8 Více o Národním archivním dědictví v zákonu č. 499/2004 Sb., § 16.
Dostupný z: https://www.mvcr.cz/clanek/zakony.aspx.

9 Zákon č. 97/1974 Sb. ze dne 17. října 1974, Zákon České národní rady o archivnictví. Později přibyla vyhláška č. 118/1974 Sb. ze dne 27. listopadu 1974, Vyhláška Ministerstva vnitra České socialistické republiky o podnikových archivech. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1974-97.

10 Zákon č. 343/1992 Sb. Zákon České národní rady ze dne 29. dubna 1992, kterým se mění a doplňuje zákon č. 97/1974 Sb. Dostupný z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-343.

11 Zákon č. 499/2004 Sb. ze dne 30. června 2004 o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů (znění účinné od 24. 4. 2019 na základě zákona č. 111/2019 Sb., část dvacátá: Změna zákona o archivnictví a spisové službě).

12 V oblasti archivnictví a spisové služby se jednotlivé archivy řídí současným zákonem č. 499/2004 Sb. s poslední změnou zákona o archivnictví a spisové službě v zákoně č. 111/2019 Sb. a vyhláškou č. 645/2004 Sb. ze dne 13. prosince 2004, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů.

13 Více o těchto změnách v zákoně č. 499/2004 Sb., § 42, § 47.

Nejvíce informací k lesům a lesnímu hospodaření se nachází ve fondech velkostatků, šlechtických rodů, lesních úřadů apod. Tyto fondy se nacházejí ve státních oblastních archivech a MZA v Brně a ZA v Opavě.

Archivy se člení na veřejné a soukromé:[14]

Veřejné archivy:

- Národní archiv
- Archiv bezpečnostních složek
- státní oblastní archivy (s organizačními jednotkami, kterými jsou státní okresní archivy)
- specializované archivy
- bezpečnostní archivy
- archivy územních samosprávných celků

Soukromé archivy:

- ostatní archivy zřizované fyzickými nebo právnickými osobami

3.1 Veřejné archivy

3.1.1 Národní archiv v Praze

Největším a nejvýznamnějším archivem v České republice je Národní archiv v Praze[15], který je ústředním archivem státu. Pečuje o archiválie vzniklé z činnosti vrcholných orgánů českého státu, Československé republiky, Československé socialistické republiky, České a Slovenské Federativní Republiky, České socialistické republiky, České republiky (s výjimkou těch, o něž se stará Archiv bezpečnostních složek či specializované archivy), ale také o archiválie vzniklé z činnosti centrálních úřadů habsburské monarchie, významných rodů, soukromých osob, rodin, různých organizací, podniků či bývalých archivů (např. Sbírka Ústředního zemědělsko-lesnického archivu). Souhrnně lze říci, že Národní archiv pečuje o archiválie vzniklé z činnosti ústředních úřadů a institucí českého státu od poloviny 12. století do současnosti, ať už se jedná o záležitosti politické, finanční, soudní či církevní správy.[16]

Národní archiv navíc uchovává největší sbírku starých map v České republice, která zahrnuje tištěné mapy Čech a Moravy (16.–20. století) a také řadu rukopisných map vzniklých z agendy úřadů s celozemskou či celostátní působností.[17]

14 Tamtéž, § 42.

15 Informace o Národním archivu v Praze v zákoně č. 499/2004 Sb., § 45 a § 46 nebo také na internetových stránkách NA v Praze, dostupné z: https://www.nacr.cz/.

16 Přehled fondů Národního archivu v Praze dostupný z: https://www.nacr.cz/o-nas/zakladni-informace.

17 Inventář ke Sbírce map a plánů je přístupný skrze aplikaci Vademecum.
Dostupné z: https://vademecum.nacr.cz/vademecum/index4Clear.jsp.

Archiv umožňuje studium archiválií ve dvou badatelnách v Praze, a to v archivní budově na Chodovci[18], kde sídlí i Státní oblastní archiv v Praze, a na ulici Milady Horákové (Dejvice)[19]. V obou badatelnách je k dispozici knihovna. V badatelně na Chodovci jsou badatelům k dispozici všechny archiválie s výjimkou archiválií 1. oddělení[20], které se předkládají v badatelně v Dejvicích.

3.1.2 Archiv bezpečnostních složek

Archiv bezpečnostních složek[21] spravuje archivní fondy a sbírky vzniklé z činnosti všech bezpečnostních složek státu[22]. Úzce spolupracuje s Ústavem pro studium totalitních režimů[23] při objasňování doby nesvobody a období komunistické totalitní moci a zpřístupňuje veřejnosti dokumenty vypovídající o této době. Archiv bezpečnostních složek nabízí možnost studovat ve dvou badatelnách, a to v Praze (Na Struze) a v Kanicích (u Brna).[24]

3.1.3 Státní oblastní archivy

Dalšími významnými archivy v České republice jsou státní oblastní archivy[25], jejichž sídlem jsou obce, což se odráží i v jejich pojmenování. Správní obvody státních oblastních archivů (dále jen SOA) jsou vymezeny územím krajů, a to:

- SOA v Praze – pro Středočeský kraj a hlavní město Praha
- SOA v Třeboni – pro Jihočeský kraj
- SOA v Plzni – pro Karlovarský a Plzeňský kraj
- SOA v Litoměřicích – pro Liberecký a Ústecký kraj
- SOA v Zámrsku – pro Královéhradecký a Pardubický kraj
- Moravský zemský archiv v Brně – pro kraje Jihomoravský, Zlínský a Vysočina
- Zemský archiv v Opavě – pro Moravskoslezský a Olomoucký kraj

18 Centrální badatelna Chodovec: Archivní 2257/4, Praha 4

19 Badatelna Dejvice: Milady Horákové 5/133, Praha 6

20 1. oddělení („Oddělení fondů samosprávy a státní správy do roku 1848 a církevních institucí") spravuje archivní soubory politické, finanční, soudní a církevní správy, které vznikly z činnosti ústředních úřadů a institucí českého státu od pol. 12. do pol. 19. století.

21 Internetové stránky Archivu bezpečnostních složek dostupné z: https://www.abscr.cz/.

22 Jedná se o archivní fondy Státní bezpečnosti (StB), Sboru národní bezpečnosti (SNB), ale také Veřejné bezpečnosti (VB), vojenské kontrarozvědky, pohraniční stráže, Federálního ministerstva vnitra, táborů nucených prací, Správy vězeňské stráže apod. Setkáme se zde také se zpravodajskými zprávami Generálního štábu Československé lidové armády, s písemnostmi základních organizací Komunistické strany Československa i Národní fronty působících v těchto složkách. Informace k fondům Archivu bezpečnostních složek se nachází v Průvodci po fondech a sbírkách, který je dostupný z: https://www.abscr.cz/fondy-a-pomucky/pruvodce-po-fondech-sbirkach/, digitalizované archivní pomůcky dostupné z: https://ebadatelna.cz/.

23 Informace o Ústavu pro studium totalitních režimů dostupné z: https://www.ustrcr.cz/o-nas/.

24 Informace k organizaci archivu a jednotlivým oddělením dostupné z: https://www.abscr.cz/o-nas/organizace-archivu/#odd03.

25 Více ke státním oblastním archivům v zákoně č. 499/2004 Sb., § 47, § 48 a § 49.

Státní oblastní archivy spravují archiválie vzešlé z činnosti veřejnoprávních i soukromoprávních osob, které působily na území příslušných krajů. Shromažďují a pečují o archiválie a dokumenty původců zemské a krajské úrovně, a to v oblasti politické, soudní, finanční a církevní, dále o archiválie významných rodů, soukromých osob, rodin, různých organizací, podniků apod. Význam těchto archivů je obrovský už jen díky velkému množství historických pramenů, které jsou v nich uloženy.

Právě v těchto archivech jsou k dispozici archiválie stěžejní pro bádání v oblasti lesnictví a lesního hospodaření. Ve fondech velkostatků je celá řada map, lesních hospodářských plánů, manuálů, peněžních deníků a různých spisů s lesní tematikou. Historické prameny s lesní tematikou se také nacházejí např. ve fondech šlechtických rodů či lesních úřadů.

3.1.3.1 Státní oblastní archiv v Praze

Státní oblastní archiv v Praze[26] sídlí na Chodovci, ve stejné budově jako Národní archiv. Zde se nachází i badatelny obou archivů. Pečuje o archiválie a dokumenty různých původců vymezené územím středních Čech.

Archivní fondy jsou tvořeny především archiváliemi a dokumenty, které vznikly z činnosti krajských orgánů a institucí, báňských úřadů, úřadů státní, finanční, justiční a církevní správy, podniků a akciových společností. Dále zde nalezneme fondy rodinných archivů, archivů šlechtických rodů a jejich velkostatků, fondy zemědělsko-lesnické. Fondy, které vznikly z činnosti velkých podniků a peněžních ústavů v Praze, případně v průmyslové oblasti středních Čech, dávají tomuto archivu charakter nejvýznamnějšího státního oblastního archivu v ekonomické sféře.[27]

3.1.3.2 Státní oblastní archiv v Třeboni

Státní oblastní archiv v Třeboni[28] pečuje o archiválie a dokumenty různých původců vymezené územím Jihočeského kraje.[29] Badatelé zde naleznou velké množství archivních materiálů k lesní tematice a pro zajímavost také archivní sbírku Historica Třeboň[30], která je

26 Internetové stránky SOA v Praze dostupné z: http://soapraha.cz/onas/.

27 Informace k archivním fondům a sbírkám v SOA v Praze dostupné z: http://soapraha.cz/praha/ofondech/.

28 Internetové stránky SOA v Třeboni dostupné z: https://www.ceskearchivy.cz/.

29 Internetové stránky Digitálního archivu SOA v Třeboni dostupné z: https://digi.ceskearchivy.cz/Uvod; archivní soubory dostupné z: https://digi.ceskearchivy.cz/Archivni-soubory; archivní pomůcky (inventáře) dostupné z: https://digi.ceskearchivy.cz/Archivni-pomucky-inventare.

30 Tato sbírka představuje jedinečný soubor archiválií k politickým, právním, správním, vojenským, kulturním a církevním dějinám zemí Koruny české a sousedních zemí střední Evropy dochovaných v archivu pánů z Rožmberka, kteří patřili mezi přední české šlechtické rody své doby. Rámec střední Evropy pak překračují díky psaným novinám mapujícím politické dění na celém kontinentu, které Rožmberkům zasílali jejich agenti rozesetí po celé Evropě. Časově soubor pokrývá období od r. 1216 do r. 1659. Tento archivní soubor, stejně jako další archivní materiály (např. matriční knihy, kroniky, soupisy poddaných nebo sčítací operáty apod.) je přístupný online v Digitálním archivu Státního oblastního archivu v Třeboni. Informace o archivním souboru Historica Třeboň jsou dostupné z: https://www.mvcr.cz/clanek/archivni-sbirka-historica-trebon.aspx nebo https://www.monasterium.net/mom/CZ-SOAT/Historica/fond , v digitálním archivu dostupné z: https://digi.ceskearchivy.cz/921200001000087.

jedním z největších historických klenotů uložených v archivech České republiky a v roce 2000 se stala národní kulturní památkou. Badatelé mohou studovat v centrální badatelně v Třeboni a také v badatelnách jednotlivých oddělení v Českých Budějovicích, Českém Krumlově a Jindřichově Hradci.[31]

3.1.3.3 Státní oblastní archiv v Plzni

Státní oblastní archiv v Plzni[32] pečuje o archiválie a dokumenty různých původců vymezené územím Plzeňského a Karlovarského kraje. Badatelům je k dispozici centrální badatelna v Plzni[33], kde je možnost studovat fondy krajské a oblastní správy a samosprávy a také osobní fondy. Dále je k dispozici badatelna v Klášteru u Nepomuka[34], která umožňuje badatelům nahlédnout do archivních fondů hospodářských a průmyslových subjektů, státních lesů a statků. Velkou část tvoří také fondy bývalého akreditovaného Archivu společnosti Škoda Plzeň. Dále zde badatelé naleznou fondy zemědělsko-lesnických archivů z území bývalého Západočeského kraje vzniklé do roku 1945. Jde převážně o archivy velkostatků, jejich ústředních správ a rodinných archivů jejich majitelů.

3.1.3.4 Státní oblastní archiv v Litoměřicích

Státní oblastní archiv v Litoměřicích[35] pečuje o archiválie a dokumenty různých původců vymezené územím Libereckého a Ústeckého kraje. Badatelé mohou studovat ve dvou badatelnách v Litoměřicích (ulice Krajská a Kamýcká) a v badatelně v Děčíně.

Badatelna na ulici Krajská[36] umožňuje badatelům nahlédnout do archiválií vzniklých z činnosti orgánů a úřadů státní správy a samosprávy, politické správy (pouze pro období 1938–1945), společenských organizací a církevních institucí krajské a oblastní působnosti. Badatelna na ulici Kamýcká[37] předkládá badatelům archiválie z fondů šlechtických rodinných archivů, zemědělsko-lesnických archivů (archivy šlechtických velkostatků a jejich ústředních správ, archivy zrušených státních statků, zemědělských správních úřadů a výzkumných ústavů), dále pak archiválie politické správy krajské a oblastní (kromě let 1938–1945). V badatelně v Děčíně[38] mohou badatelé nahlédnout např. do archivních fondů šlechtických rodinných archivů a archivu šlechtických panství. Dále se zde nachází archiválie týkající se lesního hospodářství. Nalezneme zde také jeden z nejstarších urbářů (z roku 1381 k panství Frýdlant),

31 Kontakty na jihočeské archivy dostupné z: https://www.ceskearchivy.cz/?ltemid=218.

32 Internetové stránky SOA v Plzni dostupné z: http://www.soaplzen.cz/.

33 Centrála v Plzni, informace dostupné z: http://www.soaplzen.cz/kontaktni-informace; fondy a pomůcky dostupné z: http://www.soaplzen.cz/pruvodce-po-fondech; inventáře a katalogy dostupné z: http://www.inventare.cz/.

34 Badatelna v Klášteru u Nepomuku, informace dostupné z: http://www.soaplzen.cz/nepomuk/kontaktni-informace.

35 Internetové stránky SOA v Litoměřicích dostupné z: http://www.soalitomerice.cz/.

36 Pracoviště SOA v Litoměřicích – Krajská, dostupné z: http://www.soalitomerice.cz/oddeleni-vyuzivani-a-ochrany-nad-pracoviste-litomerice-krajska/.

37 Pracoviště SOA v Litoměřicích – Kamýcká, dostupné z: http://www.soalitomerice.cz/oddeleni-vyuzivani-a-ochrany-nad-pracoviste-litomerice-kamycka/.

38 Pobočka Děčín – Podmokly, dostupné z: http://www.soalitomerice.cz/pobocka-decin/.

který je zapsán do seznamu kulturních památek.

3.1.3.5 Státní oblastní archiv v Zámrsku

Státní oblastní archiv v Zámrsku[39] pečuje o archiválie a dokumenty různých původců vymezené územím Královéhradeckého a Pardubického kraje. Badatelům jsou k dispozici dvě badatelny, a to v Zámrsku a v Hradci Králové. [40]

V letech 2019 a 2020 došlo v souvislosti se zprovozněním nového moderního depozitáře v Hradci Králové k přesunu některých archivních fondů ze Zámrsku do Hradce Králové.[41] Tyto fondy jsou k dispozici v badatelně, která je společná i pro Státní okresní archiv v Hradci Králové. V Hradci Králové jsou uloženy fondy zaniklých i existujících původců se sídlem v Královéhradeckém kraji a všechny podnikové fondy z Královéhradeckého i Pardubického kraje. V Zámrsku jsou uloženy fondy zaniklých i existujících původců se sídlem v Pardubickém kraji, fondy velkostatků a rodinných archivů z Královéhradeckého i Pardubického kraje a různé sbírky (matrik, map, jednotlivin apod.).

3.1.3.6 Moravský zemský archiv v Brně

Moravský zemský archiv v Brně[42] pečuje o archiválie a dokumenty různých původců vymezené územím Jihomoravského a Zlínského kraje a kraje Vysočina. Stává se tak institucí s nejrozsáhlejším archivním fondem v České republice. Badatelé mají k dispozici badatelnu na Palachově náměstí.

Fondy, které archiv spravuje, vznikly v řadě státních i nestátních institucí. Nachází se zde archivní dokumenty původců zemské a krajské úrovně, jako např. dokumenty moravských zemských stavů a samosprávy od roku 1310, dokumenty zemských a krajských orgánů politické, finanční a soudní správy, dále pak fondy velkostatků, církevní fondy, šlechtické rodinné archivy a archivy soukromých osob, matriční knihy, fondy organizací, spolků, politických stran a podniků.

Pro lesní hospodáře mohou být zajímavé fondy skupiny D (Fondy finanční, pozemkových katastrů, báňských úřadů, map a plánů) a skupiny F (Fondy zemědělsko-lesnické, patrimonií a velkostatků, ústředních správ velkostatků, státních statků a státních rybářství, hřebčínů, lesních závodů, lesních družstev, lesních správ lesních společenství, hospodářských družstev, výzkumných ústavů zřízených ministerstvy zemědělství, lesního a vodních hospodářství).[43]

39 Internetové stránky SOA v Zámrsku dostupné z: https://vychodoceskearchivy.cz/.

40 Badatelny obou pracovišť v rámci sekce Oblastní oddělení, dostupné z: https://vychodoceskearchivy.cz/home/kontakty/

41 Seznam přestěhovaných fondů dostupný z: https://vychodoceskearchivy.cz/stehovani-archivalii-ze-zamrsku-do-hradce-kralove/.

42 Internetové stránky MZA v Brně dostupné z: https://www.mza.cz/.

43 Fondové skupiny MZA v Brně dostupné z: https://www.mza.cz/brno/fondove-skupiny/.

3.1.3.7 Zemský archiv v Opavě

Zemský archiv v Opavě[44] je třetím největším státním archivem v České republice. Pečuje o archiválie a dokumenty různých původců vymezené územím Moravskoslezského a Olomouckého kraje. Badatelé mohou studovat v centrální badatelně v Opavě[45] a na pobočce v Olomouci[46].

Zemský archiv v Opavě pečuje o archiválie původců zemské a krajské úrovně. Kmenovým fondem je Slezský stavovský archiv, v němž nalezneme např. soubory zemských desk a stavovské rukopisy opavského, krnovského a částečně i těšínského knížectví. Setkáme se zde také s archivy zrušených slezských klášterů, se slezskými katastry, dokumenty zemských orgánů politické správy a samosprávy, fondy zemědělsko-lesnických archivů (velkostatky a rodinné archivy), komorních statků vratislavského biskupství, Řádu německých rytířů v Bruntále a s celou škálou správních, soudních, společenských a hospodářských fondů krajského charakteru, dále pak se sbírkami církevních a státních matrik, katastrálních map apod.

Fondy olomoucké pobočky obsahují písemné produkce církevních, politických, hospodářských a jiných původců, např. fondy biskupství a arcibiskupství olomouckého. Dále se zde nacházejí např. fondy archivů bývalých velkostatků a rodinné archivy bývalých držitelů velkostatků, písemnosti vzniklé z činnosti státních lesů a statků, fondy průmyslových podniků a závodů a také archiv staré olomoucké univerzity a řada pozůstalostí osobností.

3.1.3.8 Státní okresní archivy

V rámci sítě veřejných archivů patří státní okresní archivy[47] k nejpočetnějším. Ačkoliv je jejich počet značný, nejsou na rozdíl od státních oblastních archivů administrativně samostatné a spadají pod státní oblastní archivy, jsou tedy jejich tzv. vnitřní organizační jednotkou. Na webových stránkách jednotlivých oblastních archivů pak badatelé naleznou bližší informace k okresním archivům v daném kraji. Přehled oblastních archivů s příslušnými okresními archivy je k dispozici v Příloze 1.

Státní okresní archivy uchovávají písemnosti, které vzešly z působnosti okresních úřadů, ze škol v daném okrese, z farních, obecních a také městských archivů (vyjma města Prahy, Brna, Ostravy, Plzně a Ústí nad Labem, jejichž archivy jsou samostatné, a patří mezi archivy územních samosprávných celků). Pramenů k lesní tematice je zde poskrovnu.

44 Internetové stránky ZA v Opavě dostupné z: http://www.archives.cz/web/.

45 Badatelna ZA v Opavě dostupná z: http://www.archives.cz/web/za_opava/badatelna/.

46 Pobočka ZA v Olomouci dostupná z: http://www.archives.cz/web/za_pob_olomouc/o_archivu/.

47 Výčet státních okresních archivů v zákoně č. 499/2004 Sb. v příloze č. 3.

3.1.4 Specializované archivy

Specializované archivy[48] se starají o archiválie vzniklé z činnosti svých zřizovatelů nebo jejich právních předchůdců. Mohou je zakládat organizační složky státu, bezpečnostní sbory, zpravodajské služby ČR, státní příspěvkové organizace, státní podniky, vysoké školy, školy, veřejné výzkumné instituce či právnické osoby zřízené zákonem. Mezi specializované archivy patří např. Ústřední archiv zeměměřictví a katastru v Praze (ÚAZK)[49], který organizačně spadá pod Zeměměřický úřad. Přejímá, eviduje a digitalizuje archiválie z oblasti geodézie, kartografie a katastru.

Pro získání informací o historii lesa od druhé poloviny 20. století může být důležitý archiv Ústavu pro hospodářskou úpravu lesů (ÚHÚL). V archivu jsou uložené hlavně lesní hospodářské plány a osnovy (v listinné podobě), ale také historické mapy. Většina archivu se nachází na ústředí v Brandýse nad Labem, ale části jsou uloženy na jednotlivých pobočkách.[50]

3.1.5 Bezpečnostní archivy

Bezpečnostní archivy[51] pečují zejména o archiválie vzniklé z činnosti svých zřizovatelů, které podléhají utajení. Využití těchto archivů veřejností je proto omezeno.

Mezi bezpečnostní archivy patří Archiv Ministerstva obrany, Archiv Ministerstva vnitra ČR, Archiv Policie ČR, Archiv Národního bezpečnostního úřadu, Bezpečnostní archiv Vojenského zpravodajství, Archiv Bezpečnostní informační služby a Archiv Úřadu pro zahraniční styky a informace.

3.1.6 Archivy územních samosprávných celků

Archivy územních samosprávných celků[52] shromažďují a pečují o archivní soubory vzešlé z činnosti úřadů městské samosprávy a připojených obcí. Součástí těchto archivů jsou také knihovny obsahující převážně odbornou historickou literaturu a časopisy.

V současné době se jedná pouze o pět měst s touto působností: Praha, Brno, Ostrava, Plzeň a Ústí nad Labem. Archivní soubory ostatních měst jsou spravovány příslušnými státními okresními archivy, pod které spadají.

48 O specializovaných archivech v zákoně č. 499/2004 Sb., § 51, § 52. Seznam specializovaných archivů dostupný z: http://cesarch.cz/archivnictvi/adresar-archivu/specializovane-archivy/.

49 Více informací k ÚAZK dostupné z: https://www.cuzk.cz/Urady/Zememericky-urad/Dalsi-informace/UAZK/Prohlizeni-archivalii,-archivni-mapy.aspx.

50 Kontakty na jednotlivé pobočky dostupné z: http://www.uhul.cz/kontakty/uzemni-pusobnost-pobocek.

51 O bezpečnostních archivech v zákoně č. 499/2004 Sb., § 53.

52 O archivech územních samosprávných celků v zákoně č. 499/2004 Sb., § 54 a § 55.

- Archiv hlavního města Prahy[53]
- Archiv města Brna[54]
- Archiv města Ostravy[55]
- Archiv města Plzně[56]
- Archiv města Ústí nad Labem[57]

3.2 Soukromé archivy

Soukromé archivy[58] pečují o písemnosti vzešlé z činnosti zřizovatelů, kterými mohou být fyzické nebo právnické osoby.

Mezi soukromými archivy převažují hlavně archivy velkých podniků (např. Archiv společnosti Škoda auto, Ústřední archiv společnosti Plzeňský Prazdroj, Archiv společnosti Sokolovská uhelná, Archiv OKD, Archiv Vítkovice apod.), ale nalezneme i další, jako např. Všeodborový archiv Českomoravské konfederace odborových svazů, Archiv Židovského muzea v Praze, Diecézní archiv Biskupství brněnského nebo Archiv Centra hasičského hnutí Přibyslav.

53 Fondy a sbírky Archivu hlavního města Prahy dostupné z: http://www.ahmp.cz/index.html?mid=3&wstyle=0&page=%27%27.

54 Soupis fondů Archivu města Brna dostupný z: https://archiv.brno.cz/index.php?nav01=1734&nav02=1738.

55 Přehled archiválií a digitální badatelna Archivu města Ostravy dostupné z: https://amo.ostrava.cz/.

56 Archivní fondy Archivu města Plzně dostupné z: https://digiarchiv.plzen.eu/vademecum/searchlink?fcDb=10060.

57 Elektronické inventáře fondů a sbírek Archivu města Ústí nad Labem dostupné z: https://www.usti-nad-labem.cz/cz/uredni-portal/sprava-mesta/magistrat/odbory-oddeleni/

58 O soukromých archivech v zákoně č. 499/2004 Sb., § 56, § 57 a § 57a.

4. Archivní pomůcky

Archivní pomůcky se vytváří k evidenci a orientaci v daném archivním souboru. Na základě vyhlášky č. 645/2004 Sb.[59] se člení na základní (prozatímní inventární seznam, dílčí inventář, inventář, sdružený a skupinový inventář a katalog), speciální (rejstřík, tematický katalog, soupis dokumentů a tematický rejstřík) a referenční (soupis fondů, popis fondu, průvodce po fondech a edice).

Pro potřeby badatele zmíníme z výše uvedených archivních pomůcek pouze ty, které jsou pro orientaci v archivu a počáteční studium stěžejní. Všechny tyto pomůcky jsou pak uvedené na stránkách Ministerstva vnitra České republiky v rámci sekce Archivnictví a spisová služba[60].

Badatelé se díky archivním pomůckám mohou v archivu lépe zorientovat a zjistit, jaké archivní soubory jsou v něm uložené a přístupné pro studium. Velmi užívanou archivní pomůckou v knižní podobě je průvodce po fondech (dále jen průvodce), který badatele seznamuje s obsahem daného archivu a možnostmi jeho využití. Průvodce obsahuje informace o historii archivu (a jeho knihovně), velmi podrobné popisy jednotlivých archivních souborů (např. uvádí časový rozsah, velikost a stav uspořádání fondu, krátkou historii o původci apod.), pomocný aparát (seznam zkratek, osobní, zeměpisný a věcný rejstřík, soupis použité literatury), případně obrazovou přílohu. Průvodce po fondech mají badatelé k dispozici v samotných archivech (vydala je většina archivů v ČR), avšak jejich nevýhodou může být zastaralost (nemusí zde být uvedeny např. nově získané fondy apod.).

Základní a také nejpoužívanější archivní pomůckou, která umožňuje badatelům nahlédnout blíže do konkrétního archivního souboru (fondu), je inventář[61]. Jedná se o základní seznam všech inventárních jednotek (listiny, knihy, spisy, mapy, plány apod.) uzavřeného archivního souboru, který se pořizuje pro evidenci archiválií a jejich uložení a také pro orientaci v obsahu, časovém rozmezí a množství archiválií v daném archivním souboru. V jeho úvodu si badatelé mohou přečíst o vývoji a dějinách archivního souboru, jeho původci a stavu zachovalosti. Dále v něm naleznou použitou literaturu, případně rejstříky a tiráž. V inventáři nejsou popsány obsahy jednotlivých archiválií, z úvodu se badatelé mohou pouze dozvědět, s jakou skupinou archiválií, a tedy okruhem informací mohou dále pracovat.

59 Druhy archivních pomůcek v Příloze č. 2 k vyhlášce č. 645/2004 Sb. ze dne 13. prosince 2004, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů.

60 Odkaz na Archivní pomůcky, jejich členění a popis na stránkách MV ČR v rámci oddílu Archivnictví a spisové služby v části Archivní fondy a sbírky v České republice dostupné z: https://www.mvcr.cz/clanek/archivni-pomucky.aspx.

61 Inventář je dobré si představit jako velkou knihu, která má pouze úvod a obsah (jednotlivé inventární jednotky) s čísly. Tato čísla (inventární čísla, evidenční jednotky) neodkazují na konkrétní stránky v pomyslné knize, ale na polici, kde požadovanou archiválii (např. knihu či karton) najdeme. Na konkrétní stránku (může to být listina, mapa, fascikl apod.) většinou odkazuje až signatura, ale může to být už i samotná inventární jednotka. Zde záleží na uspořádání fondu. Jediným textem v této velké knize je úvod, který badateli k tomuto spletitému systému vytvoří chodníček. Dokud si badatel danou položku (inventární jednotku) nevypůjčí, neví, co za informace se pod ní skrývají a zda pro něj budou tyto informace v jeho bádání užitečné.

Vedle inventáře se badatelé mohou setkat s prozatímním inventárním seznamem (také jen prozatímní inventář), který má základní náležitosti inventáře, ale má pouze dočasný charakter. Archiválie zde uvedené se považují za zpracované, ale neinventarizované a v delším časovém období se předpokládá jeho nahrazení inventářem či jiným vyšším typem archivní pomůcky.[62]

Další archivní pomůckou, která poskytuje podrobnější informace o obsahu a formě archiválií, je katalog. Zpracovává se především k nejcennějším a nejvíce využívaným archivním souborům, případně jejich částem, neboť jeho vyhotovení bývá časově velmi náročné, a tedy i velmi pracné. Předmětem popisu je každá inventární jednotka zvlášť (jednotlivý spis, listina, kniha apod.).

Neméně důležitou archivní pomůckou je rejstřík, který se vypracovává k již inventarizovaným archiváliím. Jedná se o rejstřík jmenný (osobní, geografický či názvový) a věcný, který je abecedně uspořádaný a slouží k podrobné orientaci v obsahu archivního souboru nebo jeho částí. Badatel může mít k dispozici také tematický rejstřík, který je vypracovaný pouze k vymezenému tématu z jednoho či více archivních souborů (obsahuje přesné údaje o jejich uložení).

Na závěr je třeba ještě zmínit edice, které jsou textovými či obrazovými reprodukcemi dokumentu podle předem stanovených pravidel. Mezi archivní pomůcky je edice řazena pouze tehdy, pokud jsou v ní publikovány výhradně archiválie z archivu, který ji pořídil. Ediční práce je velmi náročná[63], neboť se jedná o kritický a věrný přepis či přetisk daného historického pramene, proto se tento typ zveřejnění týká pouze těch nejvýznamnějších historických pramenů. V rámci edic se badatelé mohou setkat také s tzv. regesty. Jedná se o krátké shrnutí či stručný výtah obsahu písemného pramene.

62 Více ve WANNER, Michal. Základní pravidla pro zpracování archiválií. Druhé, doplněné a rozšířené vydání. Praha: Odbor archivní správy a spisové služby MV, 2015, s. 36.

63 O zásadách vydávání historických pramenů viz ŠŤOVÍČEK, Ivan. Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti: příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.–20. století pro potřeby historiografie. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra ČR, 2002.

5. Online databáze

Největším informačním systémem či databází, která poskytuje základní přehled o archivních fondech a pomůckách v České republice, o jejich struktuře, zařazení a jejich umístění v příslušném archivu, je databáze Archivní fondy a sbírky v České republice [64], která je k dispozici na internetových stránkách Ministerstva vnitra ČR.

Databázi tvoří údaje o názvu archivního souboru (fondu či sbírky) a názvu archivu, v němž je daný archivní soubor uložen, dále pak údaje o místu vzniku příslušného archivního souboru a jeho časovém rozsahu, údaje o metráži, přístupnosti (přístupný, částečně přístupný, nepřístupný), názvu původce a archivních pomůckách, které jsou k archivnímu souboru v příslušném archivu k dispozici.[65] Na stránkách MV ČR je badatelům poskytnut také návod, jak postupovat při hledání v této databázi.[66] Badatelé by však měli mít alespoň základní představu o tom, jaké dokumenty hledají a pro které období a také z produkce kterého původce vznikly.

Vedle toho existuje také portál Badatelna.eu[67], který umožňuje online přístup k některým archiváliím v rámci Národního archivu, Archivu Ministerstva zahraničních věcí, Památníku národního písemnictví, Knihovny Národního muzea a Archivu Univerzity Karlovy.

Archivy se snaží skrze své webové stránky zpřístupnit informace o spravovaných fondech široké veřejnosti. Řada archivů využívá pro vyhledávání informací o archivních fondech (sbírkách) a pomůckách webovou aplikaci Archivní VadeMeCum[68], která vychází z celostátní evidence archivních fondů a sbírek zvané PEVA[69]. Tato aplikace umožňuje badatelům vzdáleným přístupem vyhledávat v archivních pomůckách základní informace o archivních fondech (sbírkách) uložených v daném archivu. Zda daný archiv užívá tuto aplikaci, pozná badatel přímo na webových stránkách příslušného archivu.

5.1 Digitalizace archivních pomůcek

Za účelem zpřístupnění archiválií široké veřejnosti začaly archivy digitalizovat jednotlivé inventáře, aby byly badatelům přístupné odkudkoliv a mohli se tak vzdáleně podívat, jaké archivní fondy (sbírky) v daném archivu naleznou. Díky tomu mají badatelé přehled o tom, co se v daném archivu nachází, a mohou si tak dopředu objednat vybrané archiválie na svou návštěvu archivu. Objednávat mohou skrze objednávací formulář aplikace příslušného archivu nebo zasláním e-mailu badatelně příslušného archivu s požadavkem na vybrané materiály. V objednávce přes e-mail je vždy nutné uvést veškeré náležitosti spoje-

64 Vyhledávání v databázi dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/archivni-fondy-cr/default.aspx.

65 Co lze v databázi nalézt. Dostupné z: https://www.mvcr.cz/clanek/co-lze-v-databazi-nalezt.aspx.

66 Jak v databázi hledat. Dostupné z https://www.mvcr.cz/clanek/jak-hledat.aspx.

67 Portál Badatelna.eu dostupný z: http://www.badatelna.eu/.

68 Návod k používání aplikace Archivní VadeMeCum dostupný z: https://www.nacr.cz/verejnost/badatelna/digitalni-badatelna/vademecum-napoveda.

69 PEVA (Program pro Evidence Archivu), dostupné z: https://www.mvcr.cz/clanek/program-pro-evidence-archivu.aspx.

né s následným vyhledáním dané archiválie, tedy název archivního fondu, inventární číslo, případně signaturu a evidenční číslo příslušné archiválie. Není také na škodu uvést, zda se jedná např. o knihu, karton či mapu.

Odkazy níže odkazují badatele k digitalizovaným archivním pomůckám příslušných archivů. Ne všechny archivní pomůcky (inventáře) jsou však přístupné online. Některé inventáře se nacházejí pouze fyzicky v archivu a o jejich existenci a umístění je v databázi pouze zmínka. Z níže uvedených archivů má např. Zemský archiv v Opavě ve svém digitálním archivu zpřístupněny všechny inventáře s jejich veškerými inventárními položkami.

Online databáze příslušných státních oblastních archivů a dvou zemských archivů jsou společné i pro okresní archivy, které k nim náležejí. Níže jsou uvedeny pouze ty archivy, které obsahují informace k lesům a lesnímu hospodaření.

- **Národní archiv v Praze:** https://vademecum.nacr.cz/vademecum/
- **Státní oblastní archiv v Praze:** http://soapraha.bach.cz/soapraha/
- **Státní oblastní archiv v Třeboni:** https://digi.ceskearchivy.cz/Uvod
- **Státní oblastní archiv v Plzni:** http://www.soaplzen.cz/digitalni-archiv
- **Státní oblastní archiv v Litoměřicích:** http://vademecum.soalitomerice.cz/vademecum/
- **Státní oblastní archiv v Zámrsku:** https://vychodoceskearchivy.cz/home/prezentace-archivu/e-vystava-archivalii/
- **Moravský zemský archiv v Brně:** https://www.mza.cz/aplikace/
- **Zemský archiv v Opavě:** https://www.archives.cz/web/digitalni_archiv/ (http://digi.archives.cz/da/)

5.2 Digitalizované mapy

V České republice jsou mapy, plány, atlasy apod. uchovávány v archivech, knihovnách s historickými fondy, na univerzitách, v muzeích, galeriích či v soukromých sbírkách. Většina z nich je přístupná veřejnosti fyzicky v dané instituci. Vzhledem k fyzickému stavu map a jejich velké oblibě dochází k rozsáhlým digitalizacím mapových souborů, které jednotlivé instituce posléze prezentují na svých webových stránkách.[70]

70 V létě roku 2016 proběhl pilotní dotazníkový výzkum v oblasti digitalizace mapových sbírek v ČR a na podzim téhož roku byl zahájen výzkum zpřístupnění českých digitalizovaných mapových sbírek, které obsahovaly tištěné dokumenty a jejich digitální kopie. Mezi sledovanými se ocitly instituce s nejrozsáhlejšími českými mapovými sbírkami, které tyto sbírky potupně digitalizují a zpřístupňují na svých internetových stránkách. Jedná se o Ústřední archiv zeměměřictví a katastru, Mapový archiv České geologické služby, Mapovou sbírku Přírodovědecké fakulty UK, Moravský zemský archiv a Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, který mapovou sbírku fyzicky nevlastní,

Níže jsou uvedeny ty nejdůležitější pro výzkum historie lesů. Projekt StareMapy.cz[71] se snaží zvýšit úroveň zpřístupnění digitalizovaných mapových sbírek ČR a na svých webových stránkách uvádí digitalizované sbírky s odkazy na webové aplikace příslušných institucí. Díky tomuto projektu jsou mapy z České republiky zastoupeny i ve vyhledávači Old Maps Online[72], v němž lze procházet více než 400 000 digitalizovaných map z celého světa.

Co se týče lesních map, je třeba zmínit Národní zemědělské muzeum, které ve své digitální Sbírce map a plánů[73] uchovává staré lesní mapy a zahradní plány pocházející z 16.–20. století. Řada z nich byla muzeu zapůjčena z Národního archivu, státních oblastních archivů, zemských archivů, okresních archivů a dalších archivů institucí a soukromých sbírek. Digitalizované mapy a plány jsou do databáze průběžně doplňovány.

Za zmínku stojí také Mollova mapová sbírka[74] Moravské zemské knihovny v Brně, která byla vytvořena v polovině 18. století německým diplomatem Bernardem Pavlem Mollem a je unikátní svou kompaktností, neboť se v téměř původním stavu dochovala až do současnosti. Sbírka obsahuje mapy a grafiky z 16.–20. století z území střední Evropy a Itálie.

Laboratoř geoinformatiky Fakulty životního prostředí Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem vytvořila webovou aplikaci oldmaps[75], ve které prezentuje stará mapová díla z území Čech, Moravy a Slezska. Díky spolupráci s Historickým ústavem AV ČR je možné si v aplikaci prohlédnout Müllerovo mapování z území Čech (1720) a Moravy (1790) a ve spolupráci s Národním památkovým ústavem i část mapových listů Stabilního katastru (1. pol. 19. století).

Významným počinem Laboratoře geoinformatiky bylo také převedení map vojenského mapování do digitální podoby, jejich zanesení do současných map prostřednictvím GIS (Geografický informační systém) a následné zpřístupnění map veřejnosti v aplikaci oldmaps. Tyto mapy jsou velmi cenným historickým materiálem, který společně s mapami Stabilního katastru přináší informace o vývoji mapovacích prací na našem území. Jsou jedinečným zdrojem informací o krajině v minulosti a její dynamice. Porovnáním několika mapových podkladů podobného charakteru z různých časových období můžeme zachytit změny určité krajinné složky (např. proměnu lesních porostů). Vojenské mapování proběhlo ve třech vlnách (I. 1764–1768 a rektifikace 1780–1783[76], II. 1836–1852[77], III. 1876–1877 pro Moravu a Slezsko a 1877–1880 pro Čechy[78]), přičemž každé nové měření bylo přesnější.

ale prezentuje digitalizované kartografické dokumenty zapůjčené z jiných sbírek. Výsledky z výzkumu v NOVOTNÁ, Eva a kol. Online zpřístupnění vybraných digitalizovaných mapových sbírek v České republice. Knihovna: knihovnická revue. 2017, 28(1), 20–44. Dostupné z: https://knihovnarevue.nkp.cz/dokumenty/2017-1/novotna.pdf nebo https://knihovnarevue.nkp.cz/archiv/2017-1/recenzovane-prispevky/...

71 Projekt Staré mapy dostupný z: https://www.staremapy.cz/sbirky-starych-map-v-cr/.

72 Vyhledávač Old Maps Online dostupný z: http://www.oldmapsonline.org/.

73 Sbírka map a plánů NZM dostupná z: https://www.starelesnimapy.cz/.

74 Mollova mapová sbírka MZK dostupná z: https://mapy.mzk.cz/.

75 Aplikace Laboratoře geoinformatiky získala ocenění Mapa roku 2003 a je dnes velmi oblíbenou aplikací historiků, archeologů, geografů, krajinných ekologů a dalších. Dostupná z: http://oldmaps.geolab.cz/.

76 I. vojenské mapování dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?lang=cs&map_root=1vm.

77 II. vojenské mapování dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?lang=cs&map_root=2vm.

78 III. vojenské mapování dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?lang=cs&map_root=3vm.

Digitalizaci mapových sbírek se věnuje také Ústřední archiv zeměměřictví a katastru v Praze (ÚAZK), který prostřednictvím online aplikací Vademecum a Archivní mapy zpřístupňuje veřejnosti archivní mapy z oblasti geodézie, kartografie a katastru. Aplikace Vademecum[79] umožňuje veřejnosti procházení strukturou archivu a nahlížení do jednotlivých fondů a sbírek. Aplikace Archivní mapy[80] slouží k rychlému vyhledávání a prohlížení digitalizovaných map pomocí navigační mapy.

Ve fondech a sbírkách ÚAZK [81] patří k nejcennějším materiálům také mapy Stabilního katastru z první poloviny 19. století a jeho operáty (vceňovací, písemný, měřický), které dále navazují na katastrální práci. Díky těmto souborům je mapová sbírka archivu unikátní a patrně i jedinou, která umožňuje sledovat vývoj katastrálního mapování na našem území. Ve sbírce se nachází také velké množství listů mapových děl prvního, druhého a třetího vojenského mapování, dále pak topografické mapy v Benešově a Křovákově zobrazení, základní mapy ČSR nebo soubory německých vojenských map. Sbírka také zpřístupňuje indikační skici stabilního katastru spravované Národním archivem v Praze, Moravským zemským archivem v Brně a Zemským archivem v Opavě.

Moravský zemský archiv v Brně (MZA) zpřístupňuje veřejnosti digitalizované mapy Stabilního katastru (indikační skici) pro oblast Moravy pomocí interaktivní mapy[82] nebo v rámci online aplikace Indikační skici[83], v níž lze hledat mapy jednotlivých katastrů podle abecedy. Vedle Indikačních skic zpřístupnil MZA na svých stránkách i důlní mapy[84], které spolu s dochovanými archiváliemi fondu Báňské hejtmanství Brno umožňuje sledování vývoje hornictví na Moravě v letech 1781–1959.

Česká geologická služba (ČGS) v Praze vytvořila aplikaci Digitální mapový archiv[85], která představuje unikátní kolekci geovědních map, které dokumentují území České republiky i zahraničí. Obsahuje nejrozsáhlejší sbírku tištěných a rukopisných geovědních map[86] v České republice. Mapy jsou v různých měřítkách a z nejrůznějších geologických oborů. V rámci bilaterální spolupráce archivů ČGS v Praze a Geologische Bundesanstalt ve Vídni se podařilo ze starých geologických map z druhé poloviny 19. století vytvořit mapovou vrstvu, která pokrývá téměř celé území České republiky.[87]

79 Aplikace Vademecum ÚAZK dostupná z: https://uazk.cuzk.cz/vademecum/.

80 Aplikace Archivní mapy ÚAZK dostupná z: https://ags.cuzk.cz/archiv/,
starší verze stránek: https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html.

81 Fondy a sbírky ÚAZK
dostupné z: https://cuzk.cz/Urady/Zememericky-urad/Dalsi-informace/UAZK/O-archivu-podrobnejsi-informace.aspx.

82 Interaktivní mapa MZA dostupná z: http://www.mza.cz/a8web/a8apps1/d9/d9-s1-all1.htm.

83 Indikační skici Stabilního katastru MZA dostupné z: https://www.mza.cz/indikacniskici/.

84 Důlní mapy MZA dostupné z: http://www.mza.cz/a8web/a8apps1/D16/A8SL4DD2Bad3D16.htm.

85 Digitální aplikace Mapový archiv ČR dostupná z: https://mapy.geology.cz/mapovy_archiv_cr/; Mapový archiv ČGS s rozcestníkem dostupný z: http://www.geology.cz/extranet/mapy/archiv.

86 Mapy ČGS (rozcestník) dostupné z: geology.cz/extranet/mapy.

87 Historie geologického mapování území ČR
dostupná z: http://www.geology.cz/extranet/mapy/archiv/historie-mapovani;
aplikace digitálních map dostupná z: https://mapy.geology.cz/stare_mapy.

Mapová sbírka Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze (PřF UK)[88] patří mezi nejvýznamnější univerzitní mapové sbírky ve střední Evropě a je přístupná prostřednictvím aplikace Digitální mapové sbírky[89] či v rámci Digitálního univerzitního repozitáře[90]. Byla založena v roce 1920 a její kolekce obsahuje až 3 500 atlasů a 130 000 mapových listů, ve kterých se nachází i mapy lesních porostů.

V rámci projektu Kartografické zdroje jako kulturní dědictví[91] vytvořil Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický ve Zdibech (VÚGTK) Virtuální mapovou sbírku[92] obsahující tištěné mapy z 18. a 19. století, rukopisné mapy a plány státních oblastních archivů, muzeí a paměťových institucí. Výzkumný ústav mapy z mapové sbírky fyzicky nevlastní, veškeré mapy ve Virtuální mapové sbírce pochází ze zapůjčeného kartografického materiálu řady archivů a dalších institucí, které VÚGTK k tomuto účelu naskenoval a veřejnosti zpřístupnil v digitální podobě. Na projektu spolupracoval VÚGTK s Historickým ústavem AV ČR, který ze své mapové sbírky[93] poskytl k digitalizaci velkou část kartografických materiálů.

5.3 Digitalizace písemných historických pramenů

Již na počátku institucionalizovaného archivnictví vznikla potřeba ochrany vzácných archiválií, které patří mezi archivní či národní kulturní památky, vybraných rukopisů, listin, tisků či jiných společensky a historicky cenných dokumentů. Archivy se snaží postupně digitalizovat[94] své archiválie, ale není v silách zaměstnanců zdigitalizovat je všechny, trvalo by to patrně několik stovek let. Proto probíhá přísný výběr těchto archiválií. Při výběru se klade důraz především na stáří archiválií, jejich životnost a potřebu zachování pro příští generace a také na badatelský zájem. Čím větší je o danou archiválii zájem, tím častějšímu užívání se vystavuje a tím více se opotřebí, proto snahy o digitalizaci směřují k nejvýznamnějším a také často půjčovaným pramenům. Mezi badatelsky nejatraktivnější a nejvíce žádané archiválie patří kromě nejstarších listin a urbářů také matriky (digitalizovány celorepublikově). Jednotlivé archivy tyto archiválie zpřístupňují online na svých webových stránkách či fyzicky v archivu prostřednictvím digitálních reprodukcí ve formě mikrofilmu či DVD.

V rámci projektu Monasterium[95] byly postupně digitalizovány středověké a raně novověké listiny, které byly prostřednictvím online aplikace zpřístupněny široké veřejnosti. Zprvu byl projekt plánován pouze pro digitalizaci církevních listin, avšak posléze se začaly digitalizovat veškeré listiny, mapy a rukopisy. Své místo si zde našly i digitalizované dokumenty z knihoven, muzeí, galerií či archivů. Projekt byl také původně zaměřený pouze na střední Evropu, ale posléze byl rozšířen na celý kontinent. Databáze se tak stala společnou

88 Mapová sbírka PřF UK online dostupná z: http://www.mapovasbirka.cz

89 Digitální mapová sbírka PřF UK dostupná z: http://www.mapovasbirka.cz

90 Digitální univerzitní repozitář dostupný z: http://digitool.is.cuni.cz/...

91 O projektu Kartografické zdroje jako kulturní dědictví na internetových stránkách VÚGTK. Dostupné z: http://naki.vugtk.cz/about/.

92 Virtuální mapová sbírka VÚGTK dostupná z: www.chartae-antiquae.cz/cs/.

93 Mapová sbírka HIU AV ČR: http://www.hiu.cas.cz/cs/mapova-sbirka/dejiny-a-soucasnost.ep/.

94 Více k digitálnímu archivnictví v monografii BÁRTA, Stanislav a kol. Digitální archivnictví. Brno: Masarykova univerzita, 2019. Dostupné z: https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1407.

95 Internetové stránky projektu Monasterium dostupné z: https://www.monasterium.net/mom/home.

pro všechny země a je neustále doplňována. V současné době je ve fondech a sbírkách tohoto virtuálního archivu přes 500 000 listin z více než 150 evropských archivů.[96]

Pro mnohé může být čtení listinných originálů problematické, a proto se nejstarší písemné prameny začaly badatelům zpřístupňovat ve formě edic. Na internetových stránkách Centra medievistických studií[97], které je společným pracovištěm Filosofického ústavu AV ČR a Filozofické fakulty UK, jsou skrze portál Czech medieval sources online[98] zveřejňovány významné edice k českým středověkým dějinám. Databáze je neustále doplňována. V rámci internetové sbírky Rukověť medievistiky jsou zpřístupňována i jednotlivá medievistická periodika[99].

V Moravském zemském archivu v Brně probíhá od roku 2012 průběžná digitalizace urbářů, které jsou v archivu uloženy. Jedná se o urbáře z konce 14. až první poloviny 19. století. Digitální reprodukce urbářů archiv postupně zveřejňuje na svých internetových stránkách.[100] Základem pro orientaci v digitalizovaných archiváliích je katalog Moravské a slezské urbáře[101].

V rámci probíhajícího projektu Národní digitální archiv II.[102] je hlavním cílem zajistit trvale udržitelné a bezpečné uchování elektronických dokumentů a jejich zpřístupnění veřejnosti. Znamenalo by to garanci uložení a zpřístupnění všech digitalizovaných archiválií na našem území.

96 Všechny fondy Monasteria dostupné z: https://www.monasterium.net/mom/fonds; Fondy z České republiky dostupné z: https://www.monasterium.net/mom/CZ/country.

97 Internetové stránky Centra medievistických studií dostupné z: http://cms.flu.cas.cz/cz.html.

98 Vstup do databáze Czech medieval sources online dostupný z: https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php.

99 Seznam periodik CMS dostupný z: http://cms.flu.cas.cz/cz/badatele/...

100 Urbáře MZA v Brně online dostupné z: http://www.mza.cz/a8web/a8apps1/URB01/A8SL4DD2Bad3URB01.htm.

101 ŘEZNÍČEK, Jan. Moravské a slezské urbáře po 1372/před 1407–1771 (1849): katalog. Brno: Moravský zemský archiv, 2002. Dostupné z: http://www.mza.cz/a8web/a8apps1/URB01/URB01-Katalog.pdf.

102 Informace o projektu Národní digitální archiv II (CZ.06.3.05/0.0/0.0/15_019/0001523) dostupné z: https://www.nacr.cz/vyzkum-publikace-akce/vyzkum/projekty/projekt-nda-2.

6. Jaké jsou nejdůležitější archivní zdroje pro historii lesů?

Zmínky o lesích se v historických pramenech vyskytují již v nejstarších písemných pramenech[103], jako např. v listinách, zemských deskách, kronikách a análech, urbářích, různých pramenech s právní a lesní tématikou, posléze také v lesních řádech, katastrech, odhadech moravských panství, lesních hospodářských plánech, lesních a pokladních denících, účtech apod.[104] Je proto třeba, aby si badatel hned na začátku položil konkrétní otázku, co přesně v pramenech chce najít, a zaměřil se na tuto oblast. Pokud se badatel zprvu zaměří pouze na jednu oblast svého zájmu, kterou může představovat např. jedna lokalita rozprostírající se na území jednoho či více katastrů (lépe zahrnout všechny), historie lesa v určitém období (zvolit si typ pramenů a rozmezí let, pro které budou prameny vyhledány) či historie pálení dřevěného uhlí na určitém území, je to pro něj efektivnější z hlediska rychlejšího vyhledání dostupných archiválií a jejich následného zpracování. Poté si svůj okruh zájmu může postupně rozšířit.

V historických pramenech mohou badatelé sledovat dynamiku lesa a jeho proměnu od minulosti až do současnosti, co se týče jeho rozlohy, stáří, stavu a typu hospodaření (lesní pastva, sběr listí, žaludů, výroba dřevěného uhlí, pařezení, vysoký les apod.).[105] V pramenech lze také zjistit zda v konkrétním lese byla rezervace pro zvěř (bažantnice, obory), jakým způsobem bylo dřevo z lesů využíváno (otop, stavby), odkud a kam se dřevo dopravovalo a jaká byla jeho cena. Badatelé se mohou také dozvědět o tehdejších majitelích, o platech, o různých nařízeních apod. Možností využití materiálů je nepřeberné množství.

Výtěžnost informací z pramenů ale může být velmi různá. Vždy záleží na typu pramene, účelu jeho pořízení a také na tom, jak pečlivě si majitelé panství či pozemků vedli o svém majetku řádnou evidenci. U konkrétních oblastí pak hraje velkou roli historie majitelů, kteří na daném území působili, a to, zda si i oni vedli o svém nabytém majetku evidenci, zda se prameny dochovaly do současnosti, v jakém stavu a také v jakém množství. Pokud se u jednotlivých statků častěji měnili majitelé, materiály s každým majitelem mohly zaniknout, případně se ztratit či se dochovat pouze ve zlomcích, a to se většinou negativně podepsalo na kvalitě dochovaného materiálů. Badatelé tak např. nemusí nalézt pro dvě různé lokality stejný typ informací (např. porostní mapy pro určitý rok či dokumenty k lesům se stejnou vypovídací hodnotou). Každý historický pramen má tak svou vlastní historii. Naopak je tomu

103 Mnohé z nejstarších pramenů jsou přístupné online prostřednictvím edic v rámci Centra medievistických studií. Dostupné z: https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v.

104 Stěžejním a stále nepřekonaným dílem v oblasti lesnictví, co se pramenovědného základu týče, je publikace NOŽIČKA, Josef. Přehled vývoje našich lesů. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1957. Dílo seznamuje čtenáře s historií českých lesů na našem území od 12. do počátku 20. století. Přináší ucelený pohled na lesy, lesní hospodářství a jejich vývoj v jednotlivých etapách historie českých zemí, od prvního nazírání církví, panovníků či poddaných na lesy, přes první lesní řády, které chránily lesy proti kácení, a katastry až po první zákony. Přináší informace o lesním hospodářství, lesnické osvětě a také stavu lesů na našem území.

105 Metodikou v otázce lesnictví a „lesního dědictví" je manuál Iana D. Rotherhama, který komplexně řeší otázku lesnictví z pohledu několika disciplín. V části C píše o dokumentárním, tedy archivním výzkumu. ROTHERHAM, Ian D., JONES, Mel, SMITH, Lindy, HANDLEY, Christine. The Woodland Heritage Manual: A Guide to Investigating Wooded Landscapes. Sheffield: Wildtrack Publishing, 2008.

u pramenů vydávaných na státní (zemské, krajské apod.) úrovni, např. Josefinský či Stabilní katastr, lesní hospodářské plány apod. Tyto prameny mají stejnou strukturu a obsahují stejný typ informací.

Velké množství pramenů k lesní tematice, nepočítáme-li fondy lesních úřadů a jiných institucí blízké této oblasti, je obsaženo ve fondech jednotlivých velkostatků, šlechtických rodů a také v církevních fondech (fondy církevních řádů). Výhodou je, že tyto fondy zahrnují různorodé informace o daném území a zároveň pokrývají delší časové období. V případě archivů šlechtických rodů a církevních řádů můžeme najít na jednom místě archiválie shromážděné ze všech oblastí jejich působnosti (panství) v rámci daného územního celku (např. z celé Moravy apod.).[106] Další výhodou je, že majitelé panství či církevních statků o své majetky zpravidla dobře pečovali a vedli si o nich řádnou evidenci.

Tyto fondy naleznou badatelé hlavně ve státních oblastních archivech (Praha, Třeboň, Plzeň, Litoměřice, Zámrsk) a zemských archivech (Brno, Opava), které jsou studnicí informací o lesích a lesním hospodářství, co se rozmanitosti a obsáhlosti pramenů týče, a které jsou také významné z hlediska historie našeho území. V případě, že v těchto archivech badatelé hledané informace nenaleznou, musí svou pozornost obrátit na archivy s menší působností, tedy okresní archivy a další instituce, které působí v hledané oblasti (muzea, knihovny, univerzity apod.). Archivy specializované, bezpečnostní, územních samosprávných celků a soukromé jsou úzce zaměřené na oblast jejich zájmu a prameny zahrnují většinou kratší časové období.

6.1 Listiny

Listiny jsou písemnosti úředního charakteru s právní platností, které respektují zvláštnosti dané dobou, místem, věcí a osobami, jichž se to týká.[107] Podávají písemná svědectví o právním jednání. Ve středověku představovaly listiny hlavní náplň písemné produkce. Právě v listinách se nacházejí nejstarší písemné zmínky o lesích. Převážná část listin je psána latinsky, v daleko menší míře se badatelé mohou setkat s češtinou a němčinou. Vlastním právním jádrem listin je dispozice, v níž se často objevuje pertinenční formule, která vyjmenovává veškerá příslušenství, která náležela ke statku (půdě, vesnici apod.). Zmínky o lesích se v dispozici objevují také v rámci popisu hranic jednotlivých měst či vesnic[108] nebo při upřesnění popisu konkrétního místa[109]. Z pertinenčních formulí se badatelé dozvídají o le-

106 Např. fond F 31 – Lichtenštejnská lesní zřizovací kancelář v Břeclavi (1734–1946) obsahuje lesní materiály z různých panství, které Lichtenštejnové spravovali na Moravě.

107 K listinám více v HLAVÁČEK, Ivan, NOVÝ, Rostlislav a KAŠPAR, Jaroslav. Vademecum pomocných věd historických. Jinočany: H & H, 2002, s. 206–209.

108 Ukázka popisující, kudy vedou hranice území viz BRANDL, Vincenc. Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Vol. 9. Brno, 1875, s. 363, č. 448: „…a via Radostouicz, que diuidit Wlczkouicz et illa via, que de Swyetnow ducit per Wlczkowicz usque ad viam stratam, que ducit de Wrziest in Herarcz, ibidem illas omnes metas et limites in roboribus eisdem viis adiacentibus assignauimus usque ad siluam magnam...usque ad riuulum, qui nigra Swratczicze appellatur et idem riuulus usque ad eundem locum, ubi iste riuulus, hoc est nigra Swratczicze confluit cum flumine Swratka, ita quod omnes silue ex parte sinistra circa vias, metas et limites iacentes per nos nominaliter assignatos..." (z roku 1366).

109 Ukázka popisující okolí vesnic Hulín, Vážany a Trávníky viz BOČEK, Antonín. Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Vol. 4. Olomouc, 1845, s. 368–369, č. 291: „…silvam versus Hulyn a pontibus aque Morave incipiendo…Alias

sích pouze informaci, zda se v dané oblasti les nacházel nebo ne, tzn. buď se o něm ve výčtu zmínka nachází, nebo ne. Někdy může být zmíněn i název lesa[110], případně je místo slova les (silva) uvedeno slovo dub (quercus). V dispozici listiny se můžeme dozvědět také o druhu hospodaření, zda se např. jednalo o jistý druh pařeziny (rubetum, virgultum[111]), o vysoký les (silva) či o pařezinu s výstavky (zde zmínka o užití dřeva ke stavbě[112]).

Nejstarší listiny jsou badatelům zpřístupňovány formou edic, které jsou částečně či zcela přístupné na stránkách Centra medievistických studií (dále CMS).[113] Zde stojí za zmínku badateli nejvyhledávanější edice Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae (dále CDM, Moravský diplomatář) a Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae (dále CDB, Český diplomatář), které jsou na stránkách CMS taktéž online přístupné (CDM zcela, CDB pouze 3 svazky).

Moravský diplomatář (CDM) je ediční řada o 15 svazcích, vydávána do r. 1836, která zpřístupňuje diplomatický materiál k moravským dějinám zahrnující období 396–1411. Texty listin jsou publikovány v plném znění (ne vždy zcela korektním), avšak postrádají jakýkoliv kritický aparát s poznámkami. Prvních pět svazků, vydaných Antonínem Bočkem, je navíc znehodnoceno jeho četnými novodobými falzy, kterými chtěl vyplnit prázdná místa v nejstarších moravských dějinách.[114]

Český diplomatář (CDB) se začal vydávat od r. 1904 a je ediční řadou kriticky zpřístupňující diplomatický materiál českých příjemců a vydavatelů od r. 805 do nástupu Lucemburků na český trůn (1310). Práce na něm stále pokračuje a v chronologickém pořadí jsou postupně publikovány úplné texty listin a listů týkající se území středověkého českého království, které jsou navíc opatřeny kritickým aparátem a četnými poznámkami – např. se v něm dozvíme, která listina je zde falzem. Svazků CDB je 7 a jsou dovedeny prozatím do r. 1306. Díky kritickému aparátu je tato edice preferována pro studium nejstarších listin. Pro studium mladšího období (po roce 1306) lze přejít k edici CDM.[115]

autem silvas ex alia parte aque, ab ipsa videlicet civitate versus Wasan et Trewinik ac alias constitutas, extirpabunt et excident pro pratis suis et humulariis faciendis." (z roku 1290).

110 Ukázka viz FRIEDRICH, Gustav. Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Vol. 3/1. Praha, 1942, s. 52: „…villam Cetowich cum silva, que dictur Lobz…" (z roku 1233).

111 Ukázka viz ŠEBÁNEK, Jindřich a DUŠKOVÁ, Sáša. Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Vol. 5/2. Praha, 1981, s. 483, č. 797: „…virgultorum inter villas Drozdyn, Chwalkowicz et Thowirz…" (z roku 1275).

112 Ukázka viz CHYTIL, Josef. Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Vol. 7/1,2. Brno, 1858–1860, s. 19, č. 26: „…monasterii ligna ad edificia apta, si illa in suis silvis forsitan non haberet, et nichilominus ligna cremabilia in omnibus nostris nemoribus eidem monasterio adiacentibus preterquam in locis qui Sasad vulgo dicitur, succidere et succisa… ipsis neccessariis et expresse pro usu ignis, ligna arida, in dictis nostris silvis succidant, et ea de scitu forestariorum predictorum recipiant...sed si dicti homines robora et ligna stubarum, de dictis nostris nemoribus habere volverint…" (z roku 1334).

113 Centrum medievistických studií dostupné z: https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php.

114 Více k CDM viz KRMÍČKOVÁ Helena. Edice středověkého diplomatického materiálu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 15–21. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/data/handle/11222.digilib/130557/monography.pdf.

115 Více k CDB viz tamtéž, s. 22–32.

6.2 Urbáře

Urbáře patří k významným historickým pramenům, které vznikaly na našem území již od přelomu 13. a 14. století. Jedná se o soupisy povinností poddaných vůči vrchnosti. Tyto soupisy tvořily peněžní platy, naturální dávky či robotu. Urbáře vznikaly z iniciativy vrchnosti, tedy majitelů či držitelů pozemkového majetku (šlechty či duchovenstva) pro evidenci platů a dávek, které jim plynuly z užívání usedlostí a půdy poddanými. Za tyto nájmy a hospodaření na půdě museli poddaní pravidelně odvádět různé poplatky.[116]

V urbářích se kromě seznamů poddaných nachází i zmínky o lesích. Tyto zmínky nalezneme převážně na konci jednotlivých pasáží k dané vesnici či městu. Můžeme se v nich dovědět např. o názvu lesa či hájku, někdy i dominantním druhu stromů[117], hospodaření či velikosti lesa. Urbáře nalezneme převážně ve fondech velkostatků, případně v rámci fondů církevních řádů či šlechtických archivů. Urbáře byly psány česky i německy, s latinou se setkáme jen zřídka.

Kvůli vysoké oblibě urbářů mezi badateli usiluje většina archivů o jejich digitalizaci. Badatelé tak většinou v archivech dostanou ke studiu již pouze digitální reprodukci daného urbáře ve formě mikrofilmu či DVD. Řada urbářů je badatelům přístupná i online prostřednictvím digitálních databází jednotlivých archivů. Například pro Moravu a Slezsko jsou urbáře z konce 14. až 1. pol. 19. století postupně badatelům zpřístupňovány online na internetových stránkách MZA v Brně.[118] Základem pro orientaci v digitalizovaných urbářích je katalog Moravské a slezské urbáře od J. Řezníčka.[119]

116 Digitální katalog: ŘEZNÍČEK, Jan. Moravské a slezské urbáře po 1372/před 1407–1771 (1849): katalog. Brno: Moravský zemský archiv v Brně, 2002, s. 3–4. Dostupný z: http://www.mza.cz/a8web/a8apps1/URB01/URB01-Katalog.pdf.

117 MZA v Brně, fond G 10, inv. č. 575 – Urbář panství Brtnice z 16. stol. (před 1538), fol. 78r: „…lesové k tomu dvoru, lísek dubový pode dvorem až do Stařického lísku, ten se neprodává, než chová se pro potřebu.»

118 Urbáře MZA v Brně online dostupné z: http://www.mza.cz/a8web/a8apps1/URB01/A8SL4DD2Bad3URB01.htm.

119 ŘEZNÍČEK, Jan, viz pozn. 116.

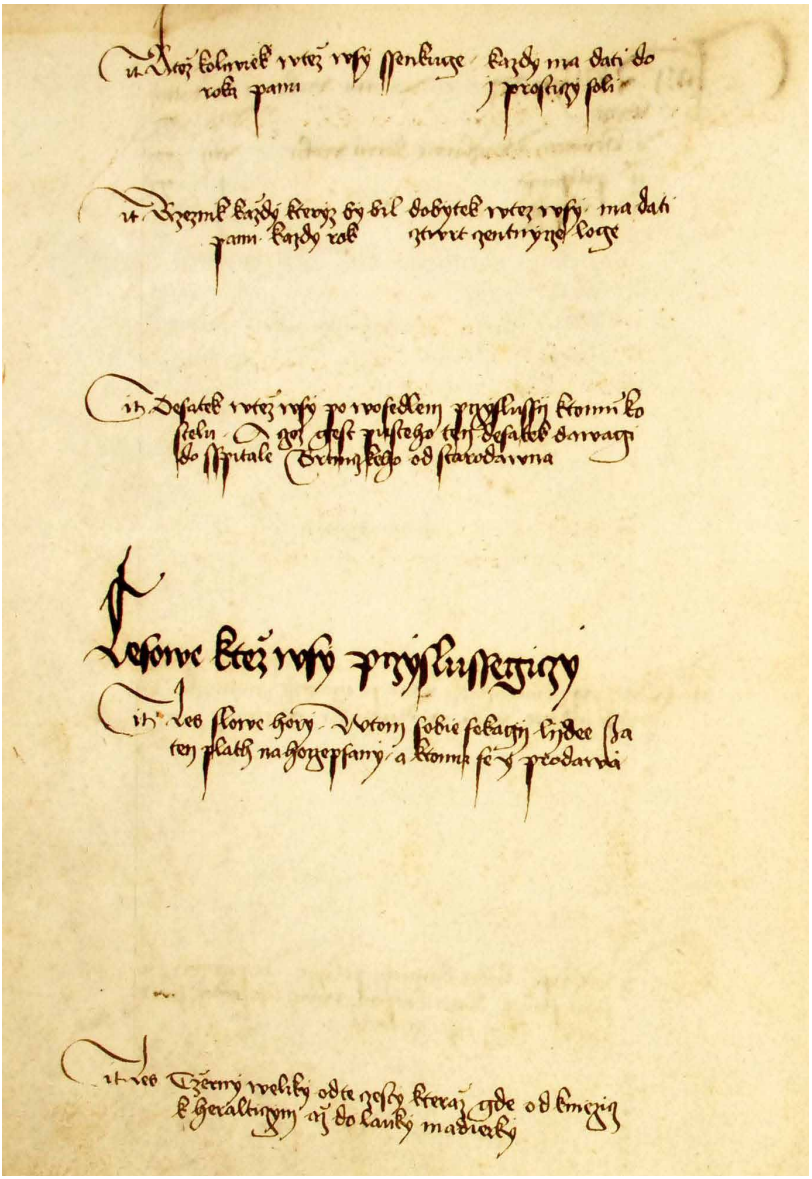

Obr. 1: MZA v Brně, fond G 10 – Sbírka rukopisů Moravského zemského archivu, inv. č. 575 (pův. inv. č. 638), fol. 23v, Urbář panství brtnického ze 16. století (před 1538–1545); [LESOVÉ K TÉŽ VSI PŘÍSLUŠEJÍCÍ; It(em) les slově Hory, v tom sobě sekají lidé za ten plat nahoře psaný a k tomu se i prodává.].

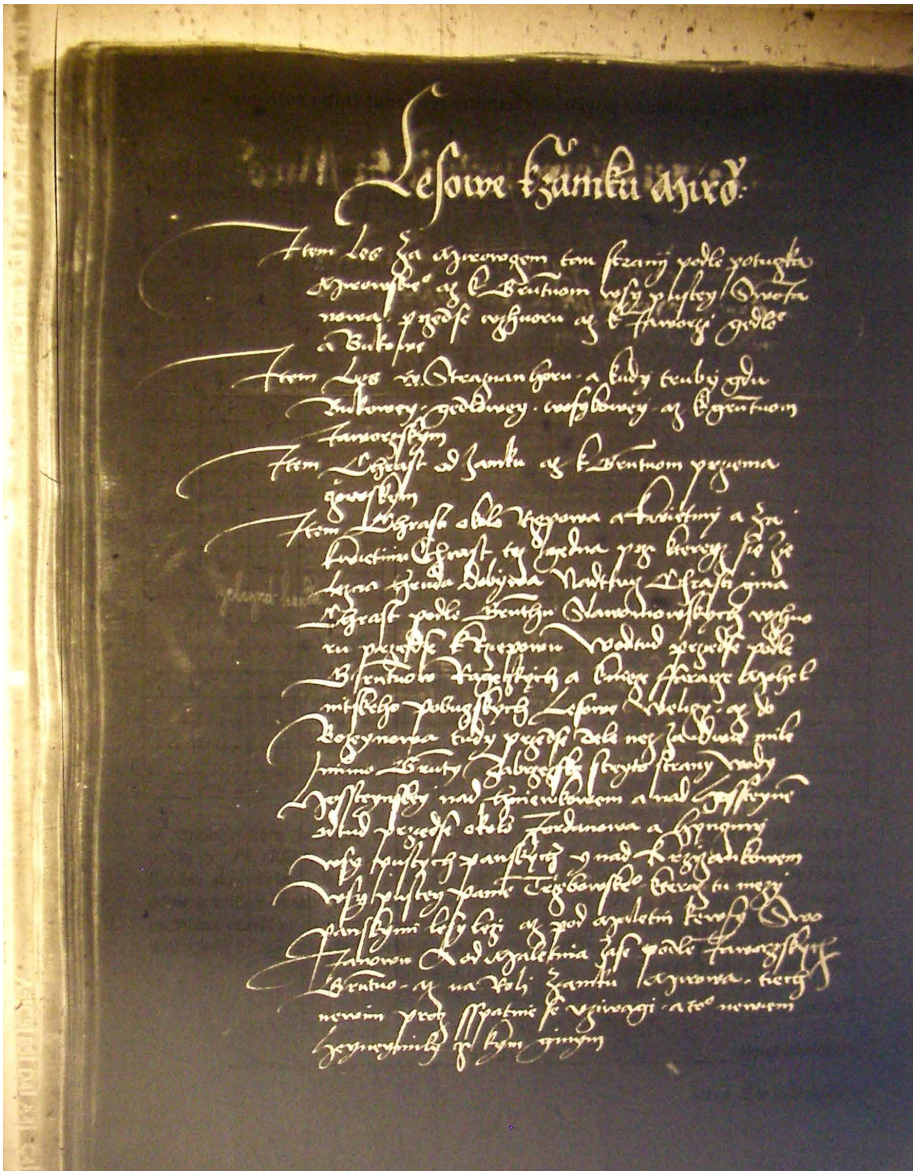

Obr. 2: MZA v Brně, fond G 160 – Sbírka fotonegativů, inv. č. 3605, karton 21, mikrofilm č. 887, Urbář Mírov a Svitavy z roku cca 1526 (čistopis). Ukázka urbáře digitalizovaného na mikrofilm. Kapitola „Lesové k zámku Mírov".

6.3 Katastry

Katastr je soupis nemovitého majetku (především půdy), který byl podroben dani. Vznik katastrů byl spojený s potřebou zaznamenat veškerý nemovitý majetek, tedy majetek pevně svázaný s půdou (pozemky, budovy apod.), za účelem výběru daní. Již od středověku byly dani podrobovány pozemky a statky poddaných, majetek šlechty dani dlouhou dobu nepodléhal. Katastry tak sloužily převážně k evidenci půdy, na které poddaní hospodařili, a k následným výpočtům pozemkových daní. Kvůli zvyšujícím se požadavkům na výši daní vznikala potřeba lepších znalostí o výměře půdy a její kvalitě. Postupně docházelo k zpřesňování daňových podkladů, aby daně více odpovídaly skutečným výnosům půdy.

6.3.1 Vznik prvních katastrů

První jednotně založený a vedený katastr na českém území vznikal po roce 1650 jako tzv. katastr rustikální[120], který byl soupisem pouze poddanské (rustikální) půdy podléhající dani. Nerozlišoval úrodnost půdy v různých oblastech, ale pouze půdu zemědělskou a neobdělanou. V roce 1706 došlo k rozhodnutí zdaňovat půdu také šlechtě a vedle rustikálního katastru vznikl katastr dominikální (dokončený 1747), který však již při svém počátku neodrážel skutečný stav. Rozvržení daní se řídilo počtem rustikálních usedlostí na jednom panství.[121]

Na Moravě se vyměřovaly daně podle lánů na základě odhadů přiznaných majetků vrchnosti. Prvním katastrem se tak staly tzv. Lánové rejstříky[122], které byly prvním moravským soupisem držitelů gruntů pro všechna moravská panství a statky, včetně enkláv ve Slezsku. První lánová vizitace probíhala v roce 1657, druhá v letech 1669–1679.[123] Vizitace na jednotlivých panstvích prováděli pověření komisaři, jimiž byli příslušníci duchovního, panského a měšťanského stavu. Jejich úkolem bylo co nejpřesněji vyměřit vizitované grunty a vypočíst z nich pozemkovou daň.

Ve Slezsku se daň vyměřovala podle daňových odhadů majetku (někdy pouze na základě přiznání majetku) jednotlivých panství, důraz byl kladen na pozemkovou držbu.[124] Císařským patentem v roce 1721 bylo nařízeno vyhotovení slezského berního katastru, který byl označován jako tzv. Karolinský katastr. Práce na daňových rektifikacích probíhaly v letech 1721–1730 a 1733–1754. V roce 1790 došlo k rektifikaci drobných duchovních statků, která

120 Katastr byl nazýván také jako berní rula (berně ve významu daně).

121 KUTÁLEK, Stanislav. Katastr nemovitostí I. Modul 01, Vývoj katastru nemovistostí (skriptum).Brno: Vysoké učení technické, 2005, s. 5–6. Dostupný z: http://lences.cz/domains/lences.cz/skola/subory/Skripta/...

122 Digitální reprodukce Lánových rejstříků jsou k dispozici na internetových stránkách MZA v Brně. Dostupné z: http://www.mza.cz/a8web/a8apps1/d1/a8sl4dd2bad3D1.htm.

123 K lánové vizitaci viz RADIMSKÝ, Jiří a ŠTAUD, Daniel. D1. Lánové rejstříky (1656–1679). Inventář. Brno: Moravský zemský archiv v Brně, 2018, s. 2–4. Dostupné z: http://www.mza.cz/a8web/a8apps1/d1/D1-Inventar.pdf.

124 Více k vyměřování daně ve Slezsku viz DONÁT, Jaroslav. Karolinský katastr 1721–1790. Inventář.Opava: Státní archiv v Opavě, 1965. Dostupný z: http://images.archives.cz/mrimage/common/proxy/cz/archives/CZ-217000010/...

zdaňovala pozemky a užitky náležející farám, kostelům a školám.[125]

Stávající katastry byly nedostačující z hlediska přesné výměry pozemků a jejich ocenění. Vznikala tak stále větší potřeba přesnějších podkladů pro vyměření daní. V 1. polovině 18. století probíhaly další vizitace, při nichž komisaři psali svá dobrozdání, která měla později sloužit k dalšímu a spravedlivějšímu vyměření daně. Narovnání daně podle půdy bylo dokončeno v roce 1756 a tehdy došlo také k rozlišení pozemků na zahrady, role, úhory, vinice, chmelnice, pastviny s křovinami, lesy, louky, rybníky apod. Za Marie Terezie tak vznikl Tereziánský katastr (1749 až 1757), který obsahoval soupis rustikálního i dominikálního katastru. K pořízení dominikálního katastru dávali souhlas čeští stavové a byl zdaněn nižší sazbou než rustikální katastr. Kromě výše zmíněného členění pozemků obsahoval Tereziánský katastr také informace o různých zaměstnáních a řemeslech (např. zmínky o lnářství, plavbě dřeva, chovu dobytka, mlýnech či pivovarech).[126]

V roce 1785 byl císařským patentem Josefa II. zaveden Josefský katastr. Zatímco u předchozích katastrů byly vzdálenosti jen odhadovány, Josefský katastr byl založený na výsledcích skutečného měření. Základní jednotkou se stal pozemek, který byl vyměřen přímo v terénu. Před měřením a vypracováním fasí (tzv. daňových přiznání) bylo třeba stanovit hranice každé berní (katastrální) obce. Drobné vesnice byly spojeny v jednu katastrální obec bez ohledu na hranice panství. Území každé obce se rozdělilo na pozemkové tratě, tedy na samostatné pozemky či skupiny pozemků mimo zastavěné území (ty pak byly zobrazeny samostatně na náčrtech, tzv. brouillonech). Pozemky v každé obci byly popsány podle polohy, byla určena jejich plocha a výnos plodin z této plochy. Jednotlivé parcely (grunty, zahrady, pole) byly očíslovány a podléhaly stejné dani, bez ohledu na to, zda šlo o pozemky rustikální či dominikální. Za základ plošné míry bylo stanoveno 1 jitro (v pramenech Joch), tj. 1 600 čtverečních sáhů (cca 5 760 m2). V rámci zavedení katastru byli nezávisle na vrchnostenské správě stanoveni i okresní daňoví výběrčí. Nový katastr byl zaveden k 1. listopadu 1789, ale po náhlé smrti Josefa II. bylo jeho prosazování k 1. dubnu 1790 pozastaveno a vrátilo se vybírání daní podle znovuobnoveného tereziánského katastru, označovaného jako Tereziánsko-josefský katastr. Po smrti Josefa II. byl pro odpor stavů zrušen i úřad okresních výběrčí. Rozdělení na katastrální obce bylo ponecháno, avšak došlo k návratu k rozdělení pozemků na rustikál a dominikál. To pak trvalo až do zavedení Stabilního katastru v roce 1860.[127]

6.3.2 Stabilní katastr

Stabilní katastr je souborem údajů o půdním fondu a ekonomice v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Byl pořízen v první polovině 19. století za účelem získání přesnějšího měřického podkladu pro spravedlivé vyměření pozemkové daně v celé habsbur-

125 DONÁT, Jaroslav, viz pozn. 124.

126 LIŠKOVÁ, Marie, HRADECKÝ, Emil a BUREŠ, Stanislav. Tereziánský katastr 1713–1790 (1848). Inventář. Praha: Národní archiv, 1960, s. I–V. Dostupný z: http://www.badatelna.eu/fond/69/zaznam/387196.

127 MATUŠÍKOVÁ, Lenka. Josefský katastr, Praha svazek I. – inventář. 1785–1875. Praha: Národní archiv, 1989, s. 1–9. Dostupný z: http://www.badatelna.eu/fond/74/reprodukce/?zaznamId=386710&reprold=491194.

ské monarchii. Vznik Stabilního katastru byl spojen s rostoucí potřebou habsburské monarchie zvýšit příjmy státního aparátu, který byl závislý na daních, jež se vyměřovaly na základě čistého výnosu z půdy. Z toho vyplývala také potřeba zpřesnění a zkvalitnění měřických podkladů, aby byl co nejlépe podchycen rozsah majetku potenciálních plátců, ze kterého by pak mohla být stanovena výše daně.

Pracovat se na něm začalo po vydání patentu císaře Františka I. dne 23. prosince 1817. Měřické práce probíhaly v Čechách v letech 1826–1830 a 1837–1843, na Moravě a ve Slezsku v letech 1824–1830 a 1833–1836. Základní jednotkou byla stanovena katastrální obec.[128]

Katastrální operát Stabilního katastru se dělí na:

- měřický (mapový) operát
- písemný operát
- vceňovací operát

Měřický (mapový) operát byl výsledkem přesného geometrického zaměření, jehož základem byla trigonometrická síť[129]. Hranice katastrálních obcí byly převzaty z Josefského katastru, pozměněna byla jen parcelní čísla.[130]

První soustavné mapování obcí celé země prováděly v terénu tzv. mapovací komise, které tvořili zeměměřiči vojenského a civilního stavu. Výsledkem mapování byly tzv. originální mapy Stabilního katastru, ke kterým byly vytvořeny kontrolní exempláře, tzv. povinné císařské otisky, které byly jako kopie určeny k archivaci. Originální mapy Stabilního katastru byly využívány jako mapy evidenční a byly do nich červeně značeny pozdější změny.[131]

Z originálních map byly vypracovány také kolorované kopie, tzv. indikační skici[132], které byly podlepeny, rozříznuty na čtvrtky a využívány jako příruční mapy přímo v terénu. Z polních náčrtů byla do skic doplněna jména držitelů pozemků, čísla domů, druhy pěstovaných plodin, vlastnosti parcel a čísla mezníků na hranici obce. Informací o lesích bylo doplněno jen velmi málo, týkaly se například vykácení porostu nebo změn hranic. Indikační skica byla posléze v terénu porovnána se skutečností, a tím byla ověřena správnost výsledku měření. Později sloužila jako pomůcka při oceňování pozemků. Právě s indikačními skicami se badatelé setkají nejčastěji.[133]

128 Doplňující informace ke Stabilnímu katastru např. LIŠKOVÁ, Marie. Stabilní katastr 1826–1878 (Duplikát), díl I. Inventář. Praha: Národní archiv, 1964. Dostupné z: https://vademecum.nacr.cz/vademecum/...

129 Informace o geodetických základech dostupné z: https://kgm.zcu.cz/studium/gen1/html/ch03.html.

130 BRŮNA, Vladimír, KŘOVÁKOVÁ, Kateřina a NEDBAL, Václav. Stabilní katastr jako zdroj informací o krajině. Historická geografie. Praha: Historický ústav AV ČR, 2005, 33, s. 397–409.

131 K mapám viz BRŮNA, Vladimír, KŘOVÁKOVÁ, Kateřina a NEDBAL, Václav, viz pozn. 130, s. 397–409. – KUTÁLEK, Stanislav, viz pozn. 121, s. 10. – HAUSEROVÁ, Milena a POLÁKOVÁ, Jitka. Pomůcka pro používání základních historických map [online]. Praha: ČVUT, 2015, s. 11–12. Dostupné z: http://pamatky-facvut.cz/download/dokumenty/pomucka.pdf.

132 Tamtéž. Indikační skici pro Moravu online přístupné na internetových stránkách MZA v Brně. Dostupné z: https://www.mza.cz/indikacniskici/.

133 Například v MZA, dostupné z: https://www.mza.cz/indikacniskici/.

Písemný operát je soupisem pozemků a jejich držitelů. Obsahuje parcelní protokol pozemkových parcel s údaji o majiteli, výměře parcely, pěstovaných plodinách, bonitní třídě a čistém výnosu.[134]

Vceňovací operát využívá informací z písemného operátu. Tvoří ho velké množství dokumentů a protokolů, jež jsou výsledkem srovnávacích a bonitačních šetření, na základě kterých byly příslušné parcely oceněny a následně byla vypočítána daň.[135]

Vceňovací operáty přináší velmi cenné informace o lesích. V rámci celé kapitoly je lesní porost popsán velmi podrobně a tyto informace nalezneme i v oceňovacích tabulkách. Obsahem se podobají informacím uvedeným v lesních hospodářských plánech. Těmito údaji jsou např. rozdělení lesa na vysoký (Hochwaldungen)a nízký (Niederwaldungen), jsou zde zmíněny také louky či pastviny porostlé dřevinami či křovinami (Hutweiden mit Holznutzen či Wiesen mit Holznutzen), nechybí popis lesního stanoviště, druhy stromů, doba obmýtí, třída, výnos, vedlejší užitek (Nebennutzen; např. pastva, sběr žaludů apod.) či velikost v jitrech (Joch) a sázích (Klafter). Pokud ve stabilním katastru o lese není žádná zmínka, znamená to, že zde les opravdu nebyl. Díky tomu, že byl Stabilní katastr veden jednotně na celém našem území, poskytuje jedinečné informace o každém katastru zvlášť v jedné časové rovině.

Vceňovacíoperátyobsahujírůznésumáře,speciálnívýkazyadalšítabulkysespoustoudoprovodnéhotextuajsoupsányvždykekaždémukatastruzvlášť.Jsoupsánykurentem(německy) a s jejich přečtením mohou mít badatelé problémy, proto je dobré k nim přistupovat již s určitou znalostí písma a jazyka.

Jednotlivé katastry jsou uloženy v rámci územní působnosti daných archivů, např. Tereziánský katastr pro Čechy naleznou badatelé v NA v Praze a pro Moravu v MZA v Brně. Stabilní katastr pro Moravu je k dispozici v MZA v Brně, pro Slezsko v ZA v Opavě, pro Čechy v duplikátu v NA či SOA v Praze. Katastrální operáty Stabilního katastru (včetně měřického) uchovává také ÚAZK v Praze.

134 BRŮNA, Vladimír, KŘOVÁKOVÁ, Kateřina a NEDBAL, Václav, viz pozn. 130, s. 397–409.

135 Tamtéž.

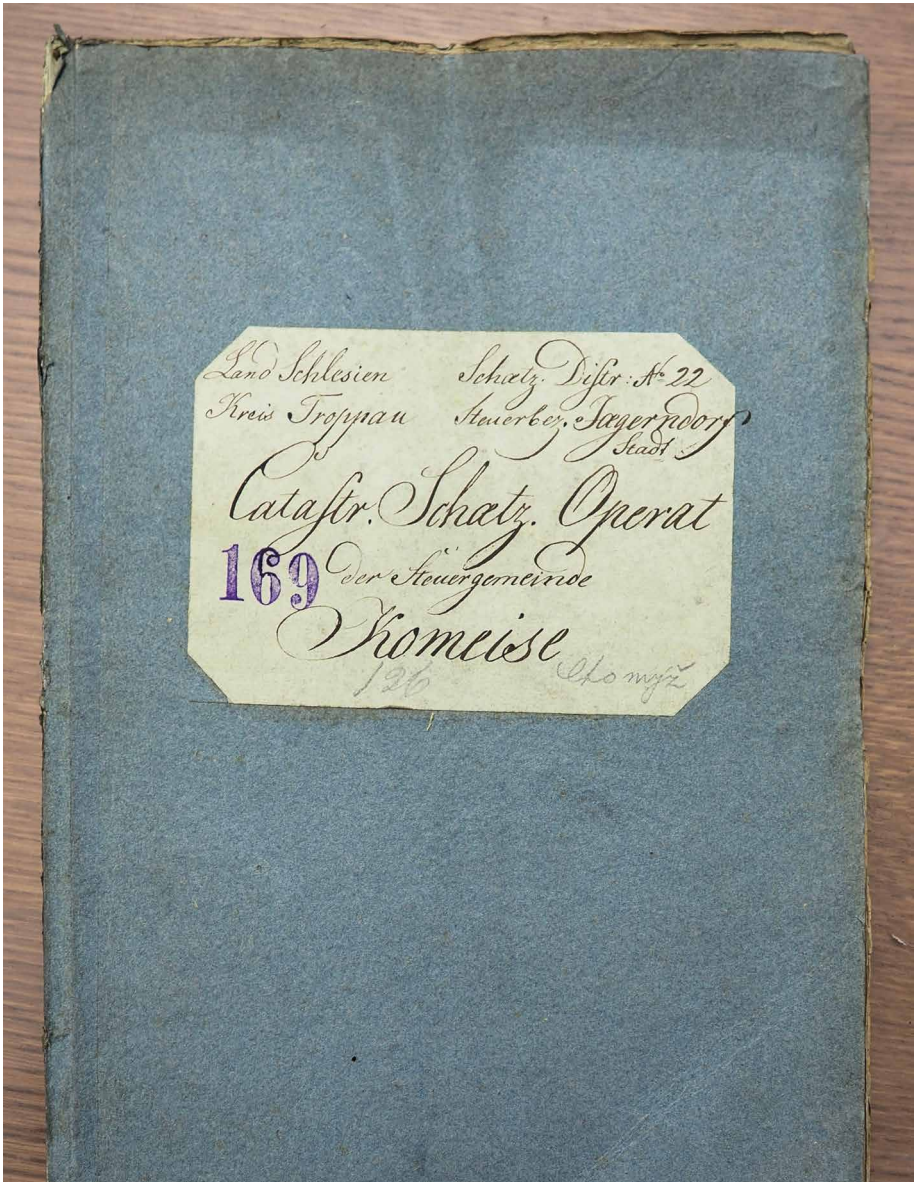

Obr. 3: ZA v Opavě, Stabilní katastr slezský – Vceňovací operáty (1842–1851), inv. č. 118, sign. Sl. 169, karton 73, Vceňovací operát obce Chomýž.

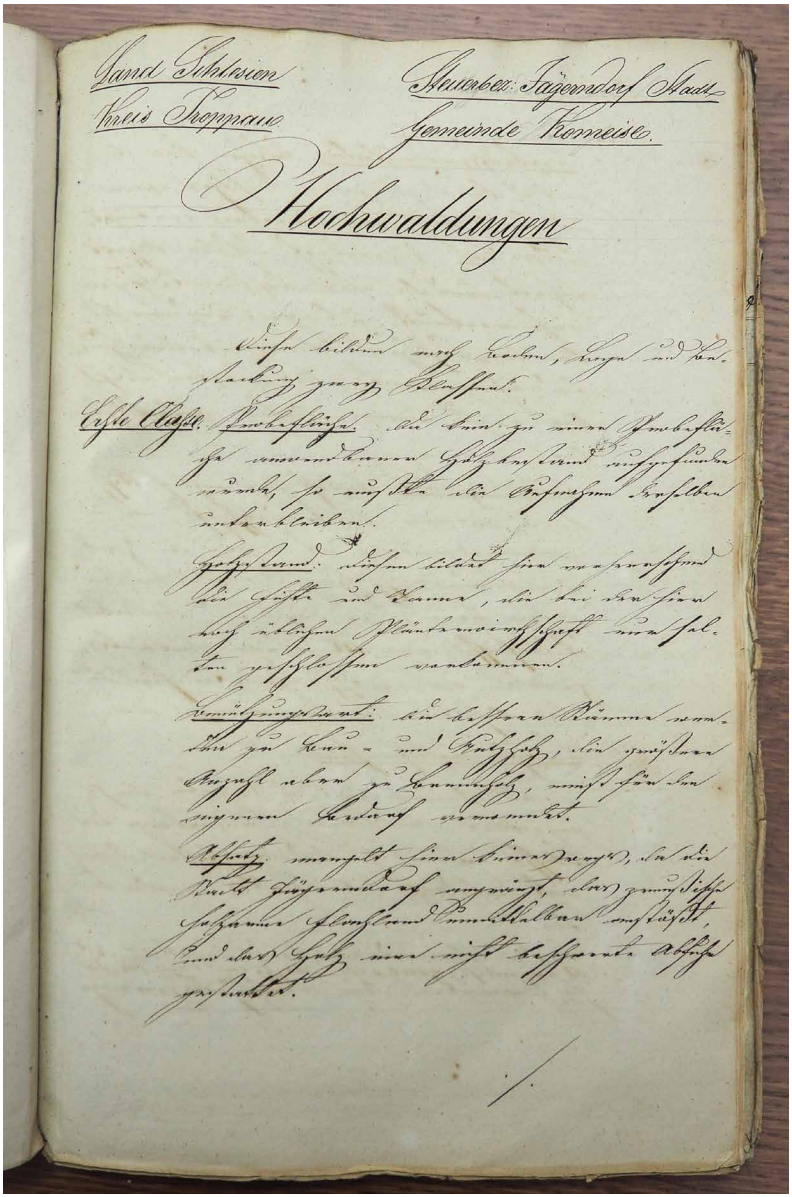

Obr. 4: ZA v Opavě, Stabilní katastr slezský – Vceňovací operáty (1842–1851), inv. č. 118, sign. Sl. 169, karton 73, Vceňovací operát obce Chomýž; Podrobný popis vysokého lesa.

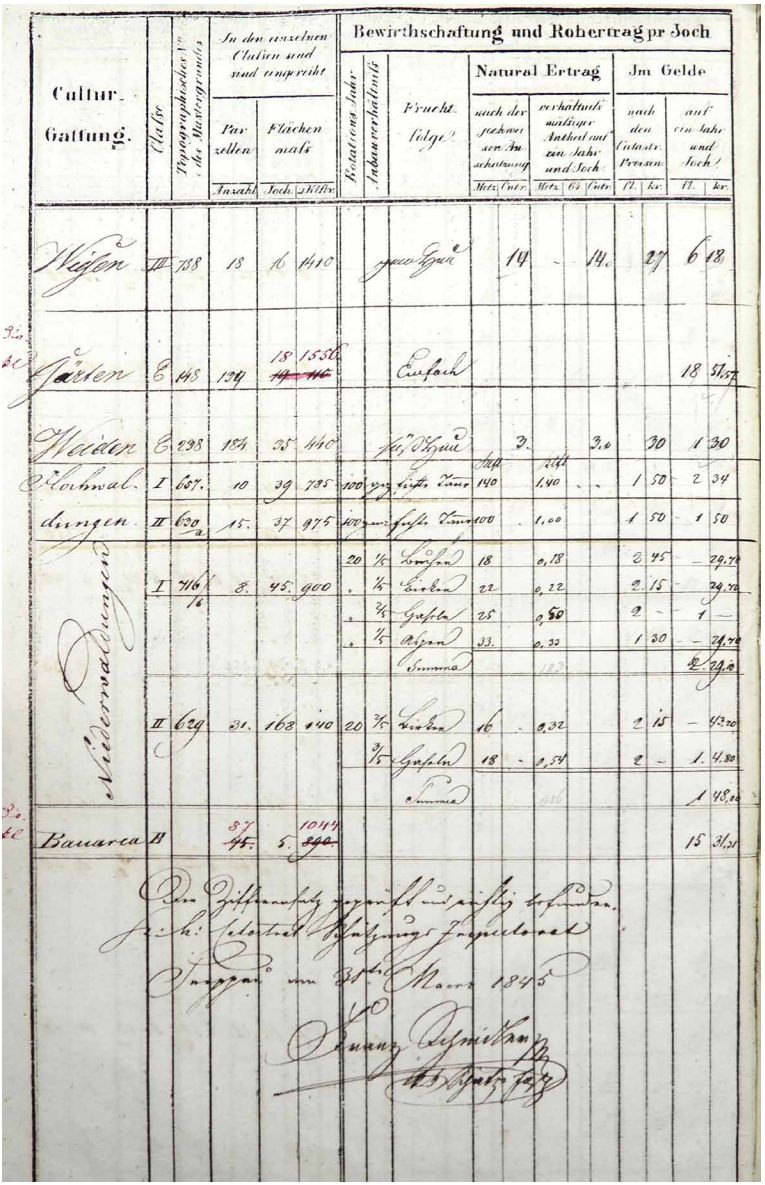

Obr. 5: ZA v Opavě, Stabilní katastr slezský – Vceňovací operáty (1842–1851), inv. č. 118, sign. Sl. 169, karton 73, Vceňovací operát obce Chomýž; Vceňovací tabulka s údaji k vysokému a nízkému lesu (uveden počet tříd, rozloha lesa v jitrech a sázích, obmýtí, vyjmenovány druhy dřevin s poměrným rozdělením na plochu).

6.4 Lesní hospodářské plány a porostní mapy

Lesní hospodářské plány (dále LHP) začali vlastníci lesů vytvářet k příslušnému lesnímu porostu již od 18. století, obvykle na časový horizont 10 let. Společně s porostní mapou sloužily jako pomůcka k lesnímu hospodaření. LHP jsou souborem tabulek, které velmi podrobně popisují jednotlivé lesní porosty na úroveň oddělení, obsahují základní údaje o vlastníku lesa (revíru), stavu lesa, o půdě, ploše a věku porostu, popisují složení dřevin, hospodářské práce, výnos, bonitu, zakmenění, obmýtí apod. LHP obsahují také plány péče o lesní porost do budoucna.[136]

Díky velkému množství informací k lesním porostům, které jsou vlastní všem LHP, máme k dispozici historický materiál, který pokrývá velký časový úsek pro velkou část našeho území. Společně s porostní mapou pak LHP tvoří nedílnou součást pramenů ke zjištění historie hospodaření na konkrétní lesní lokalitě. Avšak zde je třeba mít na paměti, že ne vždy se k LHP dochovala i jeho příslušná porostní mapa, nebo naopak k mapě není k dispozici příslušný LHP. Čím více jde badatel do minulosti, tím větší problém může mít se spojením LHP s příslušnou porostní mapou. V mnoha případech došlo k rozdělení LHP a jeho porostní mapy, což mohlo vést i ke ztrátě mapy.

Lesní hospodářské plány jsou uloženy v rámci fondů velkostatků, případně fondů lesních úřadů a dalších institucí zaměřující se na lesní hospodářství. U starších LHP se badatelé setkají převážně s němčinou, později také s češtinou.

136 Zajímavý pohled na lesní hospodářské plány přináší M. Bürgi. Rozhodně se nedají považovat za věrný obraz skutečnosti, spíše se vždy jednalo o obraz idealizovaný a navíc formovaný aktuální poptávkou. BÜRGI, Matthias. How terms shape forests: ‚Niederwald', ‚Mittelwald ‚and ‚Hochwald', and their interaction with forest development in the canton of Zurich, Switzerland. Environment and History. 1999, 5(3), 325–344.

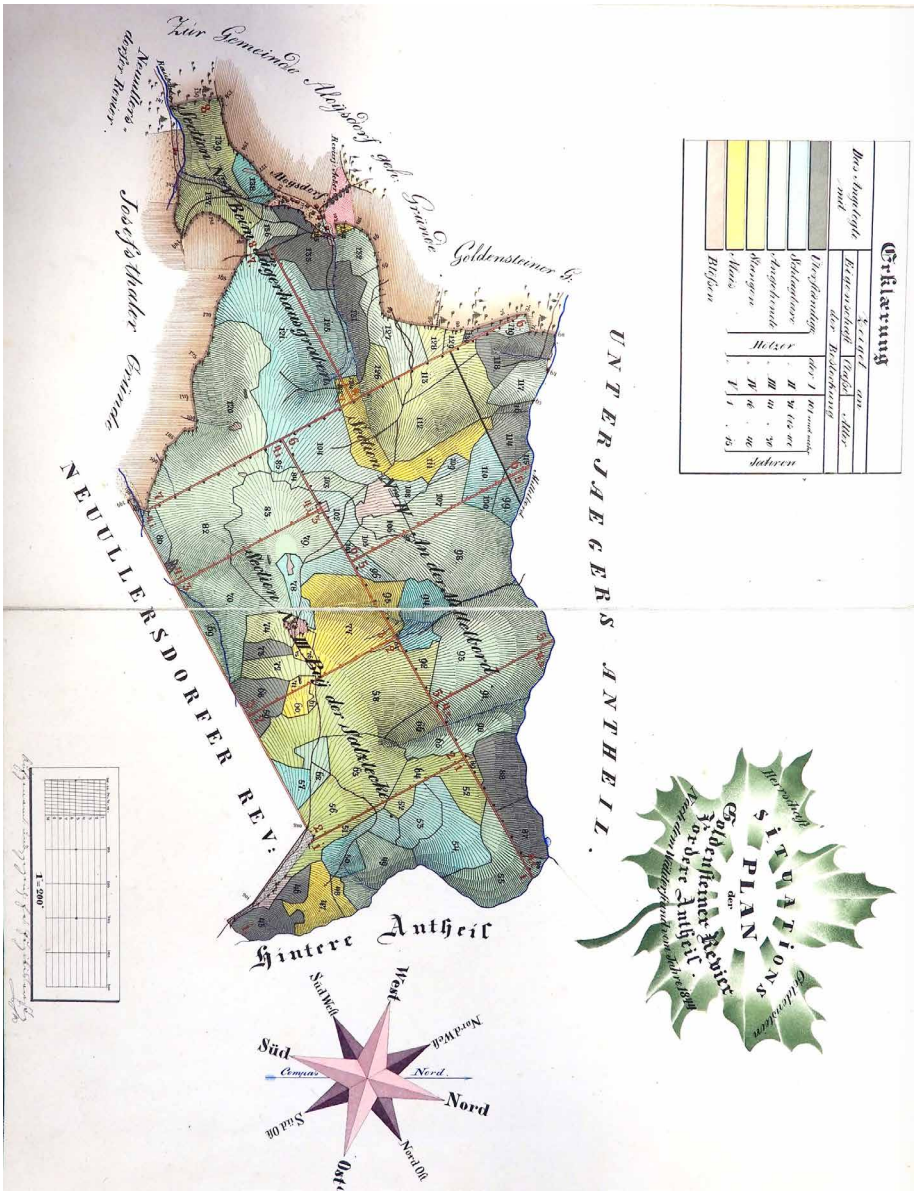

Obr. 6: MZA v Brně, fond F 31 – Lichtenštejnská lesní zařizovací kancelář, inv. č. 175, Hospodářský plán polesí Branná z r. 1845 – přední část (vlepena porostní mapa).

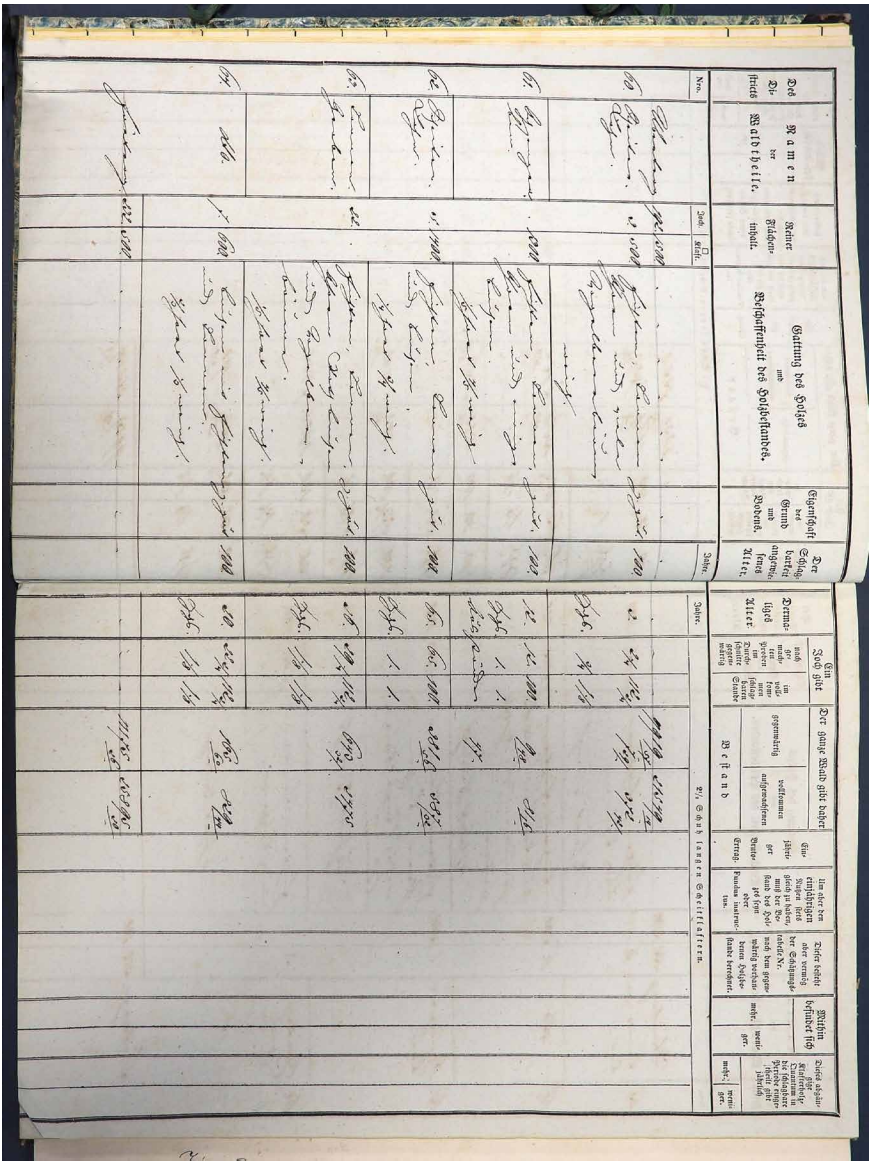

Obr. 7: MZA v Brně, fond F 31 – Lichtenštejnská lesní zařizovací kancelář, inv. č. 175, Hospodářský plán polesí Branná z r. 1845 – přední část (vlepena porostní mapa). V tabulce je soupis jednotlivých oddělení polesí Branná (jejich pojmenování, rozloha v jitrech a sázích, obmýtí a druhy dřevin).

6.5 Využitelnost map na ukázce map Stabilního katastru a vojenského mapování

Rozsáhlá mapová díla jsou velmi cenným historickým materiálem a jedinečným zdrojem informací o krajině v minulosti a její dynamice. Porovnáním několika mapových podkladů podobného charakteru z různých časových období lze zachytit proměnu lesních porostů a sledovat jejich vývoj na našem území. Zejména mapy vojenského mapování a mapy Stabilního katastru jsou jedním z nejlépe využitelných pramenů ke sledování vývoje krajiny, neboť pokrývají svým rozsahem celé území Čech, Moravy a Slezska, a jejich charakter a obsah dovoluje rekonstruovat strukturu krajiny s velkou přesností. Těmto mapovým souborům se podrobně věnují V. Brůna a K. Křováková ve svém příspěvku Využití starých map středního a velkého měřítka pro sledování vývoje lesů[137] a také M. Hauserová a J. Poláková ve studijní pomůcce Pomůcka pro používání základních historických map[138].

Od poloviny 18. století dochází v Evropě k rozvoji podrobného mapování, ať už kvůli vojenským potřebám či kvůli vypočítávání daní (v rámci katastrů). Vyvíjí se tak různé mapovací metody a techniky zobrazování reliéfu, začínají se užívat trigonometrické sítě pro upřesnění geodetického základu. Při plánování vojenských operací se zjistila nespolehlivost tehdejšího mapování, proto v roce 1763 na pokyn císařovny Marie Terezie začaly probíhat podrobné mapovací práce všech zemí tehdejší habsburské monarchie (I. vojenské mapování). Mapování probíhalo až do roku 1787, dokončeno bylo až za císaře Josefa I. Mapy byly v měřítku 1:28 800, avšak stále nebyly dostatečně přesné, neboť nebyla použita trigonometrická síť. Trigonometrická síť byla použita až při II. vojenském mapování, které proběhlo v letech 1806–1869. V té době už probíhaly práce i na mapách Stabilního katastru (mapy v měřítku 1:2 880), které se posléze staly podkladem pro vojenské mapování. Díky potřebě stále aktuálních map došlo v letech 1869–1885 ke III. vojenskému mapování, při kterém se pracovalo na již relativně přesných geometrických základech. Bylo použito měřítko 1:25 000 a pro porosty zvláštní důležitosti měřítko 1:12 500.[139]

U vojenského mapování lze vidět samotný vývoj mapování a potřebu zpřesňovat veškerá měření pro jejich lepší využití v terénu. V případě I. vojenského mapování (1764–1768 a rektifikace 1780–1783)[140] vojenští důstojníci projížděli krajinu na koni a mapovali ji pouhým pozorováním v terénu („a la vue", tedy „od oka"). Podkladem se stala Müllerova mapa z roku 1720. Lesy byly zakresleny „stromečkovou metodou" zachycující hustotu a vzrůst porostů. II. vojenské mapování (1836–1852)[141] od stromečkové metody upouští a lesní porosty jsou zaznačeny zelenošedou barvou s výrazným ohraničením, kde hranice lesa končí. Zde však musí být badatel na pozoru, modelace terénu se začíná znázorňovat šrafami a v oblastech

137 BRŮNA, Vladimír a KŘOVÁKOVÁ, Kateřina. Využití starých map středního a velkého měřítka pro sledování vývoje lesů [online]. Dostupné z: http://bruna.geolab.cz/files/oldmaps/srni.pdf.

138 Tato pomůcka je primárně koncipovaná pro potřeby studentů Fakulty architektury ČVUT v Praze k pochopení historické proměny prostředí. Je podaná takovým způsobem, aby jim jednoduše vysvětlila, co mapy nabízejí a jaké informace se z nich dají vytěžit.HAUSEROVÁ, Milena a POLÁKOVÁ, Jitka, viz pozn. 131.

139 Historie a význam zeměměřičství [online]. ČÚZK © 2020.
Dostupné z: https://geoportal.cuzk.cz/Dokumenty/historicky_vyvoj_2018.pdf

140 Mapy I. vojenského mapování dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?lang=cs&map_root=1vm.

141 Mapy II. vojenského mapování dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?lang=cs&map_root=2vm.

s vyšší nadmořskou výškou či strmým svahem může být problém s identifikací lesa, neboť se barvy začnou slévat. Podkladem pro mapy II. vojenského mapování byly mapy Stabilního katastru. Díky nim došlo k dalšímu zpřesnění. V případě III. vojenského mapování (1876–1877 pro Moravu a Slezsko a 1877–1880 pro Čechy)[142] došlo k vylepšení výškopisu nejen šrafami, ale také vrstevnicemi a kótami. Barvy lesních porostů jsou světlejší a začínají se v nich objevovat symboly, které označují, zda se jedná o les jehličnatý, listnatý či smíšený.

Mapy Stabilního katastru (1826–1843 pro Čechy, 1824–1836 pro Moravu a Slezsko) přináší detailnější informace o lesních porostech. Lesy jsou znázorněny tmavě šedou až hnědou barvou a ohraničeny černou čarou. Objevují se symboly jehličnatého a listnatého stromu, které značí jehličnatý, listnatý či smíšený les. U těchto symbolů se mohou navíc objevovat písmena JM(Jungmais) pro les nízký, možná teprve jen vzrostlé semenáčky, SH (Stangenholz) pro vzrostlejší stromy (tyčovinu), MH (Mittelholz) pro střední les, HS (Hochstämmig schlagbar) pro vysokokmenný les určený k těžbě.[143] K doplnění informací o jednotlivých lesních porostech na úrovni katastru mají badatelé k dispozici vceňovací operáty Stabilního katastru, kde je lesům věnováno několik kapitol.

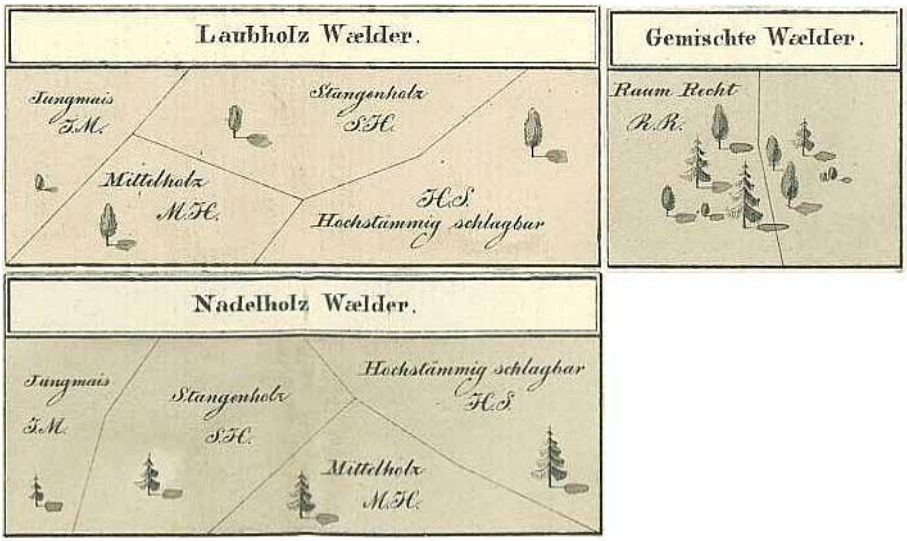

Obr. 8: Legenda map stabilního katastru, dostupná z: https://www.mza.cz/indikacniskici/

Porovnání vojenských map a map Stabilního katastru je zajímavé už jen z toho hlediska, že ač prvotní záměr jejich zhotovení byl zcela odlišný, vzájemně se doplňují. Vojenské mapy byly určeny hlavně pro orientaci vojska v terénu, jeho přesuny, zásobování apod. Větší pozornost byla proto soustředěna např. na komunikace (sjízdnost silnic), členitost terénu,

142 Mapy III. vojenského mapování dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?lang=cs&map_root=3vm.

143 BRŮNA, Vladimír a KŘOVÁKOVÁ, Kateřina, viz pozn. 131.

reliéf krajiny a její průchodnost, na rozsah zalesnění, základní orientační body (kostel, kaplička, mlýn, kříže apod.) nebo také na řeky a potoky, které byly vnímány jako překážka či zdroj pro lidi a zvířata.[144] Mapy Stabilního katastru sloužily spíše k zachycení zemědělského využití půdy a vlastnických vztahů k účelům výpočtu pozemkové daně a evidence půdy, avšak o to byly měřítkem přesnější. Navíc mapy II. vojenského mapování vznikaly v době nástupu průmyslové revoluce, kdy vzrostla výměra orné půdy na úkor lesních porostů.

Mapy II. a III. vojenského mapování byly společně s navazujícími mapovými díly vektorizovány pracovníky Odboru krajiny Výzkumného ústavu pro krajinu a okrasné zahradnictví. Výsledkem byla analýza změn krajinného pokryvu na území České republiky za posledních 170 let.[145]

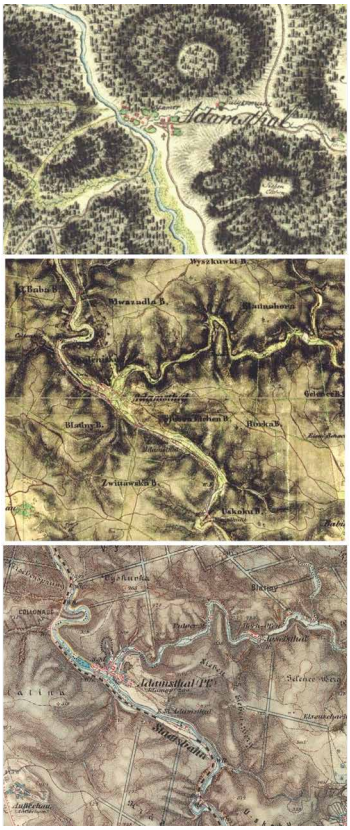

Obr. 9: Okolí Adamova u Brna podle I., II. a III. vojenského mapování (shora dolů). Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/.

144 HAUSEROVÁ, Milena a POLÁKOVÁ, Jitka, viz pozn. 131,s. 10.

145 SKOKANOVÁ, Hana a kol. Development of land use and main land use change processes in the period 1836–2006: case study in the Czech Republic. Journal of Maps. 2012, 8(1), 88–96. Mapy jsou dostupné online z: https://mapy.ekologie-krajiny.cz/.

7. Jak na studium v archivu?

Před započetím studia je třeba, aby si každý badatel ujasnil, co přesně bude chtít studovat a kde požadované materiály nalezne, aby věděl, na který archiv se poté s případnými dotazy obrátit. Většina archivů v ČR má na svých webových stránkách pomocí aplikací zpřístupněné své databáze, v nichž lze listovat v archivních pomůckách či někdy i v reprodukcích samotných archiválií. Je tedy snazší získat informace ještě před samotnou návštěvou archivu, a tak se dopředu v příslušném archivu zorientovat. Pokud badatel nenalezl, co potřeboval, či archivní pomůcky nebyly v daném archivu přístupné online, může se s dotazem obrátit telefonicky či emailem přímo na badatelnu příslušného archivu nebo do archivu zajít osobně.

Badatelům není mnohdy zřejmé, ve kterém archivu se požadované archiválie nacházejí. Návaznost uložení archiválií v rámci archivní sítě vychází z jejich územní či věcné působnosti, tedy většina archiválií je uložena do fondů na základě provenienčního principu podle původců a jejich kompetenčních oblastí. Pokud si tímto badatelé nejsou jisti, mohou se opět obrátit na příslušný archiv s dotazem, zda požadované archiválie skutečně uchovává a zda jsou badatelům přístupné. Na základě jeho odpovědi lze rovnou požádat o vyhledání a předložení archiválií a domluvit si studijní návštěvu v badatelně. Některé archivy mají počet míst pro badatele omezený a doporučují zarezervovat si místo v badatelně dopředu před samotnou návštěvou archivu. Ohlásit svou návštěvu dopředu je výhodnější, protože badatel má tak jistotu, že při návštěvě archivu nebude muset čekat na vyhledání archiválií a bude je mít okamžitě k dispozici ke studiu. Navíc mnohé badatelny nebývají veřejnosti otevřeny každý den. Každý archiv má vlastní otevírací dobu, kterou lze zjistit na jeho internetových stránkách.

Badatelny archivů jsou určeny k prezenčnímu studiu archiválií. Přístup k archiváliím však není neomezený, upravuje ho celá řada legislativních předpisů. Studium v badatelně se řídí badatelským řádem, který je k dispozici na internetových stránkách každého archivu nebo je k dispozici přímo na místě. Je dobré se s badatelským řádem seznámit dopředu před plánovanou návštěvou archivu a následným objednáním a studiem archiválií.

7.1 První návštěva archivu aneb „Jak se stát badatelem?“

Zodpovězení této otázky je velmi jednoduché. V okamžiku, kdy vkročíte do archivu a vyplníte badatelský list, stává se z vás formálně badatel příslušného archivu. Co však tomuto kroku předchází?

Při vstupu do budovy archivu se většinou prochází kolem vrátnice, kde je třeba se zaregistrovat. Znamená to sdělení jména a příjmení a účelu návštěvy archivu. V případě Národního archivu a Státního oblastního archivu v Praze je nutné hned u hlavního vchodu předložit navíc i platný průkaz totožnosti. Poté badatel dostane klíč s číslem šatní skříňky, kde si ponechá veškeré své věci, tedy svrchní oděv, kabelku, batoh či jiná příruční zavazadla,

pouzdro na notebook apod. Pokud se vrátnice v budově archivu nenachází (např. v Zemském archivu v Opavě), bývá přístup do archivu zabezpečen zvonkem, jímž badatel ohlásí svou přítomnost a následně je vpuštěn dovnitř. Uzamykatelné skříňky, kde si odloží své věci, nalezne opět v blízkosti badatelny.

Do badatelny pak badatel vstupuje bez jídla a pití a pouze s psacími potřebami, vlastními volnými listy papíru či se svými poznámkami, případně počítačem, skenerem či fotoaparátem. Je lepší do badatelny vstupovat s co nejméně věcmi, neboť při příchodu i odchodu mají pracovníci v badatelně právo na vyžádání zkontrolovat všechny vaše věci, aby zamezili případnému odnášení archiválií z budovy ven. Studium archiválií je pouze prezenční a není možné si archiválie odnášet mimo prostor badatelny. Při vstupu do badatelny se badatel zapíše do badatelské knihy (knihy návštěv), kde uvede datum, své jméno a příjmení, účel návštěvy a podepíše se.

Aby bylo badateli umožněno následné studium archiválií, musí si založit badatelský list. Badatel jej vyplňuje sám (v papírové formě) nebo ho s ním elektronicky vyplní příslušný pracovník či pracovnice v badatelně. V badatelském listu uvede veškeré své personálie a také téma práce, aby bylo zřejmé, jaký okruh archiválií bude ke svému studiu potřebovat. Dále uvede účel, ke kterému hodlá archiválie využít (vědecký, studijní, soukromý). Je potřeba, aby měl badatel s sebou platný průkaz totožnosti (občanský průkaz či pas), který je potřebný při ověření totožnosti v rámci založení badatelského listu.

Registrace v archivu se provádí pouze jednou ročně. Platnost badatelského listu zaniká vždy s koncem příslušného kalendářního roku, a pokud badatel plánuje ve studiu pokračovat i v následujícím roce, při příští návštěvě archivu si jej v novém roce obnoví. Každý archiv si vede svou vlastní agendu, proto je vyplnění badatelské listu nutné v každém navštíveném archivu zvlášť.

7.2 Studium v badatelně

Po zaregistrování již může badatel plně využívat služeb archivu a archivní knihovny, která nabízí ke studiu odbornou literaturu a časopisy s historickou tématikou, edice pramenů, slovníky, průvodce po fondech, sborníky a další tituly vydané samotnými archivy (vytěžené z archivních fondů příslušného archivu). Knihy se půjčují pouze k prezenčnímu studiu nezávisle na otevírací době badatelny archivu. V badatelně je pak k dispozici také příruční knihovna s cizojazyčnými slovníky a knihami (např. místopisy, atlasy, průvodci po fondech apod.), které badatelům pomáhají při studiu.

Pokud si badatel objednal archivní materiál předem skrze online objednávací formulář příslušného archivu či emailem, ušetřil si čas a při návštěvě archivu se může rovnou pustit do studia archiválií. V opačném případě požádá službu badatelny o předložení příslušných archivních pomůcek (průvodce po fondech, inventáře aj.), které jsou na místě k dispozici. Pokud si však není jistý, jaké archiválie ke svému tématu využít a v jakém fondu je hledat, požádá o radu zaměstnance archivu, tedy službu v badatelně. V případě komplikovanějšího

dotazu již v rámci studia konkrétního fondu je možné vyžádat si konzultaci s archivářem, který daný fond spravuje a ví o dané problematice nejvíce. Je zde však třeba mít na paměti, že archiváři mohou poradit, ale heuristiku a práci s prameny (čtení a překládání) musí badatel zvládnout sám.

7.2.1 Vyhledávání a objednání archiválií ke studiu

Po registraci (vyplnění badatelského listu) může badatel nahlížet do všech zpracovaných fondů. Orientuje se v nich prostřednictvím archivních pomůcek (inventářů, katalogů a soupisů fondů), které si může vyžádat u pracovníků badatelny.

Pokud badatel nemá přehled o fondech v archivu, podívá se do průvodce po fondechdaného archivu, který jej velmi detailně seznámí s obsahem archivu a možnostmi jeho využití. Nevýhodou může být jeho zastaralost od doby jeho vydání (nejsou zde zmíněné nově získané fondy), proto v badatelně bývá k dispozici aktualizovaný seznam fondů ve stručné formě.

Pokud si badatel předem na internetových stránkách příslušného archivu vyhledal fondy, ve kterých bude chtít dále studovat, pak průvodce po fondech nepotřebuje a rovnou si vypůjčí inventář daného fondu, z něhož si již může vybrat konkrétní archiválie ke studiu.

Inventáře jsou soupisy všech inventárních jednotek (archiválií) příslušného archivního fondu či sbírky. Každý záznam v seznamu obsahuje inventární číslo, případně i signaturu, evidenční číslo (kartonu, knihy, mapy, plánu apod.) a jednoduchý až heslovitý popis obsahu a časový rozsah.[146]

Pokud si badatel z inventáře vyhledal archiválie, které by chtěl prostudovat, pak musí vyplnit žádanku (či také Žádost o předložení archiválií), kam uvede své jméno a příjmení, název archivního fondu, inventární číslo, případně signaturu, druh archiválie (karton, kniha, mapa, spisový materiál apod.), evidenční číslo kartonu nebo knihy, datum předpokládané návštěvy a žádanku opatří svým podpisem. Žádanku poté odevzdá obsluze badatelny, která ji zadá do informačního systému.

Pokud se v inventáři badatel nevyzná a neví, který údaj označuje inventární jednotku, signaturu či evidenční jednotku, pak požádá pracovníka badatelny o pomoc s vyplněním žádanky, aby mu byly požadované archiválie správně vyhledány a nedošlo k jejich záměně.

Po předání žádanky pracovníkovi badatelny je tímto pracovníkem badateli sdělena potřebná lhůta k vyhledání požadovaného materiálu a společně se domluví na termínu předložení archiválií ke studiu. Lhůty pro vyhledání archiválií a limit počtu předložených archiválií v jednom návštěvním dnu je upraven badatelským řádem každého archivu zvlášť. Objednané archiválie jsou pro badatele rezervovány po dobu 30 dní. Pokud do konce této lhůty badatel studium nezahájí, bude materiál automaticky vrácen zpět do depozitáře.

146 Příklad inventárního záznamu z fondu Velkostatek Zbiroh uloženého v SOA v Praze: Dominikální lesy (rok 1726), inv. č. 734, karton č. 10 (evidenční číslo), sign. IV/93.

Doba mezi vyhledáním archiválií a jejich předložením badateli ke studiu se může lišit v závislosti na konkrétním materiálu.[147] Může se jednat o hodiny, dny, ale i týdny. Při objednání např. knih či mikrofilmů bývá čekací doba kratší než při objednání celého kartonu. Díky spisům či jiným nesvázaným listům, které karton obsahuje, je povinností pracovníka badatelny všechny tyto listy (folia) nejprve očíslovat (ofoliovat), aby nedošlo k jejich ztrátě a bylo je možné posléze i citovat. Až jsou folia očíslována, je badateli umožněno do kartonu nahlédnout. Pořadí kartonů určených k foliaci závisí na pořadí objednávek badatelů, proto čekací doba může být delší. Ale i zde lze požádat o výjimku či o studium pod přímým dohledem pracovníka badatelny, pokud je to kapacitně možné. Delší doba přípravy materiálu může nastat také u fondů, které nejsou uloženy přímo v archivu, ale v jeho detašovaném depotu (např. MZA v Brně má porostní mapy uložené v Tišnově a jezdí pro ně jen jednou týdně).

7.2.2 Studium archiválií

Studium archiválií je ve všech badatelnách pouze prezenční. S archiváliemi je potřeba zacházet tak, aby nedošlo k jejich poškození, např. při studiu knih lze použít molitanové stojany či podložky, aby nedošlo k poškození vazby knihy. Při studiu některých archiválií může dozor badatelny upozornit badatele, aby používal při pořizování výpisů z těchto archiválií pouze obyčejnou tužku.

Archiválie jsou badatelům předkládány k nahlížení bez poplatků a vždy jen v takovém množství, aby dozor v badatelně při vrácení mohl zkontrolovat jejich počet a stav. Většinou tedy badatelé dostanou ke studiu jednu inventární položku, a až ji vrátí, dostanou ke studiu další. Pokud se jedná o karton, pak jej může pracovník badatelny vydat celý nebo postupně vydávat jednotlivé části jeho obsahu. Pokud jsou k dispozici studijní reprodukce archiválií (mikrofilmy, CD, DVD aj.), pak badatelům budou předloženy tyto studijní kopie, ne originály archiválií.

Co se týče nahlížení do novodobých archiválií, některé archiválie nemusí být badatelům zcela přístupné kvůli ochraně osobních údajů či kvůli tomu, že jsou mladší 30 let (zákonná lhůta). V takovém případě se badatelé obrací s žádostí přímo na ředitele či vedoucího archivu, kteří souhlas k nahlížení do novodobých archiválií mohou umožnit.[148]

Badatelé by si měli také dopředu zjistit, kolik archivního materiálu si mohou vypůjčit v příslušném archivu během jednoho návštěvního dne. V rámci jedné objednávky je např. v SOA v Praze badateli předloženo maximálně 5 knih, 3 kartony či 3 jednotlivé spisy během jednoho návštěvního dne (platí pro dny pondělí–středa). Množství ostatních archiválií (listiny, mapy, plány apod.) je pak posuzováno individuálně. Čtvrtek a pátek je určený pouze pro předem objednané vědecké pracovníky a počet vypůjčených archiválií je navýšen na 10

147 Například v MZA v Brně se studijní reprodukce archiválií (mikrofilmy) předkládají do půl hodiny od objednání, knihy do dvou hodin a spisový materiál po ofoliování na základě dohody s dozorem v badatelně.

148 Více k této problematice v: Metodika předkládání novodobých archiválií po vydání zákona č. 101/2000 Sb., která je dostupná zde: https://www.mvcr.cz/clanek/metodiky.aspx?q=Y2hudW09Nw%3d%3d.

evidenčních jednotek.[149] V badatelně MZA v Brně může být badateli předloženo maximálně 5 evidenčních jednotek, avšak při vypůjčení studijních reprodukcí (mikrofilmy, CD, DVD) je počet předložených jednotek navýšen až na 15 kusů na jeden návštěvní den.[150] Za zmínku stojí ještě ZA v Opavě, kde je možné si na jeden návštěvní den vypůjčit nejvýše 5 svazků úředních knih, 5 mikrofilmů, 5 kartonů nebo 10 inventárních čísel archivního materiálu.[151]

Pokud badatel potřebuje za jeden návštěvní den nahlédnout do více archiválií, než je stanovený denní limit, může si před příští návštěvou archivu zažádat o nadlimitní výpůjčku, kterou následně schvaluje ředitel archivu, jeho zástupce, případně příslušný vedoucí pracovník. O nadlimitní výpůjčku se žádá prostřednictvím e-mailu nebo vyplněním formuláře k tomuto účelu určenému, který je k dispozici přímo v badatelně (např. v MZA v Brně).

Při studiu archiválií může badatel se souhlasem pracovníka badatelny používat vlastní digitální fotoaparát nebo scanner k pořizování reprodukcí archiválií pro osobní studijní potřebu. Za tímto účelem vyplňuje formulář Žádost o souhlas s použitím vlastního reprodukčního zařízení, který je mu k dispozici v badatelně a který odevzdá při odchodu z badatelny.[152] Fotografovat může badatel archiválie pouze bez použití blesku. Použití vlastního fotoaparátu či scanneru není zpoplatněno. V případě, že badatel fotoaparát či scanner nevlastní, obsluha badatelny mu na požádání vyhotoví kopie vybraných archiválií, pokud to stav archiválií dovoluje. Tato služba je již zpoplatněna a je účtována podle Ceníku služeb[153], do kterého badatelé mohou nahlédnout v každém archivu.

Při studiu originálů archiválií starších roku 1850 je povinností každého badatele používat ochranné rukavice. V případě mladších archiválií může pracovník badatelny použití rukavic nařídit. Většinou se jedná o bílé rukavice, které mají v mnohých archivech k zapůjčení či ke koupi, ale nelze na to spoléhat a je lepší si je předem pořídit. Rukavice se dají využít i v případě, kdy jejich použití není vysloveně nutné, například při manipulaci s kartony, které bývají často zaprášené, a také při manipulaci s archiváliemi obecně. Ačkoliv se to nezdá, na konci dne badatelé při vrácení archiválií zjistí, jak šedé rukavice mají.

Po ukončení nahlížení do archiválií je badatel povinen vrátit archiválie službě badatelny v počtu, sledu i stavu, v jakém mu byly předloženy. Pokud nestihne archiválie dostudovat, sdělí tuto skutečnost službě v badatelně, ta mu archiválie ponechá uložené pod jeho jménem po dobu jednoho měsíce a při další návštěvě bude mít badatel archiválie ihned k dispozici. Pokud však ví, že se za ten měsíc do archivu nedostane, je lepší archiválie vrátit, aby byly přístupné případným dalším badatelům. Objednat si je pak může skrze online objednávací systém příslušného archivu nebo e-mailem na termín, kdy se do archivu znovu vypraví.

149 Badatelský řád SOA v Praze, čl. 2, odstavec 5: http://www.soapraha.cz/files/badatelsky_rad_2012.pdf.

150 Badatelský řád MZA v Brně, čl. 2, odstavec 5: https://www.mza.cz/verejnost/badatelna/badatelske-a-knihovni-rady/

151 Viz záložku Registrace a objednávka ZA v Opavě: https://www.archives.cz/web/za_opava/badatelna/...

152 Vzor formuláře k dispozici zde: https://www.nacr.cz/wp-content/uploads/2019/02/...

153 Ceník služeb je přílohou č. 4 k vyhlášce č. 645/2004 Sb. Vyhláška dostupná z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-645.

Před odchodem z badatelny badatel potvrdí svým podpisem soupisku archiválií, které mu byly ten den ke studiu zapůjčeny a které řádně vrátil. Pokud používal fotoaparát či scanner k pořizování reprodukcí archiválií, pak vyplní příslušný formulář[154], který při odchodu odevzdá pracovníkovi badatelny. Před odchodem si badatel může objednat nové archiválie, aby je měl při příští návštěvě archivu okamžitě k dispozici. Služba v badatelně má právo si při odchodu badatele z badatelny vyžádat všechny jeho věci ke zkontrolování, aby zamezila případnému odnášení archiválií z badatelny.

7.3 Jak efektivně postupovat při studiu?

Zkušený badatel ví, co hledá, kde archivní materiál nalezne a co k jeho nalezení a následné interpretaci potřebuje. Protože čas je cenný a archivy nebývají otevřené každý den, ví, že když ohlásí svou návštěvu předem a nechá si vyhledat archiválie na den svého příchodu, jeho požadavku bude vyhověno, ušetří si tak čas strávený čekáním a vyhne se zjištění, že se archiválie na daném místě nenachází. Pokud to archiv umožňuje, vyhledává badatel archiválie skrze online databáze příslušného archivu a objednává si materiály ke studiu prostřednictvím online objednávacího systému nebo e-mailem, ve kterém si domluví i termín své návštěvy.

Pokud archiv neposkytuje na svých internetových stránkách možnost listování v inventářích jednotlivých fondů či možnost online objednávání archiválií, pak si při návštěvě archivu badatel potřebné inventáře (či jejich části) ke studiu nafotí, aby mu byly k dispozici ve chvíli, kdy bude třeba si z nich archiválie objednat. Objednat si je pak lze prostřednictvím e-mailu na příslušný den.

Pokud badatel ví, že za jeden den stihne prostudovat více archiválií, než je stanovený denní limit, zažádá si předem (e-mailem či vyplněním formuláře při předchozí návštěvě archivu) o povolení vypůjčit si nadlimitní počet jednotek v jednom badatelském dni a čeká, zda bude jeho požadavku vyhověno. Toto řešení doporučujeme především v případě, kdy se archiv nenachází v místě badatelova bydliště či pracoviště a je potřeba za ním dojíždět větší vzdálenost, což je pak časově i finančně náročnější. K urychlení práce badatel používá vlastní fotoaparát, kterým potřebné archiválie nafotí, a doma či v kanceláři s nimi poté může v klidu pracovat. Tato možnost má své výhody, neboť prostudování např. obsahu jednoho kartonu, přečtení (kolikrát luštění) a přeložení textu jednotlivých listů zabere spoustu času. Díky tomu, že odpadá badateli tato část studia přímo v archivu, může nahlédnout do většího množství archivního materiálu za jeden den a vybrat pouze ten, který se týká jeho studia. Velkou výhodou je i možnost opakovaně se k materiálu vracet a doplňovat si tak poznatky.

Za účelem dosažení potřebných informací z archivního materiálu badatelé prochází větší množství archiválií, ale kýženou informaci nakonec vydá zpravidla jen zlomek archiválií. Neexistuje totiž pomůcka, která by podrobně popisovala obsah každé inventární jednotky zvlášť. Vytvořit takovou pomůcku by byl nadlidský výkon. Někdy to bývá jako hledání jehly v kupce sena, ale jindy je to trefa do černého, proto je nutné se připravit a obrnit notnou dávkou trpělivosti, než se propracujete k potřebnému materiálu.

154 Viz pozn. 152.

7.4 Několik rad na závěr

7.4.1 Psaný text a jeho čtení aneb „Dyť to nepřečtu!"

Při studiu ručně psaných archiválií může badatel narazit na problém s přečtením či přeložením textu. Bohužel, v tomto případě mu zaměstnanci badatelny nejsou povinni poskytnout pomoc. K tomuto účelu existují příručky,které pomáhají badatelům lépe se zorientovat v písmu v různých časových obdobích. Mezi tyto příručky patří Klíč k novověké paleografii od Ivany Ebelové,[155] ve které autorka představuje na příkladech písemných pramenů (z počátku 16. století do počátku 20. století) některé z často se vyskytujících tvarů jednotlivých písmen české a německé novogotické kurzivy, které dále doplňuje přepisem pramene (transliterací[156]) a tabulkami tvarů jednotlivých písmen, ať už v majuskulní či minuskulní podobě. Nechybí ani tabulka číslic na konci publikace.

Další příručkou, ve které si badatelé mohou procvičit čtení starých psaných textů, je Paleografická čítanka Zdeňky Hladíkové a kol.[157], která byla vydána ve dvou svazcích (ukázky a textová část). Příručka přináší v jednom svazku ukázky písemných pramenů od 9. století do poč. 20. století a ve druhém svazku pak přepisy těchto pramenů (transliteraci). Ukázky jsou seřazeny chronologicky a do tří kategorií podle stupně obtížnosti.

V nejstarších písemných pramenech (v listinách) se setká badatel převážně s latinsky psanými texty, jejichž pisatelé si libovali především ve všelijakých zkratkách. V tomto badateli pomůže slovník latinských zkratek od A. Cappeliho[158], který je přístupný online na internetových stránkách katedry historie Moskevské státní univerzity M. V. Lomonosova.

Další pomůckou při čtení a překladu historických pramenů může být Studijní slovník lesnické němčiny[159], který byl vydán Vyšší odbornou školou lesnickou a Střední lesnickou školou Bedřicha Schwarzenberga Písek.

K plynulejšímu čtení dochází až po prostudování většího objemu archivního materiálu a „začtení se" do něj. V začátcích bádání je dobré, když někdo badatele ujistí o správném čtení či správném rozvedení zkratek. I když lze při čtení postupovat pomocí paleografických tabulek, ne vždy tabulky obsahují všechny tvary písmen. Každé písmo je individuální a některá písmena jsou si hodně podobná (např. n/u/v, e/r či c/i apod.), což by mohlo začátečníka zmást a vést ho špatným směrem. V badatelnách také funguje spolupráce mezi jednotlivými badateli, např. genealogové, kteří studují matriky na mikrofilmech, diskutují o problematice

155 EBELOVÁ, Ivana. Klíč k novověké paleografii. Třetí, doplněné vydání, v Nakladatelství Karolinum druhé. Praha: Karolinum, 2019.

156 Transliterací se rozumí přesný kritický přepis všech znaků textu za užití současné grafické soustavy písma při zachování všech znaků (interpunkce, pravopis, gramatika apod.) a jiných zvláštností textu.

157 HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, KAŠPAR, Jaroslav a EBELOVÁ, Ivana. Paleografická čítanka. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2014. 2 svazky (ukázky, textová část).

158 CAPPELI, Adriano. Dizionario di Abbreviature Latine ed Italiani. Milano: Hoepli, 1912. Dostupné z: http://hist.msu.ru/departments/8823/projects/Cappelli/.

159 Studijní slovník lesnické němčiny. Písek: Vyšší odborná škola lesnická a Střední lesnická škola Bedřicha Schwarzenberga Písek, 2013. Dostupný z: https://readgur.com/doc/164054/...

a pomáhají si se čtením jmen, která bývají kolikrát hodně záludná. Velká písmena mohou být velkou šifrou i pro již zkušeného badatele. Pro méně zkušené pak mohou být užitečné softwarové nástroje pro automatický přepis historických textů, jako například program Transkribus[160], který je založený na strojovém učení (zdarma pro prvních 500 stran).

Zde je také třeba mít na paměti, jakým jazykem byly písemné prameny napsány. V historických pramenech týkajících se lesů a lesního hospodaření se badatelé setkají vedle češtiny také s němčinou. Je proto dobré mít při studiu při ruce německo-český slovník, neboť německy psané písemné prameny v této oblasti převažují. Ve středověkých listinách se pak vedle češtiny objevuje převážně latina. V rámci badatelen bývají badatelům k dispozici i různé příruční knihovny, kde si slovník mohou ke svému studiu vypůjčit.

7.4.2 Přístupnost a možnost nahlížení do archivního materiálu

Přístupnost archivního materiálu si lze ověřit v online databázích na stránkách příslušného archivu, případně se na dostupnost archiválií zeptat telefonicky či e-mailem. Každý fond má na starost konkrétní archivář, takže pokud má badatel konkrétní dotaz na jistý druh archiválií a ví, v jakém fondu by se mohly nacházet, může se s dotazem obrátit přímo na něj. Archivář mu sdělí, zda se takový materiál ve fondu nachází, případně poradí, kde jinde hledat.

Pokud archiválie nejsou přístupné, může to znamenat, že se digitalizují, fyzický stav nedovoluje předložení ke studiu, nejsou zpracované (inventarizované), obsahují osobní či citlivé údaje, jsou mladší 30 let nebo je jejich zveřejnění chráněno zvláštními právními předpisy. V takovém případě se obraťte s dotazem, jak dále postupovat, přímo na pověřeného pracovníka archivu nebo na e-mail určený pro dotazy badatelů.

7.4.3 Citace archiválií

Při citování archivních dokumentů lze postupovat podle citační normy ČSN ISO 690.[161] Obecně platí pravidlo, že se při citování postupuje od většího celku k menšímu, tedy od názvu instituce po přesné označení příslušné archiválie.

Název instituce (plný oficiální název archivu, muzea apod.), název nebo značka fondu či sbírky, inventární číslo, případně signatura, evidenční číslo (kartonu, knihy, složky, spisu), název nebo stručný popis a časový rozsah, datum a místo vytvoření dokumentu, u rozsáhlejších materiálů číslo listu (folia, strany).

Příklad citace: SOA v Praze, Velkostatek Křivoklát – Lesní úřad, inv. č. 530, sg. 1869/693, karton č. 2, Lesní požáry 1869.

160 Program Transkribus dostupný z: https://readcoop.eu/transkribus/.

161 Odkaz na internetové stránky ČSN ISO 690: https://sites.google.com/site/novaiso690/co-norma-neresi/archivlie.

7.4.4 Úřední hodiny archivu (badatelny, knihovny)

Před návštěvou archivu je třeba si zjistit, ve které dny má archiv pro veřejnost otevřeno. Otevírací dobu badatelé naleznou na internetových stránkách příslušného archivu. Otevírací doba jednotlivých archivů se liší. Některé archivy mají otevřeno pro badatele pouze dva dny v týdnu a nemusí se jednat o dva dny v řadě za sebou (např. pondělí a středa). Týká se to především archivů s menší působností (např. státní okresní archivy).

V období svátků jsou badatelny pro veřejnost uzavřeny. Během léta bývají úřední hodiny badatelen zkráceny. Na konci roku, tedy od druhé poloviny prosince bývají badatelny otevřeny veřejnosti v omezené míře, od vánočních svátků do konce roku bývají zavřené. Všechny další změny v otevírací době a uzavírkách archivu jsou vždy uvedeny na internetových stránkách příslušného archivu nebo je lze zjistit telefonickým či e-mailovým dotazem.

Čím menší archiv, tím lepší je ohlásit svou návštěvu předem, ať už kvůli omezenému počtu míst v badatelně, či také kvůli nachystání materiálů ke studiu. Některé archivy ohlášení návštěvy předem přímo vyžadují. Výhodu v tomto mají vědečtí pracovníci. Například v SOA v Praze je badatelna ve čtvrtek a pátek přímo vyhrazena pro předem objednané vědecké pracovníky v čase od 9 do 14 hodin.

7.4.5 Omezený počet evidenčních jednotek na jeden návštěvní den

V badatelských řádech jednotlivých archivů je stanoveno, kolik archiválií je nanejvýš povoleno předložit jednomu badateli za jeden návštěvní den. Ve většině případů je počet archiválií stanoven na pět evidenčních jednotek. V případě studijních reprodukcí archiválií (mikrofilmy, CD, DVD) je badateli umožněno vypůjčit si na jeden návštěvní den větší počet jednotek (např. v MZA v Brně je to 15 jednotek).

7.4.6 Příprava materiálu – foliování

Na některé materiály (kartony, spisy) mohou badatelé čekat delší dobu z důvodů foliování (číslování) nesvázaných listů (folií).[162] Někdy může být čekací lhůta dlouhá až tři týdny, dochází k tomu především v období s omezenou otevírací dobou, kdy jsou zaměstnanci na dovolených či je velká poptávka po archivním materiálu. Pořadí kartonů určených k foliaci závisí na pořadí objednávek předchozích badatelů. Pokud si badatel nemůže dovolit čekat, až bude foliace provedena, lze si domluvit u dozoru badatelny studium pod přímým dohledem bez předešlé foliace. V tomto případě záleží na zaměstnanci badatelny, zda mu to umožní. Jeho rozhodnutí se odvíjí od vytíženosti pracoviště. V případě, že badatel bude chtít posléze citovat materiál bez předešlé foliace, nebude citace zcela přesná.

162 Folio (zkráceně fol., z lat. folium) je označení pro list v rukopise, knize, může být součástí spisu či označovat volný list. Pokud je u čísla folia uvedena zkratka „r" (recto) či „v" (verso), jedná se o označení příslušné strany folia, např. 9r je pravou či přední stranou devátého listu v pořadí, 9v pak zadní stranou téhož listu. Folio tvoří polovinu bifolia (dvojlistu). Číslování folií se nazývá foliace (paginace).

7.4.7 Fotografování archiválií bez blesku

Pořizování reprodukcí archiválií použitím vlastního digitálního fotoaparátu je možné, avšak bez použití blesku. Fotografování archiválií za použití vlastního fotoaparátu není zpoplatněno, badatelé k tomu vyplní speciální formulář, který po ukončení studia odevzdají službě v badatelně. Pokud by chtěl badatel použít nafocený materiál ve svém článku či jiné publikaci, musí o povolení žádat příslušný archiv.

7.4.8 Zpoplatněné služby

Na základě žádosti archiv vyhledává v uložených archiváliích informace a dokumenty a pořizuje z nich výpisy nebo opisy, podává vyrozumění o negativním zjištění a také ověřuje kopie archiválií pořízených archivem samotným. Dále poskytuje přímo v badatelně možnost reprodukce archiválií ve formě xerokopií a skenů ve velikosti formátu A4 či A3 (v barevném či černobílém provedení), případně zápisu dat na CD či DVD apod. Na základě požadavků žadatele archiv zpracovává rešerše[163] z vybraných archiválií. Výše uvedené služby jsou zpoplatněny dle platného ceníku služeb, který je uvedený ve vyhlášce č. 645/2004 Sb.[164]Ceníky služeb[165] jsou badatelům k dispozici v badatelně každého archivu.

7.4.9 Rukavice

Rukavice by měli mít u sebe badatelé při každé návštěvě archivu. Při studiu originálů archiválií starších roku 1850 je povinností každého badatele používat ochranné rukavice. V případě mladších archiválií může pracovník badatelny použití rukavic nařídit.

163 Detaily k rešerši např. v NA v Praze,
k dispozici zde: https://www.nacr.cz/uredni-deska/podatelna/pisemne-dotazy-a-reserse,
nebo v SOA v Praze, k dispozici zde: http://www.soapraha.cz/files/zadost_o_vypis_z_archivalie.doc.

164 Ceník služeb je přílohou č. 4 k vyhlášce č. 645/2004 Sb.
Vyhláška dostupná z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-645.

165 Ukázka Ceníku služeb poskytovaných Zemským archivem v Opavě dostupná z: http://www.archives.cz/...

8. Zpracování archivních materiálů

Nejrozsáhlejší práce za účelem plošného zpracování archivních dat o lesích a lesnictví proběhla od padesátých do osmdesátých let 20. století pod názvem Historický průzkum lesů. Pod vedením Emila Hoška se několik desítek pracovníků věnovalo sepisování archivních pramenů o historii lesů v celé ČR. Práce nebyla koncipována jako popis historie lesů ve smyslu hlubšího pochopení určitých jevů, ale spíše jako účelný popis několika aspektů vývoje lesů pro využití v lesních hospodářských plánech. Několik set svazků Historického průzkumu zůstává v rukopisech v centrálním archivu ÚHÚL v Brandýse nad Labem a na lokálních pobočkách. Tento cenný materiál je do velké míry nevyužitý, zřejmě částečně kvůli různorodému rozsahu inventarizace.

Na Oddělení vegetační ekologie Botanického ústavu AV ČR v Brně se od r. 2012 vytváří databáze archivních dat (LONGWOOD databáze[166]) o moravských a slezských lesích. Tato geodatabáze, která je pravděpodobně největší svého druhu v Evropě, již pro uložení dat využívá možností moderní technologie. Databáze byla původně vytvořena v prostředí MS Access a byla později převedena do formátu PostgreSQL. Aktuálně obsahuje cca 33 000 záznamů o individuálních lesích a cca 39 000 záznamů o dřevinách. Archivní prameny jsou z období od středověku po 20. století. Kompletně jsou zpracovány např. údaje středověkých moravských zemských desk (14.–16. století), všech 883 moravských a slezských urbářů, lesních fasí josefského katastru (konec 18. století) a Stabilního katastru (polovina 19. století). Databáze se soustřeďuje na tři hlavní aspekty lesní historie: rozlohu lesů, jejich hospodaření a druhovou skladbu. Nejjemnější je rozlišení na katastrální území, jichž je na Moravě a ve Slezsku 3567. Údaje z databáze jsou k dispozici pro vědecké účely nebo pro lesní hospodáře po dohodě se správcem databáze, Péterem Szabó[167].

Co se týče dřevin, v databázi LONGWOOD se nejčastěji objevují záznamy o jedli, smrku, borovici, dubu a buku (Obr. 10). Počty záznamů v jednotlivých obdobích se mírně liší. Zatímco do roku 1700 se v záznamech častěji objevuje dub a buk, později převáží jehličnaté dřeviny. Častější zastoupení listnatých dřevin v hlubší historii je zřejmě způsobeno větší hustotou osídlení v nížinných oblastech. Přibližně v polovině záznamů se objevuje informace o způsobu hospodaření. Pařezinové hospodaření je zmíněno převážně u listnatých dřevin; výjimkou je buk, kde převažuje vysoký les (Obr. 10). Nejčastěji zmiňované vedlejší využití lesa je hrabání listové opadanky (za účelem podestýlky domácích zvířat), lesní pastva a kosení trávy. Některé z vedlejších využití lesa je do 19. století zmíněno téměř u každého lesa. Dosud byla databáze podkladem několika vědeckých publikací. Několik z nich se věnovalo vlivu člověka na vývoj lesní vegetace v různých lokalitách. Databáze byla ale využita například i k modelování potenciálního prostorového rozšíření pařezení v rámci celé Moravy. V současné době se data zpracovávají do mapové podoby, ve které budou dostupná na Mapovém portálu ÚHÚL[168].

166 Dostupné z: http://longwood.cz/; Detailní informace o databázi: SZABÓ Péter a kol. More than trees: The challenges of creating a geodatabase to capture the complexity of forest history. Historical Methods: A Journal of Quantitative and Interdisciplinary History. 2018, 51, 175-189.

167 Email: peter.szabo@ibot.cas.cz

168 Dostupné z: http://www.uhul.cz/mapy-a-data/katalog-mapovych-informaci.

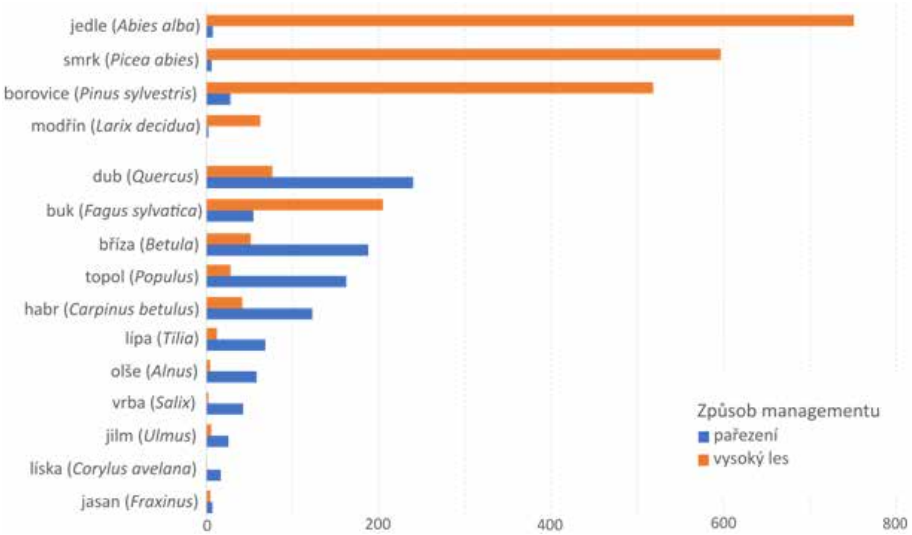

Obr. 10: Počet zmínek o dřevinách v databázi LONGWOOD v souvislosti s pařezinovým hospodařením nebo vysokým lesem. V horní části grafu jsou zobrazeny jehličnaté dřeviny, ve spodní části pak dřeviny listnaté.

9. Popis uplatnění certifikované metodiky

Metodika je určena zejména odborné veřejnosti, a to především správě státních, církevních, obecních a soukromých lesů, kterým poskytne praktický návod pro využití historických informací o lese. Metodika může být dále využita ze strany laických zájemců o lesní historii a historii hospodaření, např. z řad studentů či neziskových organizací. Ti mohou využít metodiku například k vlastnímu průzkumu zájmové lesní oblasti.

10. Dedikace

Tato metodika (Metodika ke zpracování archivních materiálů o historickém využívání lesních majetků)je výsledkem řešení výzkumného projektu TAČR ZÉTA č. TJ02000286, Aplikace znalostí o dlouhodobém vývoji lesa v lesnické praxi.

11. Srovnání novosti postupů

Archivní materiály tvoří opomíjený, ale velmi cenný zdroj pro poznání historie naší společnosti. Tato metodika přináší informace a postupy, které lze využít pro získání informací o různých aspektech lesní minulosti. V metodice vycházíme z aktuální právní úpravy, čerpáme ze zkušeností z archivní praxe a popisujeme současné možnosti využití archivních dat. Nejsme si vědomi existence metodiky podobného zaměření, jsme proto přesvědčeni, že je v této oblasti novým počinem.

12. Ekonomické aspekty

Protože metodika není zaměřená na úzce vymezenou oblast ekonomiky a má spíše charakter dlouhodobé investice, je vyčíslení nákladů a přínosů plynoucí z využití metodiky velmi obtížné, a proto toto zhodnocení ponecháváme na uživatelích.

13. Seznam zkratek

ABS – Archiv bezpečnostních složek
AM – Archiv města
AMB – Archiv města Brna
AMO – Archiv města Ostravy
AMP – Archiv města Plzně
AV ČR – Akademie věd České republiky
CMS – Centrum medievistických studií
ČGS – Česká geologická služba
HIU AV ČR – Historický ústav Akademie věd České republiky
LHP – lesní hospodářské plány
MV ČR – Ministerstvo vnitra České republiky
MZA – Moravský zemský archiv v Brně
MZK – Moravská zemská knihovna
NA – Národní archiv v Praze
NZM – Národní zemědělské muzeum
PřF UK – Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy
SOA – Státní oblastní archiv
SOkA – Státní okresní archiv
ÚAZK – Ústřední archiv zeměměřictví a katastru
UK – Univerzita Karlova
VÚGTK – Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický
ZA – Zemský archiv v Opavě

14. Seznam výstupů, které předcházely metodice

SZABÓ, Péter, SUCHÁNKOVÁ, Silvie, KŘÍŽOVÁ, Lucie, KOTAČKA, Martin, KVARDOVÁ, Martina, MACEK, Martin, MÚLLEROVÁ, Jana a BRÁZDIL, Rudolf. More than trees: The challenges of creating a geodatabase to capture the complexity of forest history. Historical Methods: A Journal of Quantitative and Interdisciplinary History. 2018, 51, 175-189.

15. Seznam použité literatury a internetových zdrojů

A

Aplikace Archivní mapy [online]. Praha: Zeměměřičský úřad.
Dostupné z: https://ags.cuzk.cz/archiv/.

Aplikace oldmaps [online]. Laboratoř geoinformatiky, Fakulta životního prostředí Univerzity J. E. Purkyně: ©2001–2017. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/.

Archiv bezpečnostních složek [online]. Praha: Archiv bezpečnostních složek.
Dostupné z: https://www.abscr.cz/.

Archiv hlavního města Prahy. Fondy a pomůcky [online]. Praha: Archiv hlavního města Prahy.
Dostupné z: http://www.ahmp.cz/index.html?mid=3&wstyle=0&page=%27%27.

Archiv města Plzeň. Archivní fondy Archivu města Plzeň [online]. Archiv města Plzně & Bach systems, s.r.o. – Archivní Vademecum: ©2021.
Dostpuné z: https://digiarchiv.plzen.eu/vademecum/searchlink?fcDb=10060.

Archiv města Ústí nad Labem. Elektronické inventáře fondů a sbírek Archivu města Ústí nad Labem [online]. Statutární město Ústí nad Labem.
Dostupné z: www.usti-nad-labem.cz/cz/uredni-portal/sprava-mesta/magistrat/...

Archiv města Brna. Soupis fondů [online]. Magistrát města Brna: ©2003.
Dostupné z: https://archiv.brno.cz/index.php?nav01=1734&nav02=1738.

B

Badatelna.eu [online]. LemonBone s.r.o.: ©2013–2021.
Dostupné z: http://www.badatelna.eu/.

BÁRTA, Stanislav a kol. Digitální archivnictví. Brno: Masarykova univerzita, 2019. Dostupné z: https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1407

BOČEK, Antonín. Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Vol. 4. Olomouc, 1845.

BRANDL, Vincenc. Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Vol. 9. Brno, 1875.

BRŮNA, Vladimír, KŘOVÁKOVÁ, Kateřina a NEDBAL, Václav. Stabilní katastr jako zdroj informací o krajině. Historická geografie. Praha: Historický ústav AV ČR, 2005, 33, 397–409.

BRŮNA, Vladimír a KŘOVÁKOVÁ, Kateřina. Využití starých map středního a velkého měřítka pro sledování vývoje lesů [online].
Dostupné z: http://bruna.geolab.cz/files/oldmaps/srni.pdf.

BÜRGI, Matthias. How Terms Shape Forests: ‚Niederwald', ‚Mittelwald' and ‚Hochwald', and Their Interaction with Forest Development in the Canton of Zurich, Switzerland. Environment and History, 5(3), 325–344.

C

CAPPELI, Adriano. Dizionario di Abbreviature Latine ed Italiani. Milano: Hoepli, 1912. Dostupné z: http://hist.msu.ru/departments/8823/projects/Cappelli/.

Ceník služeb poskytovaných Zemským archivem v Opavě [online]. Opava: Zemský archiv v Opavě, 2015. Dostupné z: http://www.archives.cz/web/rw_common/plugins/stacks/armadillo/media/Cenik_sluzeb_poskytovanych_ZAO.pdf

Centrum medievistických studií [online]. CMS: ©2014. Dostupné z: http://cms.flu.cas.cz/cz.html.

Czech medieval sources online [online]. Praha: Centrum medievistických studií. Dostupné z: https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php.

ČADA, Václav. Geodetické základy. In: Přednáškové texty z Geodézie [online]. Plzeň: Západočeská univerzita, Fakulta aplikovaných věd, 2004.
Dostupné z: https://kgm.zcu.cz/studium/gen1/html/ch03.html.

Česká archivní společnost. Specializované archivy [online]. Česká archivní společnost, z. s.: ©2018. Dostupné z: http://cesarch.cz/archivnictvi/adresar-archivu/specializovane-archivy/.

Česká geologická služba. Historie geologického mapování území ČR [online]. Praha: Česká geologická služba.
Dostupné z: http://www.geology.cz/extranet/mapy/archiv/historie-mapovani.

Česká geologická služba. Mapy [online]. Praha: Česká geologická služba.
Dostupné z: geology.cz/extranet/mapy.

Český úřad zeměměřičský a katastrální. Fondy a sbírky ÚAZK [online]. ČÚZK: © 2021. Dostupné z: https://cuzk.cz/Urady/Zememericky-urad/Dalsi-informace/UAZK/...

Český úřad zeměměřičský a katastrální. Ústřední archiv zeměměřičství a katastru [online]. ČÚZK: © 2021. Dostupné z: https://www.cuzk.cz/Urady/Zememericky-urad/...

D

D1 – Lánové rejstříky, 1669–1679 [online]. Moravský zemský archiv v Brně.
Dostupné z: http://www.mza.cz/a8web/a8apps1/d1/a8sl4dd2bad3D1.htm.

Digitální archiv Státního oblastního archivu v Třeboni [online]. Státní oblastní archiv v Třeboni: ©2012. Dostupné z: https://digi.ceskearchivy.cz/.

Digitální univerzitní repozitář [online]. Univerzita Karlova v Praze, Ústav výpočetní techniky: ©2007. Dostupné z: http://digitool.is.cuni.cz/...

DONÁT, Jaroslav. Karolinský katastr 1721–1790. Inventář. Opava: Státní archiv v Opavě, 1965.
Dostupný z: http://images.archives.cz/mrimage/...

Důlní mapy, 1781–1957 [online]. Moravský zemský archiv v Brně.
Dostupné z: http://www.mza.cz/a8web/a8apps1/D16/A8SL4DD2Bad3D16.htm.

E

EBELOVÁ, Ivana. Klíč k novověké paleografii. Třetí, doplněné vydání, v Nakladatelství Karolinum druhé. Praha: Karolinum, 2019.

F

FIRSTOVÁ, Zděňka. Nová citační norma ČSN ISO 690:2011 – Bibliografické citace: archiválie [online].Plzeň:Univerzitní knihovna Západočeské univerzity v Plzni.
Dostupné z: https://sites.google.com/site/novaiso690/co-norma-neresi/archivlie.

FRIEDRICH, Gustav. Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Vol. 3/1. Praha, 1942.

H

HAUSEROVÁ, Milena a POLÁKOVÁ, Jitka. Pomůcka pro používání základních historických map [online]. Praha: ČVUT, 2015.
Dostupné z: http://pamatky-facvut.cz/download/dokumenty/pomucka.pdf.

Historie a význam zeměměřičství [online]. ČÚZK: ©2020.
Dostupné z: https://www.cuzk.cz/Zememerictvi/Historie-a-vyznam-zememerictvi.aspx.

Historie geologického mapování území ČR – digitální mapy [online]. Praha: Česká geologic-

ká služba. Dostupné z: https://mapy.geology.cz/stare_mapy.

HLAVÁČEK, Ivan, NOVÝ, Rostlislav a KAŠPAR, Jaroslav. Vademecum pomocných věd historických. Jinočany: H & H, 2002.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, KAŠPAR, Jaroslav a EBELOVÁ, Ivana. Paleografická čítanka. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2014. 2 svazky (ukázky, textová část).

CH

CHYTIL, Josef. Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Vol. 7/1,2. Brno, 1858.

I

Indikační skici – interaktivní mapa [online]. Moravský zemský archiv v Brně.
Dostupné z: http://www.mza.cz/a8web/a8apps1/d9/d9-s1-all1.htm.

Inventář ke Sbírce map a plánů [online]. Praha: Národní archiv.
Dostupné z: https://vademecum.nacr.cz/vademecum/index4Clear.jsp.

K

Kartografické zdroje jako kulturní dědictví [online]. VÚGTK, v.v.i. & HÚ AV ČR, v.v.i.
Dostupné z: http://naki.vugtk.cz/about/.

KRMÍČKOVÁ, Helena. Edice středověkého diplomatického materiálu. Brno: Masarykova univerzita, 2014. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/data/handle/...

KUTÁLEK, Stanislav. Katastr nemovitostí I. Modul 01, Vývoj katastru nemovistostí. Brno: Vysoké učení technické, 2005.
Dostupné z: http://lences.cz/domains/lences.cz/skola/...

L

Legenda map stabilního katastru [online]. Ústřední archiv zeměměřičství a katastru.
Dostupné z: https://www.mza.cz/indikacniskici/

LIŠKOVÁ, Marie, HRADECKÝ, Emil a BUREŠ, Stanislav. Tereziánský katastr 1713–1790 (1848). Inventář. Praha: Národní archiv, 1960.
Dostupné z: http://www.badatelna.eu/fond/69/reprodukce/...

LIŠKOVÁ, Marie. Stabilní katastr 1826–1878 (Duplikát), díl I. Inventář. Praha: Národní archiv, 1964. Dostupné z: https://vademecum.nacr.cz/vademecum/...

M

Mapová sbírka Historického ústavu AV ČR [online]. Praha: Historický ústav AV ČR.

Dostupné z: http://www.hiu.cas.cz/cs/mapova-sbirka/dejiny-a-soucasnost.ep/.

Mapová sbírka Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze [online]. Mapová sbírka PřF 2015. Dostupné z: http://www.mapovasbirka.cz.

Mapový archiv ČR [online]. Praha: Česká geologická služba.
Dostupné z: https://mapy.geology.cz/mapovy_archiv_cr/.

Mapy I. vojenského mapování [online]. Rakouský státní archiv/ vojenský ústřední archiv; Ministerstvo životního prostředí ČR; Laboratoř geoinformatiky Univerzita J. E. Purkyně: ©2011–2017. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?lang=cs&map_root=1vm.

Mapy II. vojenského mapování [online]. Rakouský státní archiv/ vojenský ústřední archiv; Ministerstvo životního prostředí ČR; Laboratoř geoinformatiky Univerzita J. E. Purkyně: ©2011–2017. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?lang=cs&map_root=2vm.

Mapy III. vojenského mapování [online]. Rakouský státní archiv/ vojenský ústřední archiv; Ministerstvo životního prostředí ČR; Laboratoř geoinformatiky Univerzita J. E. Purkyně: ©2011–2017. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?lang=cs&map_root=3vm.

Mapy ekologie krajiny [online]. Brno: VÚKOZ, Odbor ekologie krajiny.
Dostupné z: https://mapy.ekologie-krajiny.cz/.

MATUŠÍKOVÁ, Lenka. Josefský katastr, Praha svazek I. – inventář. 1785–1875 [online].Praha: Národní archiv, 1989. Dostupný z: http://www.badatelna.eu/fond/74/reprodukce/...

Ministerstvo vnitra ČR. Archivní fondy a sbírky v České republice [online]. MVČR: ©2020. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/archivni-fondy-cr/default.aspx.

Ministerstvo vnitra ČR. Archivní pomůcky [online]. MVČR: ©2020.
Dostupné z: https://www.mvcr.cz/clanek/archivni-pomucky.aspx.

Ministerstvo vnitra ČR. Archivní sbírka Historica Třeboň [online]. MVČR: ©2020.
Dostupné z: https://www.mvcr.cz/clanek/archivni-sbirka-historica-trebon.aspx.

Ministerstvo vnitra ČR. Archivnictví a spisová služba [online]. MVČR: ©2020.
Dostupné z: https://www.mvcr.cz/archivnictvi-a-spisova-sluzba.aspx.

Ministerstvo vnitra ČR. Co lze v databázi nalézt [online]. MVČR: ©2020.
Dostupné z: https://www.mvcr.cz/clanek/co-lze-v-databazi-nalezt.aspx.

Ministerstvo vnitra ČR. Jak hledat [online]. MVČR: ©2020.
Dostupné z: https://www.mvcr.cz/clanek/jak-hledat.aspx.

Ministerstvo vnitra ČR. Metodika předkládání novodobých archiválií po vydání zákona č. 101/2000 Sb. [online]. MVČR: ©2020.

Dostupné z:. https://www.mvcr.cz/clanek/metodiky.aspx?q=Y2hudW09Nw%3d%3d.

Ministerstvo vnitra ČR. Program pro Evidence Archivu [online]. MVČR: ©2020.
Dostupné z: https://www.mvcr.cz/clanek/program-pro-evidence-archivu.aspx.

Mollova mapová sbírka [online]. Brno: Moravská zemská knihovna.
Dostupné z: https://mapy.mzk.cz/.

Monasterium [online]. ICARUS – International Centre for Archival Research.
Dostupné z: https://www.monasterium.net/mom/home.

Moravský zemský archiv v Brně [online]. Brno: MZA v Brně.
Dostupné z: https://www.mza.cz/.

Moravské a slezské urbáře, po 1372/před 1407– 1771 (1849) [online]. Moravský zemský archiv v Brně. Dostupné z: http://www.mza.cz/a8web/a8apps1/URB01/...

N

Národní archiv [online]. Národní archiv: ©2020. Dostupné z: https://www.nacr.cz/.

Národní archiv. VadeMeCum – nápověda [online]. Národní archiv: ©2020.
Dostupné z: https://www.nacr.cz/verejnost/badatelna/digitalni-badatelna/...

Národní archiv. NDA II [online]. Národní archiv: ©2020.
Dostupné z: https://www.nacr.cz/vyzkum-publikace-akce/vyzkum/projekty/projekt-nda-2.

Národní archiv. Písemné dotazy a rešerše [online]. Národní archiv: ©2020.
Dostupné z: https://www.nacr.cz/uredni-deska/podatelna/pisemne-dotazy-a-reserse.

Národní zemědělské muzeum. Staré lesní mapy [online]. NZM: ©2021.
Dostupné z: https://www.starelesnimapy.cz/.

NOVOTNÁ, Eva a kol. Online zpřístupnění vybraných digitalizovaných mapových sbírek v České republice. Knihovna: knihovnická revue. 2017, 28(1), 20–44.
Dostupné z: https://knihovnarevue.nkp.cz/dokumenty/2017-1/novotna.pdf
nebo https://knihovnarevue.nkp.cz/archiv/2017-1/recenzovane-prispevky/...

NOŽIČKA, Josef. Přehled vývoje našich lesů. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1957.

O

Oficiální portál Archivu města Ostravy [online]. Magistrát města Ostravy.
Dostupné z: https://amo.ostrava.cz/.

Old Maps Online [online]. Klokan Technologies.
Dostupné z: http://www.oldmapsonline.org/.

P

Průvodce po fondech a sbírkách [online]. Praha: Archiv bezpečnostních složek. Dostupné z: https://www.abscr.cz/fondy-a-pomucky/pruvodce-po-fondech-sbirkach/.

R

RADIMSKÝ, Jiří a ŠTAUD, Daniel. D1. Lánové rejstříky (1656–1679). Inventář. Brno: Moravský zemský archiv v Brně, 2018. Dostupné z: http://www.mza.cz/a8web/a8apps1/d1/...

ROTHERHAM, Ian D., JONES, Mel, SMITH, Lindy., HANDLEY, Christine. The Woodland Heritage Manual: A Guide to Investigating Wooded Landscapes. Sheffield: Wildtrack Publishing, 2008.

ŘEZNÍČEK, Jan. Moravské a slezské urbáře po 1372/před 1407–1771 (1849): katalog. Brno: Moravský zemský archiv, 2002. Dostupné z: http://www.mza.cz/a8web/a8apps1/...

S

SKOKANOVÁ, Hana, HAVLÍČEK, Marek., BOROVEC, Roman, DEMEK, Jaromír, EREMIÁŠOVÁ, Renata, CHRUDINA, Zdeněk, MACKOVČIN, Peter, RYSKOVÁ, Radovana, SLAVÍK, Petr, STRÁNSKÁ, Tereza a SVOBODA, Josef. Development of land use and main land use change processes in the period 1836–2006: case study in the Czech Republic.Journal of Maps, 8(1), 88–96.

Stabilní katastr - indikační skici [online]. Moravský zemský archiv v Brně.
Dostupné z: https://www.mza.cz/indikacniskici/.

StareMapy.cz [online]. Moravská zemská knihovna: ©2013.
Dostupné z: https://www.staremapy.cz/sbirky-starych-map-v-cr/.

Státní oblastní archiv v Litoměřicích [online]. Státní oblastní archiv Litoměřice: ©2020.
Dostupné z: http://www.soalitomerice.cz/.

Státní oblastní archiv v Plzni [online]. Státní oblastní archiv v Plzni: ©2010.
Dostupné z: http://www.soaplzen.cz/.

Státní oblastní archiv v Praze [online]. Státní oblastní archiv v Praze: ©2019.
Dostupné z: http://soapraha.cz/onas/.

Státní oblastní archiv v Třeboni [online]. Státní oblastní archiv v Třeboni: ©2012.
Dostupné z: https://www.ceskearchivy.cz/.

Státní oblastní archiv v Zámrsku [online].Státní oblastní archiv v Zámrsku: ©2021.
Dostupné z: https://vychodoceskearchivy.cz/.

Studijní slovník lesnické němčiny. Písek: Vyšší odborná škola lesnická a Střední lesnická škola Bedřicha Schwarzenberga Písek, 2013.
Dostupné z: https://readgur.com/doc/164054/...

SULITKOVÁ, Ludmila. Archivnictví a spisová služba. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem ve spolupráci s nakladatelstvím Scientia, spol. s r.o., 2017.

SZABÓ, Péter, SUCHÁNKOVÁ, Silvie, KŘÍŽOVÁ, Lucie, KOTAČKA, Martin, KVARDOVÁ, Martina, MACEK, Martin, MÚLLEROVÁ, Jana a BRÁZDIL, Rudolf. More than trees: The challenges of creating a geodatabase to capture the complexity of forest history. Historical Methods: A Journal of Quantitative and Interdisciplinary History. 2018, 51, 175-189.

ŠEBÁNEK, Jindřich. DUŠKOVÁ, Sáša. Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Vol. 5/2. Praha, 1981.

ŠIMEK, Jan: Základy archivního výzkumu. Přehledové studie 02/09. Plzeň: Centrum aplikované antropologie a terénního výzkumu (CAAT), Katedra antropologických a historických věd FF ZČU, 2009 [online]. Dostupné z: http://www.antropologie.org/sites/default/...

ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. Archivnictví. Brno: Masarykova univerzita, 2013.

ŠŤOVÍČEK, Ivan. Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti: příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.–20. století pro potřeby historiografie. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra ČR, 2002.

T

Transkribus [online]. READ-COOP SCE: ©2020. Dostupné z: https://readcoop.eu/transkribus/

U

Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem. Katalog mapových informací [online]. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem: ©2021. Dostupné z: http://www.uhul.cz/mapy-a-data/katalog-mapovych-informaci.

Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem. Územní působnost poboček [online]. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem: ©2021. Dostupné z: http://www.uhul.cz/kontakty/uzemni-pusobnost-pobocek.

Ústav pro studium totalitních režimů [online]. Praha: ÚSTR. Dostupné z: https://www.ustrcr.cz/o-nas/.

V

Vademecum Ústředního archivu zeměměřictví a katastru [online]. Ústřední archiv zeměmě-

řictví a katastru & Bach systems, s.r.o.: ©2021. Dostupné z: https://uazk.cuzk.cz/vademecum/.

Virtuální mapová sbírka [online]. Zdiby: VÚGTK. Dostupné z:www.chartae-antiquae.cz/cs/.

Vládní nařízení ze dne 7. května 1954, o archivnictví č. 29/1954 Sb.
Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1954-29.

Vyhláška č. 645/2004 Sb. ze dne 13. prosince 2004, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů.
Dostupná z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-645.

W

WANNER, Michal. Základní pravidla pro zpracování archiválií. Druhé, doplněné a rozšířené vydání. Praha: Odbor archivní správy a spisové služby MV, 2015.

Z

Zákon č. 97/1974 Sb. ze dne 17. října 1974, Zákon České národní rady o archivnictví (později doplněn vyhláškou č. 118/1974 Sb. ze dne 27. listopadu 1974, Vyhláška Ministerstva vnitra České socialistické republiky o podnikových archivech).
Dostupný z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1974-97.

Zákon č. 343/1992 Sb. ze dne 29. dubna 1992, zákon České národní rady.
Dostupný z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-343.

Zákon č. 499/2004 Sb. ze dne 30. června 2004, o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (znění účinné od 24. 4. 2019).
Dostupný z: https://www.mvcr.cz/clanek/zakony.aspx.

Zemský archiv v Opavě [online]. Zemský archiv v Opavě: ©2021.
Dostupný z: http://www.archives.cz/web/.

Žádost o souhlas s použitím vlastního reprodukčního zařízení. Příloha č. 3 k Pokynu č. 3/2015. Praha: Národní archiv. Dostupné z: https://www.nacr.cz/wp-content/uploads/2019/02/...

16. Archivní zdroje

MZA v Brně, fond F 31 – Lichtenštejnská lesní zařizovací kancelář, inv. č. 175, Hospodářský plán polesí Branná z r. 1845 – přední část (vlepena porostní mapa).

MZA v Brně, fond F 177 – Velkostatek Moravský Krumlov, inv. č. 2719, karton 810, Lesní účet z r. 1705/1706.

MZA v Brně, fond F 201 – Velkostatek Třešť, karton 256, Protokol o odhadu lesů herbersteinského panství Třešť z r. 1786–1787 (Odhad lesů Josef. katastru).

MZA v Brně, fond G 10 – Sbírka rukopisů Moravského zemského archivu, inv. č. 575 (pův. inv. č. 638), Urbář panství brtnického ze 16. století (před 1538–1545).

MZA v Brně, fond G 160 – Sbírka fotonegativů, inv. č. 3605, karton 21, mikrofilm č. 887, Urbář Mírov a Svitavy (čistopis).

SOA v Praze, fond Velkostatek Hořovice (dodatek), inv. č. 4203, sign. F 53b, Urbář panství Hořovice z r. 1648. Dostupné z: https://ebadatelna.soapraha.cz/pages/ArchivaliePage/archivalield/1355?8.

SOA v Praze, fond Velkostatek Zbiroh, inv. č. 4107, Přehledná mapa – panství Zbiroh, Točník, Králův Dvůr, Mirošov z r. 1761.

ZA v Opavě, Stabilní katastr slezský – Vceňovací operáty (1842–1851), inv. č. 118, sign. Sl. 169, karton 73, Vceňovací operát obce Chomýž; pomůcka č. 1532.

17. Přílohy

Příloha 1: Přehled státních oblastních archivů s příslušnými státními okresními archivy.

STÁTNÍ OBLASTNÍ ARCHIV V PRAZE

SOkA Benešov
SOkA Beroun
SOkA Kladno
SOkA Kolín
SOkA Kutná Hora
SOkA Nymburk (se sídlem v Lysé nad Labem)
SOkA Mělník
SOkA Mladá Boleslav
SOkA Praha-východ (se sídlem v Přemyšlení)
SOkA Praha-západ (se sídlem v Dobřichovicích)
SOkA Příbram
SOkA Rakovník

STÁTNÍ OBLASTNÍ ARCHIV V TŘEBONI

SOkA České Budějovice
SOkA Český Krumlov
SOkA Jindřichův Hradec
SOkA Písek
SOkA Prachatice
SOkA Strakonice
SOkA Tábor

STÁTNÍ OBLASTNÍ ARCHIV V PLZNI

SOkA Domažlice (se sídlem v Horšovském Týně)
SOkA Cheb
SOkA Karlovy Vary
SOkA Klatovy
SOkA Plzeň-jih (se sídlem v Blovicích)
SOkA Plzeň-sever (se sídlem v Plasích)

SOkA Rokycany
SOkA Sokolov (se sídlem v Jindřichovicích)
SOkA Tachov

STÁTNÍ OBLASTNÍ ARCHIV V LITOMĚŘICÍCH

SOkA Česká Lípa
SOkA Děčín
SOkA Chomutov (se sídlem v Kadani)
SOkA Jablonec nad NIsou
SOkA Liberec
SOkA Litoměřice (se sídlem v Lovosicích)
SOkA Louny
SOkA Most
SOkA Semily
SOkA Teplice

STÁTNÍ OBLASTNÍ ARCHIV V ZÁMRSKU

SOkA Hradec Králové
SOkA Chrudim
SOkA Jičín
SOkA Náchod
SOkA Pardubice
SOkA Rychnov nad Kněžnou
SOkA Svitavy (se sídlem v Litomyšli)
SOkA Trutnov
SOkA Ústí nad Orlicí

MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV V BRNĚ

SOkA Blansko
SOkA Brno-venkov (se sídlem v Rajhradě)
SOkA Břeclav (se sídlem v Mikulově)
SOkA Havlíčkův Brod
SOkA Hodonín
SOkA Jihlava
SOkA Kroměříž
SOkA Pelhřimov
SOkA Třebíč
SOkA Uherské Hradiště
SOkA Vsetín
SOkA Vyškov (se sídlem ve Slavkově u Brna)
SOkA Zlín
SOkA Znojmo
SOkA Žďár nad Sázavou

ZEMSKÝ ARCHIV V OPAVĚ

SOkA Bruntál (se sídlem v Krnově)
SOkA Frýdek-Místek
SOkA Jeseník
SOkA Karviná
SOkA Nový Jičín
SOkA Olomouc
SOkA Opava
SOkA Prostějov
SOkA Přerov
SOkA Šumperk

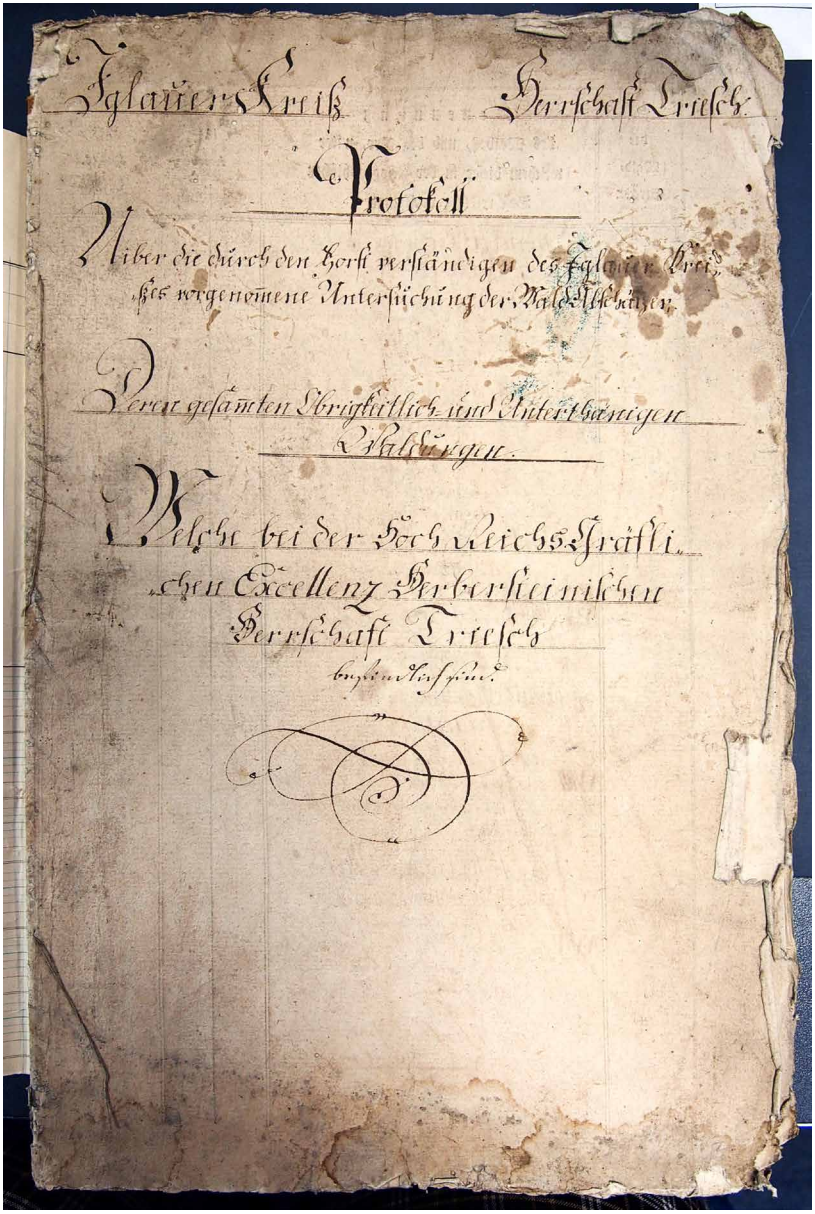

Příloha 2: MZA v Brně, fond F 201 – Velkostatek Třešť, karton 256, Protokol o odhadu lesů herbersteinského panství Třešť z r. 1786–1787 (Odhad lesů Josef. katastru) – titulní strana.

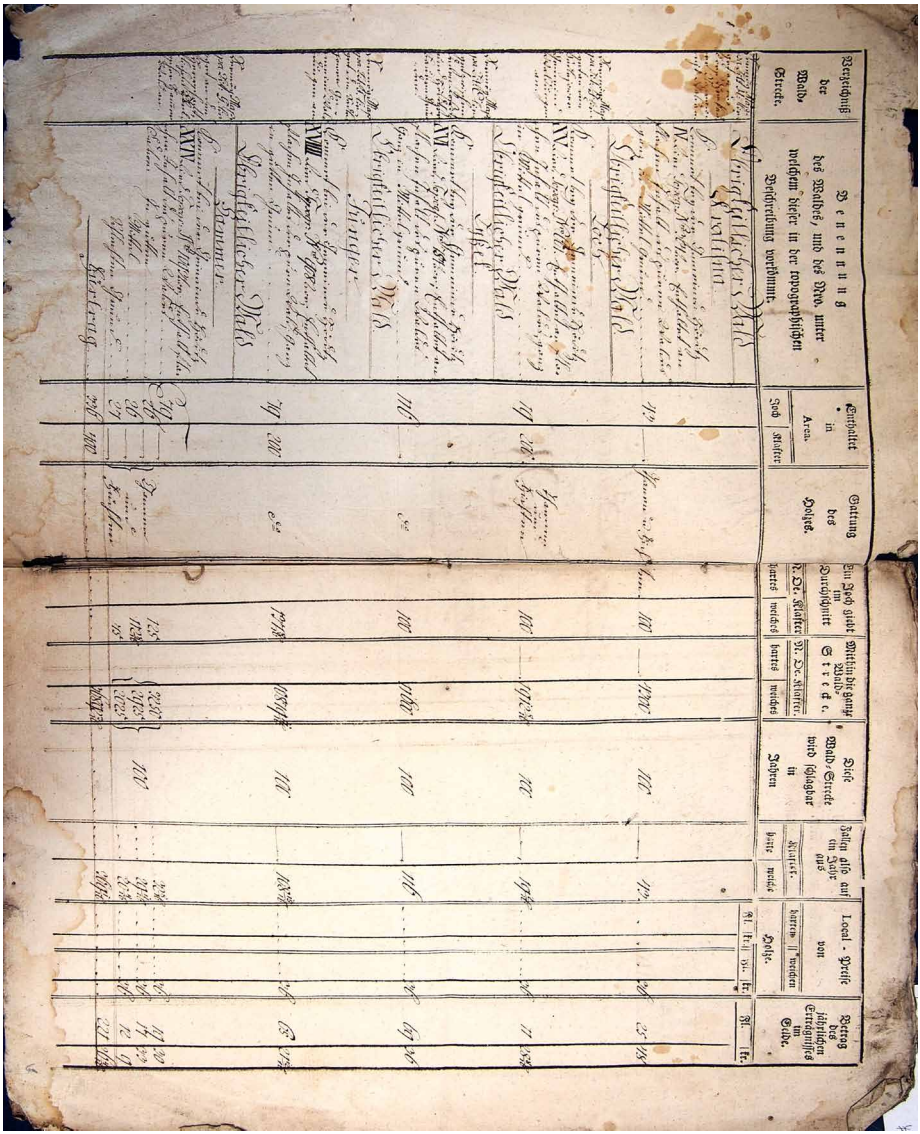

Příloha 3: MZA v Brně, fond F 201 – Velkostatek Třešť, karton 256, fol. 2v, 3r, Protokol o odhadu lesů herbersteinského panství Třešť z r. 1786–1787 (Odhad lesů Josef. katastru) – výpis lesů.

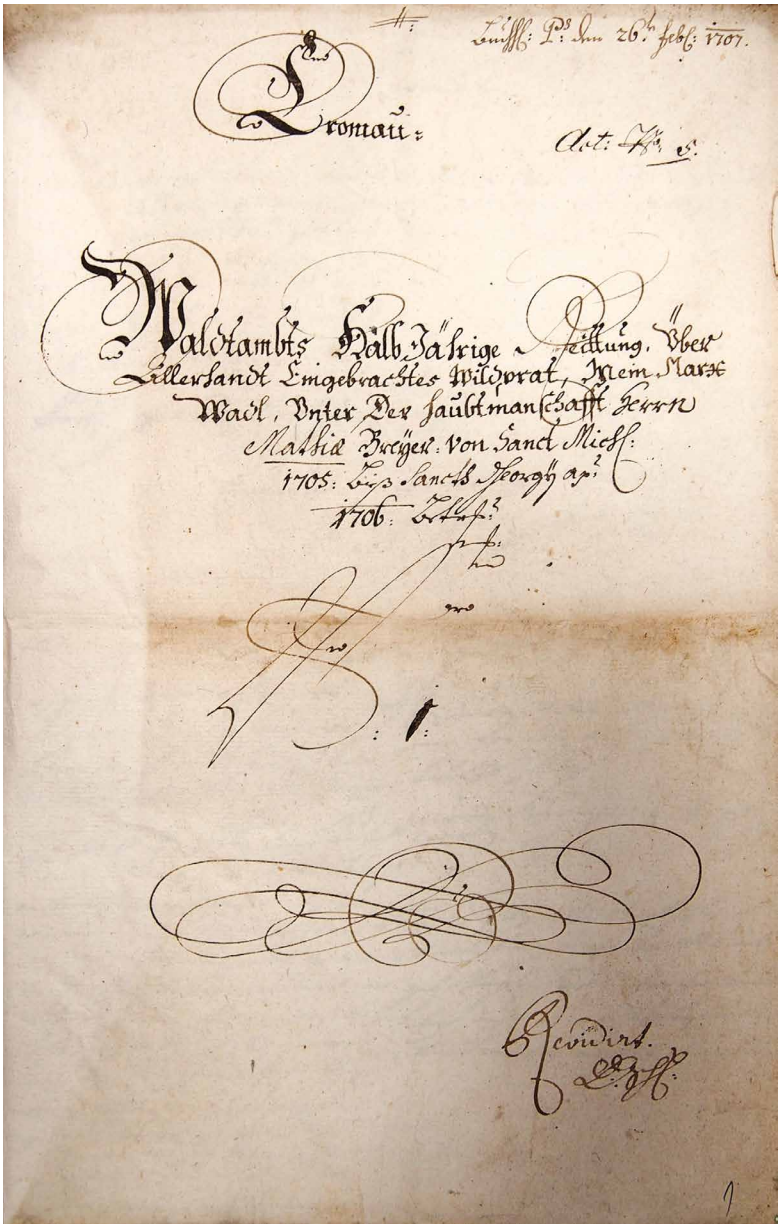

Příloha 4: MZA v Brně, fond F 177 – Velkostatek Moravský Krumlov, inv. č. 2719, karton 810, Lesní účet z r. 1705/1706, fol. 1 – titulní strana.

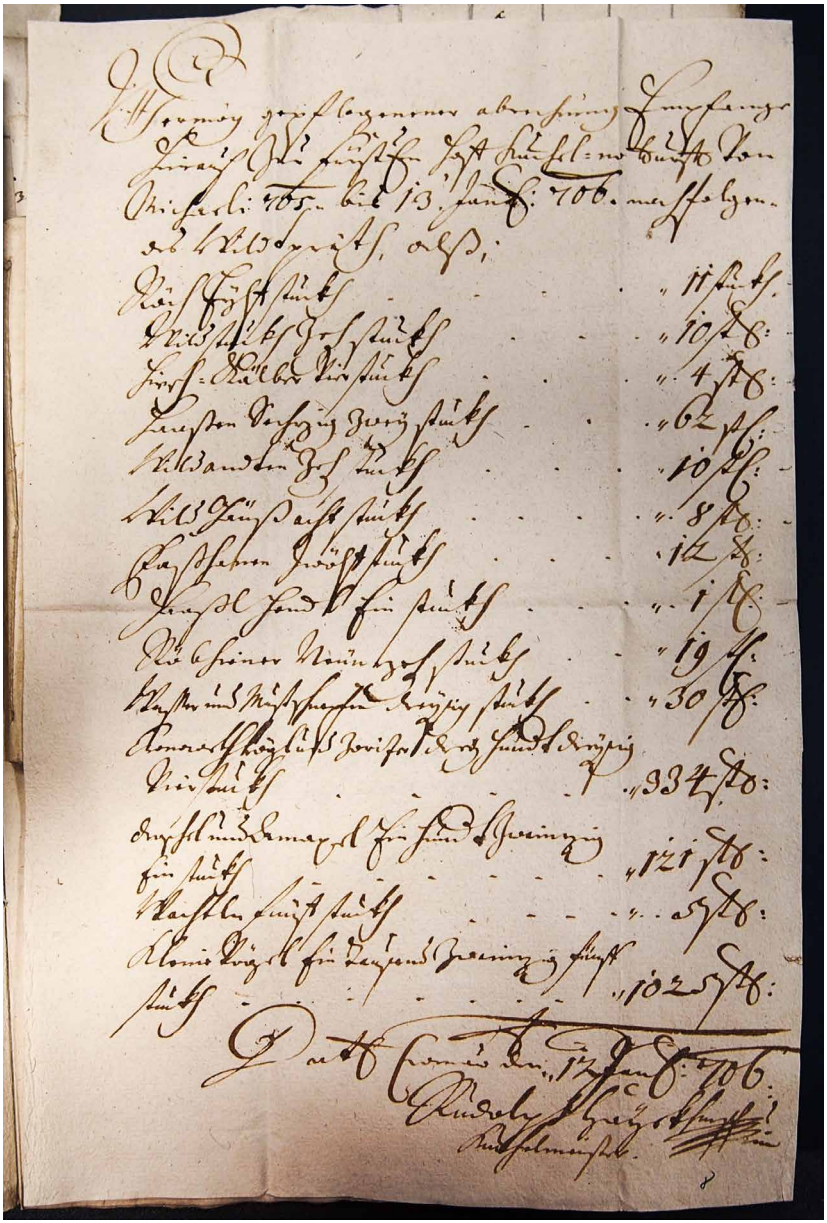

Příloha 5: MZA v Brně, fond F 177 – Velkostatek Moravský Krumlov, inv. č. 2719, karton 810, Lesní účet z r. 1705/1706, fol. 8r.

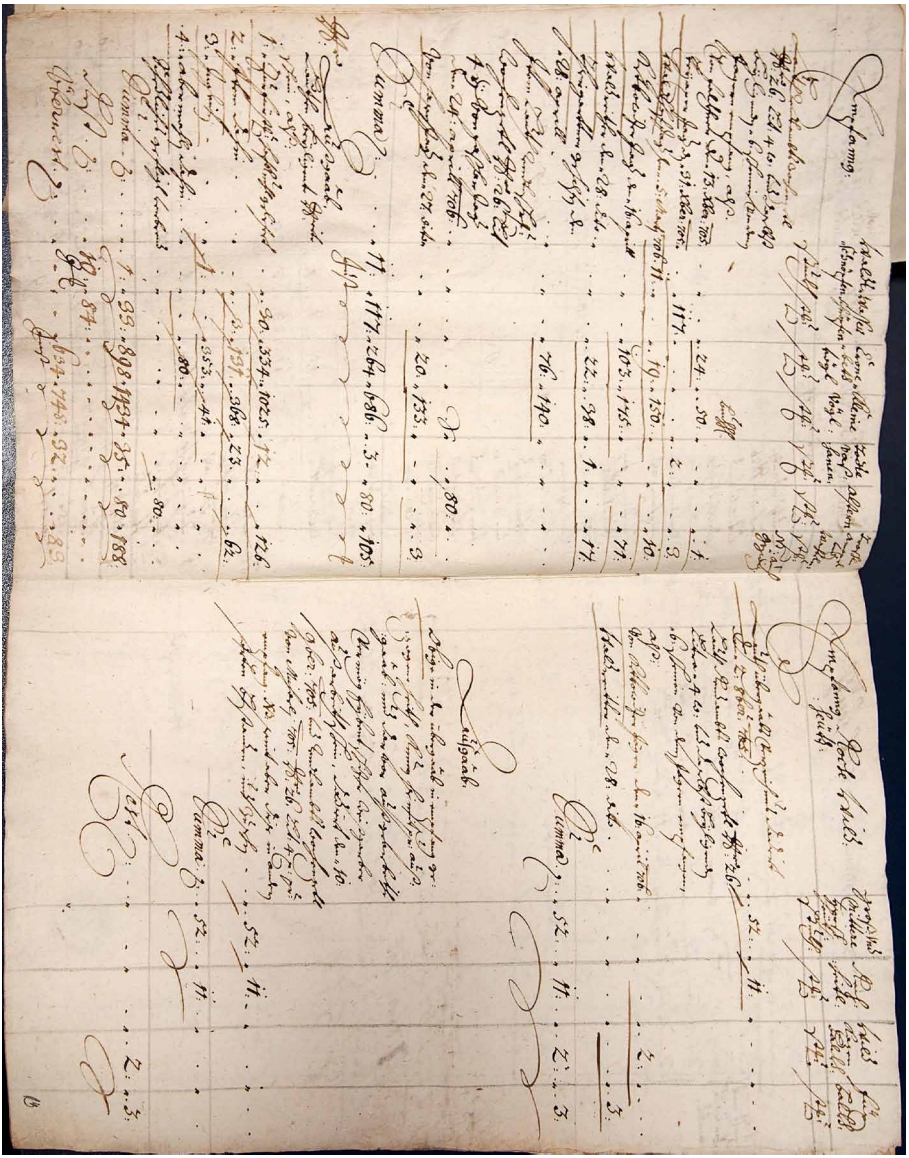

Příloha 6: MZA v Brně, fond F 177 – Velkostatek Moravský Krumlov, inv. č. 2719, karton 810, Lesní účet – zvěř z r. 1705/1706, fol. 12v a 13r.

© Botanický ústav AV ČR, v.v.i.
Zámek 1
252 43 Průhonice

Kontakt: Silvie Suchánková
silvie.suchankova@ibot.cas.cz

ISBN 978-80-86188-70-6

Počet stran: 78
Vydání: první - elektronické
Rok vydání: 2021

Grafická úprava a sazba:
Ing. Jan Komenda, Legraf s.r.o., Brno

BOTANICKÝ ÚSTAV AV ČR v.v.i.